מתקן. מזמן ברס"ר כל מלכים יוס. ואינו חייב במזקין. ואין הלכה כרשב"ג: ן שתי גנות. של שני בני אדם. סמוכות זו לזו. האחת קרקעיתה גבוה. ומאללה קרקעיתה נמוך: והירק בנתים. בזקיפת הגבוה. שזו גבוה מזו: של עליון. שהרי עפרו הוא. ומשלו הוא יונק: של תחתון. שעל לוירו היא מונחת: מאחר ששניהם יכולים למחות. שלא יהא ירק זה כאן עליון ליטול עפרו ותחתון למלאות גינתו: רואין מהיכן ירק זה חי. ממקום שהוא יונק וגדל. ולו ינתן: כל שעליון יכול לפשוט ידו וליטול הרי אלו שלו. כדקאמר רבי מאיר הואיל ומעפרו הוא חי: והשאר של תחתון. דעליון נופיה לפקורי מפקיר ליה לגבי דתחתון. שגנאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו ולוקחו. והלכה כרבי שמעון: נשלמה בבא מציעא

וכו'. עיין [פירוש הר"ב] ספ"ג דשביעית]: רבן שמעון ב"ג אומר אף מתקן וכו'. כתב הר"ב ואינו חייב במזקין. עיין מ"ש במשנה ג' פ"ג דב"ק. וכתב הר"ב דאין הלכה כרשב"ג. עיין מ"ש במשנה ב' פ"ב דב"ב: ן של תחתון. כתב הר"ב שעל לוירו היא מונחת. וכן פירש"י. ומעמא דעד כאן לא פליגי אלא בעופו. אבל בעיקרו כולי עלמא לא פליגי דעליון הוי כדאיתא בגמרא. ומ"מ נראה לי שהלשון לריך להיות. הוא מונח: ["רבי שמעון אומר וכו'. כתב הר"ב הלכה כרבי שמעון. גמרא]: סליקא לה בבא מציעא

שהזיק. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום[לט]: ן שתי גנות זו על גב זו[מ] והירק בינתים[מא]. רבי מאיר אומר של עליון[מב]. רבי יהודה אומר של תחתון[מג]. אמר רבי מאיר אם ירצה העליון ליקח את עפרו אין כאן ירק. אמר רבי יהודה אם ירצה התחתון למלאות את גנתו אין כאן ירק. אמר רבי מאיר מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה. רואין מהיכן ירק זה חי[מד]. אמר רבי שמעון כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול[מה] הרי הוא שלו והשאר של תחתון[מו]:

נשלמה בבא מציעא

יכין תפארת ישראל יכין

לט) בר"ה, ופטור כשהזיק. ואע"ג דלעיל[ב"ק פ"ג מ"ג] ס"ל דאף המקלקל בר"ה חייב במזקו, נ"ל דהתם במזבל בר"ה שהוא רק להרווחתא, וכן כל הדומה לזה, אבל הכא שעושה לצרך בניין ביתו, הרי כל מ' לריך לכך כשיבנה ביתו ולהכי מחלו ז"ז, וקיי"ל כת"ק [עי' ב"ק פ"ג מ"ג וח"מ מי"ד]: מ) של שני מגשים וסמוכות זה לזה בהר וזה בבקעה, והכר זקוף עד שלא אפשר לזרוע על שפוע מדרונו: מא) על זקיפת המדרון למעה דגמ: מב) מדלומה מעפרו: מג) מדנדל בלוירו: מד) מלאיה עפר יונק: מה) מבלי שיצטרך להסתכן: מו) דס"ל כר"מ, רק כשאין יכול לפשוט ידו וליטל, הפקירו לגבי התחתון, שגנאי לו ליטל רשות מחבירו ליכנס לגנתו וליטלו דרך סולמות, ומה"ט לא אמריק איסכא כל שהתחתון יכול לפשוט ידו וכו'. ליתא דדוקא עליון כשילכה ללקוט שאי הירק לריך עכ"פ לנוח כולו תוך לוייר גנת התחתון, והו"ל גנאי לו ליטל רשות ממנו, משא"כ התחתון כשיעלה לשם בשלם אין שם גנאי. וקיי"ל כר"ש [ק"ם]: סליק מסכת בבא מציעא

תוספות חדשים

בומנו דשייך ב"ת הא שתא קמה משמע לפי' כשעבר זמנו דאינו עובר בב"ת. ועוד ס"ל לפוסקים לחלק בכך דהיכא דלא שייך ב"ת לא קנה. ומפה דעביד בגמרא הך לריכותא עם סריפא משמע דאין להלק ביניהם ומשמעינן בריפא דשיעבו דוקא. וס"ס בסיפא וכ"כ סל"ן וכ"י. (ממהורש"ם זצ"ל): ו בבשנה רבי שמעון אומר כל שבעליון כו' בגמרא אמר רבי יצחק ובלבד בגא יתנם (גמרא):

ן שתי גנות כו' ק"ח ב"ג ניתן ב"ג ע"ח: כל שהעליון כו' ציין ד"ר מה שכתוב הר"ב בפ"ג עיין פ"ג מ"ב מו"ש מו"ש מיתן קפ"ו סמי' ח': סליק

שנויי נוסחאות

(אף) מתקן, בכי"ם וכי' (כ') ליתא; בד"ל ליתא לגלא הוא. ן על (גב) זו. בכי"ר (כ') ליתא; במשני"ר על גבי.. והירק. בכי"ר והבכי"פ וירק. אם ירצה. בד"ל ובכי"מ ובכי"ם וכי' (לי' וכ') מה אם.. ובן בסמוך; בכי"ק ובמשני"ר ומה. ובנסמוך. ליקח. בכל הנ"ל ובמשני"ר ליטול. (אין) עפרו. בד"ל ליתא. א"ר יהודה. בכל הכי"ר אמר לו ר"י. את גנתו. בד"ל ובכי"ק ובכל הכי"ר ובמשני"ר.. גנתו עפר. מאחר ששניהן. בד"ל ובכי"ק ובכי"ם ובכי"פ וכי' (לי') ובמשני"ר וכי מאחר.. זה על זה. בכי"מ ובכי"ר זה על יד זה; בכי"ק על ידי זה. (רואין) מהיכן ירק זה חי. בד"ל ובכי"פ מאין ירק זה חיה וליתא ובן ליתא בכי"ק ובמשני"ר (ובסס מניין.. חיה); ובן ליתא בכי"מ (ובסס ירק זה מניין חיה). אמר ר"ש. בכי"ק ובכל הכי"ר ובד"ל ובמשני"ר ובכל הספרים ר"ש אומר. של תחתון. בכי"ק לתחתון.

נשלמה בבא מציעא.

בבא בתרא. ענינה לדבר מחלוק הקרקעות. והדינין בענין הדירות המשותפות והשכונות. ובטול מקח ומכר. במום הנמצא. ולדבר בענין הממברים. והקנינים. והיאך ראוי לדון אותם. והערבות והירושות. וסידר החלק הזה באחרונה בשביל שכולה קבלה. ודברי סברות. ולא התבאר מן התורה. הרמב"ם. והתוס' כתבו טעם סדור בבא בתרא אחר בבא מציעא דקאי אהך פרקא דלעיל. דאיירי נמי בדיני שותפין. הבית והעליה של שנים וכו':

פ"א **א** השותפין שרצו לעשות מחיצה.

פרק א **א השותפין** שרצו לעשות מחיצה. בחצר שאין בה דין חלוקה מיירי שאין בה כדי חרבע אמות לכל אחד מן השותפין. להכי קתני שרצו דמשמע דוקא שייהם רוצים. אבל אין אחד מהם יכול לכוף את חבירו. דאילו בחצר שיש בה דין חלוקה. כל אחד יכול לכוף את חבירו לחלוק. והשתא אשמועינן דכיון שרצו לחלוק והחזיק

בבא בתרא

פרק א **א השותפין** א) שרצו לעשות מחיצה. בחצר ב)

פרק א **א השותפין**. שיש לסס חצר בשותפות. ובתי שייהם פתוחין לתוכו. וכל חצרות שעמו חכמים לפני הבתים הן. ורוב תשמישן בחצר. רש"י: שרצו לעשות מחיצה בחצר. פירש הר"ב בחצר שאין בה דין חלוקה וכו' להכי קתני שרצו וכו'. ומאי מחילה פלוגתא. דכתיב (במדבר ל"ה) ותהי מחלת העדה. ושרצו לחלוק מיבעי ליה

יכין תפארת ישראל יכין

פ"א א) בחצר, ויש לכל מ' בית פתוח לחצר: ב) שאין בה דין חלוקה, כמבואר לקמן [במיו], להכי קתני „שרצו". וכ"ל דרבותא קמ"ל, דאפ"ה לא מלי אמר לא נתרלחי אדעתא דמנהגא, אבל בשם בה דין חלוקה, כופין מ' לחבירו לחלוק [קע"ח מ' וקע"ב]: דכל

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ליה. אלא כדאמרי לוכי תא נעבוד פלוגתא. גמרא ד' ג': בונין את הכותל. כתב הר"ב אסמעתין דכיון שרצו לחלוק [וכו'] ולא מצי אמר ליה כי אתרלי לך באורחא לעשות מחילה דנכריס שהיא דקה אבל בתמימתא לעשות מחילה עבה דאבנים שממעט התמים לא איתרלאי *קמשמע לן.

גמרא [דף ד']. ומה שכתב הר"ב והחזיק כל אחד מהם וכו'. דאי לא החזיק כי רצו מאי הוה להדדו בהו. גמרא. ולכון הר"ב שכתב והחזיק כל אחד וכו' ולא דוקא הוא שיחזיק כל אחד. אלא כשהחזיק האחד קנו שניהם לדברי התוספתא שכתבתי בשם הר"ן במשנה ו' פ"ק דקדושין דהחליף קרקע בקרקע. כיון שזכה זה בתחייב זה בחליפין. וכן פירשו הרא"ש וכ"י ליגא דרב אחי בגמרא. דאמר כגון שהלך זה *) בעצמו והחזיק בחלקו. וזה בתוך שלו והחזיק. ובהגהות מיימוני פרק ב' מהלכות שכנים הקשה בזה דוחק לומר דאו זה לו זה קאמר. ופירשו דהאי והחזיק לאו חזקה ממש קאמר כגון נעל גדר ופרץ. אלא הלוך לאורך ורוחב חלקו. דכמשמע ליגא והלך והחזיק. כלומר על ידי הלוך החזיק. וקמ"ל אף ע"ג דבעצמא לא קנה בהלוך כי אם דוקא בשביל של כרמים וכו'. ע"כ ואם הר"ב לחזקה גרוע זו נתכוין ולפיכך כתב כל אחד לא הוי ליה להשמיט והלך. ועוד דבמשנה ג' פ"ג [גבי אחין שחלקו] כתב ג"כ והחזיק כל אחד וכו'. והתם בחזקה דנעל וכו' ועיין מה שכתבתי שם: **בפסין**. פירש הר"ב אחרתי. גמרא. וכתבו התוספות דקשה לר"י והכתיב (חבקוק ג) וכפים מעץ יענה. משמע שהוא של עץ. ואומר ר"י דשמא היו מניחים עליה מלמעלה ומלמטה עכ"ל ותמיהני דמאי קושיא והא בהדיא אמרינן בגמרא דהא דכפיסין אחרתי. גמרא גמירי לה. וכיון דלאו מסברא פירשו כך. שוב אין להשיב מלבון הכתוב. דלשון תורה לחוד. ולבון חכמים לחוד. כדאיתא בגמרא פרק י"ח דחולין משנה ב'. וכבר הזכרתיו גם כן ברים תרומות: **מקום שנהגו לבנות גויל** וכו'. בונים. ועוד דבמשנה ג' פ"ג [גבי אחין שחלקו] כתב

הלכים לרשותא דחד מינייהו. א"ל דקדים חד ופגיעהו לרשותיה מהו דתימא ליהוי לחדך המוציא מחבירו עליו הראיה. קמ"ל: **ב** וכן בגנה. הכי קאמר וכן בגנה סתם כמקום שנהגו לגדור הוא. ומחייבים אותו שלקח מקום שם לגדור: סתם הרי הוא כמקום שנהגו שלא לגדור. ואין מחייבים אותו. אלא אם רצה חבירו לגדור. כונס בתוך שלו: ועושה לו חזית. סימן להיכר שהכותל שלו. והסימן מפרש בגמרא שמא ראשם הכותל אמה בסיד לגד חבירו. ולא לגד שלו שמא יטוח גם חבירו מן הגד שלו. ויאמר שהכותל של שניהם הוא. אבל כשטח לגד חבירו. ואינו טוח לתוך שלו. הוי סימן שהכותל שלו. ואם יקלפנו חבירו. קלופה מידע ידיע: ועושין חזית מכאן ומכאן. להודיע שניהם עשו אותו

שמכר בבקעה סתם. אין כופין את הלוקח לגדור. ואפילו במקום שנהגו לגדור. סתם בקעה כמקום שנהגו שלא לגדור. ע"כ. והכ"י סימן קל"ח וגם בכ"מ שלו פ"ב מהלכות שכנים בהלילו על הרמב"ם בדין זה ואמר שנראה לו שהוא מפרש המשנה כן אין ספק שלא עלה בזכרונו שבפירוש הרמב"ם כתוב כך בהדיא. ואלא מיהת אע"פ שמפרש כן למשנתינו. נראה לי דאכתי צריכין אנו למה שכתב המגיד בטעם הדבר. שזה דומה להא דתנן לקמן סוף פ"ז האומר לחבירו אני שדה אני מוכר לך מקבל עליו הלוקח מקום הגדר חדין וכו' אלא שהוא כתב דמהתם למד הרמב"ם זה הדין. ואינו. כי לקח אותו ממשנתינו זאת כפירושו בה: אבל בבקעה. פירש"י שדה תבואה שאין הנין שולט בה כל כך כמו בגנה שיש בה ירק הרבה: אלא אם רצה סוגם וכו' ועושה חזית. אבל בחצר שאין בו דין חלוקה לא תקנו חזית. כיון דאם יש בו דין חלוקה יכול כל אחד לבוא את חבירו. משום חצר שאין בו דין חלוקה לא עבוד תקנתא. כ"כ הר"ר יוסף הלוי. ולא ידענא אמאי לא מהני כיון דסימן טוב הוא. ולא שייך כיון רמאות דאפילו בהולא מהני [כדלקמן] ואם בסביל שלא שנאו בריאה אפילו בסיפא נמי לא הוה תני ליה. אי לאו דתני דינא. ואגב דתני דינא. תנא תקנתא [כמ"ש לקמן בס"ד] הרא"ש: חזית. פירש הר"ב סימן וכו'. וז"ל הרמב"ם פירוש חזית מחזה. כלומר דבר הנראה להודיע למי הוא הכותל: אם עשו מדעת שניהם וכו' ועושין חזיה מכאן ומכאן. ®ופרכינן בגמרא לא יעשו לא זה ולא זה. ומשנינן לא לריכא אלא דאי קדים חד מינייהו ועביד דידיה. כלומר שנכנס בתוך של חבירו. ועשה שם חזית. ואי לא עביד חבריה אמר דידיה הוא. אבל הא אילטריך למתני שיעשה גם הבני. ופרכינן ותנא תקנתא לרמאי קמשמע לן בתמיה. וכי מפני דאגת רמאין איכפל תנא למתני הא ®דבכלמא ריש ועושה חזית תנא דינא דבקעה אין יכול לכופו אלא כונס. ואיידי תנא תקנתא ועושה חזית משום רמאי. אלא סיפא דינא לא תני דהא פשיטא דאם עשו מדעת שניהם בוגים באמצע. אמר רבינא הכא בהולא [עסקינן] פירש רש"י מחיצה נסרים וקמשמע לן דמהני חזית ולא אמרינן קופלא דטיגא מעלו הולא לא ידיע: ועושין חזית מכאן ומכאן. לשון הטור סימן קנ"ח יעשה כל אחד ואחד סימן כזה לגד חבירו: **ג** המקיף את חבירו משלש רוחותיו. שקנה ג' שדות שביב שדה חבירו. לשלשת מלריה וגדר את שלשתן וגמלא שדהו של

אמצעי

ב וכן בגנה מקום שנהגו וכו'. לשון הר"ב הכי קאמר. וכן בגנה סתם כמקום שנהגו וכו'. גמרא. משום דאי לאו הכי קשיא דבגנה מכמע דאי סתמא לא מחייבין. ובבקעה מכמע דאי סתמא מחייבין. והא גנה המירא מבקעה: מקום שנהגו לגדור. אבל בחצר לא אדכר תנא מקום שנהגו כלל. משום דחמיר טפי היזק דחצר מהיזק דגנה. וטעמא דמלתא דהיזק ראיה דחצר שהוא מקום תבואתו של אדם חמיר טפי דמקפידין בו יותר מבגנה. שהוא משום עין הרע בלאוד. כ"י בריש פרקין בשם הרשב"א: מחייבין אותו. לשון הר"ב מחייבין אותו שלקח מקום שם לגדור. וז"ל הרמב"ם בפירושו מי שמכר גנה סתם ולא זכר שהיא מעורבת עם גנת פלוני. מחייבין ללוקח לעשות מחיצת הגדר ואפילו במקום שנהגו שלא לגדור. אבל מי

של שניהם[יג]: **ב** וכן בגנה[יד] מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו[יד]. אבל בבקעה[טו] מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו[טו]. אלא אם רוצה כונס לתוך שלו ובונה. ועושה חזית[יז] מבחוץ[יח]. לפיכך אם נפל הכותל. המקום והאבנים שלו. אם עשו מדעת שניהן בונין את הכותל באמצע ועושין חזית מכאן ומכאן[יט]. לפיכך אם נפל הכותל. המקום והאבנים של שניהם: **ג** המקיף את חבירו משלש רוחותיו[כ]. וגדר את הראשונה. ואת

ב וכן בגנה פו' אבל בבקעה מקום שנהגו. מיי' סס הט"ז ופמ"ג סס סוס"ס מ"מ סי' קנ"ח ס"ח: לפיכך אם נפל. מיי' סס עוס"ע סס ס"ט: **ג** המקיף את חבירו כו'. ל' פ"ב נ"ק כ' פ"ב מיי' פ"ב מה' שכנים ה"ג פמ"ג עמין פ"ב עוס"ע ה"מ מ"י קנ"ח ס"ו:

שנויי נוסחאות

ב בגנה. במכי"ר בגינה. מחייבין אותו. בכי"ה.. אותו לגדור; במכי"ר יגדור. שנהגו (שלא) לגדור. כב"ל ליתא בטעות. (אלא) אם רצה, בכי"פ ואם רצה; בכי"ה אבל אם.. (ובונה). בגמ' ד' פירוו ובמכי"ר ליתא. ועושה חזית. בכי"מ ובכי"פ ועשה לו.. וכ"ה בתע"ב. אם עשו. בכל הכי' ובמכי"ר ואם.. ועושין חזית. בכי"מ ועשין לו. **ג** וגדר. במכי"ר גדר; בכי"ל ועמד וגדר. את הראשונה כו'. בכי"ל ראשונה שניה ושלישית.

תוספות חדשים

פ"א ב בתוי"ט ד"ה **אם** עשו כו' וקמ"ל כו' והכי זה לא מבואר ומוכח בלכון ושוד אגיי דלא פ"ל הקנתא בהולא מפ"ג. וכ"ל דמס"ה עבדי תרוויהו דמבוס דאם ישול לרבות אחר דאיך אידך להביא לאיה סיה לו בו אוחפות ואם היה בו חזיה ומלא הכבה עדים כיון דים שיוי בכותל מהכלין בה [כמ"ם בריש שיוכין אם יש אילתא כבר אפילו למעלה מעשרים] אבל אם לא היה בו הוה לזה לא היה מולא עדים דמלתא דלא רמיא

תוספות רע"ק

ב [אות ג] תוי"ט ד"ה **אם** עשו. ופרכינן בגמרא ולא יעשו לא זה ולא זה. פי' רש"י ויהיה סימן שלא עשאה אחד בשלו שאילו עשאה היה עושה חזית טבהון. והיינו דלא תקשי הא יש לחוש שיפול לרשות א' מהם ויהיה הכל שלו מדין מוחזק כדמוכח מרישא דקתני לפיכך אם נפל כו' הרי דהיכא דאין כופין היה של זה דנפל לרשותו. לזה

יבין תפארת ישראל יבין

לחברן יחד, משא"כ בלבינים, נותן לבינה ח' של ג' טפחים לעובי הכותל: יב) אף שהחזיק בהן ח', שותפין אין להן חזקה זה על זה במילי דשותפות [כמ"ש ב"מ פ"ו סי' ג']: יג) שם בה דין חלוקה, כמבואר לקמן [מ"ע]: יד) ה"ק וכן בגינה כשמסוכק מנהגן, כמקום שנהגו לגדור דמיא ומחייבין אותו לגדור, אבל בנהגו שלא לגדור, אין מחייבין אותו [קנ"ח]. מיהו בחצר שיש בו דין חלוקה, אפילו בנהגו שלא במחילה, מחייבין לבנות, משום דבחצר, שדרך לעשות בה דברי סתר, ונס חבירו מלוי שם תדיר, נפים היזק ראייה שלו עפי מהיזק ראייה דגינה שאינו רק משום עין הרע, ונס אין חבירו

מלוי שם כל כך כבחצר: טו) מקום שדות תבואה שאינו מלוי חבירו שם כלל רק בשעת קלירה, משא"כ בגינה מלקט ירק היום ומחר, גם נכנס בה לניכוס: טז) ה"ק משתמא כמקום שנהגו שלא לגדור דמי, ואין מחייבין אותו: יז) לשון ראייה שמעיה שיד בכיהל אמה על אמה, שיחזו לסימן להכיר שהכותל שלו: יח) ר"ל לגד חבירו יעשה הסימן, דאל"כ יעשה חבירו גם הוא חזיה, ויאמר שהכותל בשותפות, אבל אין לחוש הפתא נמי יקלפו חבירו. דקלופה מיכר הוא: יט) מיירי שקידם א' ועשה חזיה: כ) שקנה ג' שדות שביב שדה חבירו לג' מלריה:

ומגלא

צ"ל דיהו עצמו יהיה סי' וראיה שלא עשאה לבדו מדלא עשה חזיה ולא מהני בסה דמוחזק באבנים. אבל תוס' במתני' א' חוכיחו מפה זה דבאמת אף בלאו הוכחה לא מהני חזקתו כיון דהספק נולד כשהיה עומד ואם היו פאים לחלוק היו חולקים כשוה מספק חלכך נפל לרשות דחד מינייהו לא מהני חזקתו. והא דקתני ברישא לפיכך היינו בנפל לרשות אחד ושהה שם הרבה דהיה נאמן לומר שהוא עשה הכל במנו דלקוח דהיה נאמן כיון דשתו הרבה לזה אשמועינן כיון דכופין לשניהם לבנות הוי מגו במק"ע עי"ש. וקשה לי דלמ"ל לתוס' לומר דנאמן במנו ולא בשאומו כמו דנאמן לקוח מכח דשהה הרבה מוכח שמכרו לי ה"נ מדשהה הרבה מוכח שהם שלו דהא עשה הכל (ומאי ס"ל עריפות להאמין מענת לקוח יותר מסענת שהוא עשה הכל וצ"ע (א"ה התיבות ומאי ס"ל כו' לפע:"ד ט"ס הוא. כי לפי סברת התוס' מענת שהוא עשה נגד חזקה דעלמא, משא"כ מענת לקוח. וט"ס קושית רבינו עולה נפון ור"ל): גם בס"ש תוס' שם עלה ואע"ג דאמר בריש הבית והעלייה לא קפדי אהדדי (היינו כיון דכופין אותן לבנות הוי חכותל בחזקת שותפות ושותפים לא קפדי אהדדי וא"כ פשיטא דא"נ לומר לקוח) הכא מיירי דשהו יותר מכדי רגילות. וקשה לי דמי הבריחם לכך דנאמן לומר לקוח ורק מגו לא מהני דהוי מגו במק"ע דלמא באמת ה"ק מתני' כיון דהדין דכופין הוי בהוקת שותפים מש"ה בנפל לרשותא דחד מינייהו הוי של שניהם אף בשהו משום דא"נ לומר לקוח דשותפים לא קפדי אהדדי וזהו עצמו השמיענו מתני' דשותפים לא קפדי וליכא ראיה ממה דשהו. ואי דהך נשמע מתני' דר"פ הבית והעליה הא שם י"ל דמיירי בנפל לרשות שניהם או לדה"ר כראמרי' התם בשינויא קמא. אלא דשינויא בת"א שם ס"ל כיון דבאמת סוכה מתני' דהכא דבשהו א"נ לומר לקוח משום דשותפים לא קפדי ממילא י"ל דמיירי גם בנפל לרשות דחד מינייהו. וצ"ע: [אות ד] בא"ר. דבשלמא רישא כו'. כ"ח בגמרא א"ל רישא לאו תקנתא לרמאי הוא (דלא נימא חבריה של שנינו הוא רש"י) ותמיה

הא

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

אם עמד וגדר וכו'. מיי' ופמ"ג שם טוש"ע שם: ד כותל חצר שנפל. הי' ע"ל כ' ע"ב מיי' פ"ג מה' שכנים ה"ל פמ"ג עיין פ"ג טוש"ע ח"מ סי' ק"ז ס"י: עד ארבע אמות. מיי' שם ה"ב טוש"ע שם ס"ח: מד' אמות כו' סמך לו כותל אחר. מיי' שם ה"ל טוש"ע שם ס"י: בחזקת שלא נתן. מיי' שם ה"ל טוש"ע שם כמי' י"ל:

שנויי נוסחאות

אם (עמד ו)גדר. בכי"מ וכלי"ל אם עמד ניקף .. ועי' כס"י ותוס' ורע"ב ועי' גם מוסח' הרי"ף; בכי"ם ליתא ולפי"ז א"ל לה דלויתה של הסנסה ברש"י. ד ולמעלה. בס"ב ובמס"כ ובמס"י ולמעלן

תוספות חדשים

רמיא על מיגי כו' ואת"ל דלא מסתי הכי בגמ' י"ל דהכ"ל הילכו דעיגל ורב אמי אכל סברא הכ"ל דיפול לכותלא דחד כו' הוי סתם גמרא שהיה לאחר דעיגל ורב אמי. ולפשר שהיה דעת כ"י שהבית הטור מ"מ ברים הי' קל"ת, ע"ם ודו"ק: (ממהו"ם ח"ח ז"ל):

תוספות רע"ק

הא בלאו הכי הכי רמאות הוא תקנתא ליתמי דא"י להם דבר וידונו הב"ד דיהלוקו ויסיד זה שעשאה לבדו. וצע"ג: [אות ו] תוי"ט בר"ה כגלגלים והבי תניא בתוספתא. ובזה הבנתי דברי התוס' ד"ה אע"פ שלא נתן התקרה, ובזכר בתוי"ט בתה"ד) אע"ג דזה נהנה וזה לא חסר פטור וכו' דלכאורה תמוה הא עתה אפי' נהנה לא הוי אלא דחייב על שם מופז שדעתו ליתן עליו התקרה ואז יהיה זה חסר ג"כ דיכביד עליו בקורה על כותלו. אלא דכוונתם בקושית הנ"י דאולי כשיקרה את ביתו לא יסמוך קורתו. וע"כ משום דס"מ נהנה כיון דנעשה כותל זה מחיצת לביתו. ובזה שפיר קשה דהא זה נהנה וזה לא חסר:

לאמצעי זה מוקף משלם רוחותיו. רש"י: אין מחייבין לותו. כתב הר"ב דהא לא אמרי ליה מידי וכו' אבל אם גדר וכו' מחייבין וכו'. כן הוא בהגהה שבפירוש רש"י ומסיימה הכי. ואע"ג דאמרינן לעיל דסתם בקעה מקום שנהגו שלא לגדור הוא. הכי מילי בין בקעה לבקעה. וכותל גבוה ארבע אמות נמי נסם הוא דלא בעינן. מאי טעמא דליכא היזק דליה אבל בסביל היזק בהמות שלא יכנסו לשדה צריך לגדור גדר שלו עשר' טפחים המונע מלכנס הבהמות: ד כותל חצר שנפל. לשון כ"י כותל חצר שהסיימו עליו מתחלה לבנותו למעלה מארבע אמות ונפל. מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות וכו' אבל למעלה מארבע אמות אין מחייבין אותו ואע"ג דמתחלה הסכים לכך הסתא לא בעי. ע"כ. וכן בנוסחא אחת מהרמב"ם פ"ג מהלכות שכנים. כמ"ש שם הכ"מ. וכתב ב"י סימן קנ"ז ועד ארבע אמות משמע למעלה ולמטה דברישא קתני כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות. והדר קתני עד ד' אמות בחזקת שנתן. ע"כ. כלומר והדר קתני עד ד' אמות וכו' אפילו בתחלת בנין הכותל. ודו"ק: עד ד' אמות. לשון הר"ב דבהכי סגי ליה להיזק דליה כמ"ש במשנה ה' פ"ד דעירובין בשם התוספות: בחזקת שנתן. פירש הר"ב עד שיבית הטובע עדיס שתבעו ולא נתן. וכן פירש רש"י. וכתב הרא"ש דתימה הוא דמשום שלא נתן מיד בשעה שתבע הוה ליה לעולם בחזקת שלא נתן. ואפילו אמר בפני עדים אינו רולה ליתן לך. דלמא אשתמוטי משתמיט עד דהוה ליה זוז. ואז נתן לו. אלא הכא כגון שבאו עדים ואמרו עמנו היה במקום פלוני מיום שהחל ראובן בנין כותל זה. ויודעין הנו שלא פרעו. אי נמי כגון בעמד שמעון בדין וחייבוהו ב"ד לבנות עד ארבע אמות וסרב על מוי ב"ד. הכי הוא בחזקת שלא נתן כדין גזלן: מגלגלים עליו את הכל. כתב הר"ב דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהיאך ובכי הא לא אמרינן זה נהנה וזה לא חסר פטור. תוספות. ואחיא כרבנן דר' יהודה משנה ג' פרק בתרא דבבא מציעא. וכתב כ"י ואם תאמר במה קנאו המחייבין ליה. י"ל דכיון שיש לו אי כותל בארבע אמות. הוה ליה כחלרו וקונה לו ואע"פ דלא אמר ליה אידך תקנה לך חלרך. ברור לן שעל דעת כן בנאו שיהיה שלו כל זמן שירצה וכן כתב המגיד [ריש פרק ג' מה"ש]. וכתב עוד כ"י ואי"ת אמאי מגלגלין עליו במה כשיקרה את ביתו לא יכמוך קורותיו בחותו כותל. יש לומר דמכל מקום כיון שנעשה כותל זה מהולה לביתו חייב. *והכי תניא בתוספתא: בחזקת שלא נתן. ולריכי כגון דידעינן דקדם חד ואמליה לחבריה. והיה מסרהב כדמשמע לישנא לין מחייבין אותו ולכך הוי בחזקת שלא נתן. ואין לריך להעמ"ד כשעשה חזית. תוספות: רבן

לותו: ג אין מחייבין אותו. דהא לא אמרי ליה מידי שעדיין קרקע שלו פת הה. אבל אם גדר את הרביעית דהשתא ודאי אמרי ליה. מחייבין אותו לשלם מחלה דמי קנין בזול. אבל לא אמרי ליה דאמר ליה לדידי סגי לי במחילה של קנים. ואי אפשי ביליאה של גדר אבנים: מגלגלין עליו את הכל. מחלית יליאותיו כפי מה שגדר. והשיבו דליכא בין תנא קמא לרבי יוסי. והלכה כרבי יוסי. ואין לריך לומר אם הניקף הוא שגדר רוח רביעית. דגלי דעתיה דניחא ליה במה שגדר הבירו שמגלגלין עליו את הכל ומשלם לחבירו חצי יליאותיו: ד כותל חצר. של שותפין: עד ארבע אמות. דבהכי סגי ליה להיזק דליה: בחזקת שנתן. כשזה תובעו חצי ביליאה. וזה אומר כבר נתתי הלקי לאמן. עד שיבית התובע עדים שתבעו ולא נתן. דמשפט זה גלוי לכל שהובה עליו לשיבו ולא היה זה בונהו מבלי אלא היה מבילו לבית דין: סמך לו כותל אחר. לאחר שבנה האחד למעלה מארבע אמות הרבה ולא רלה לסייעו בהגבהתו. סמך שני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסכך ולתת תקרה מכותל לכותל אע"פ שלא נתן עליו עדיין התקרה. מגלגלין עליו את הכל. דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהאיך: בחזקת שלא נתן. אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך את כותלו לכותל ראשון. ואומר לו תן חלקך במה שהגבהתי לותו. וזה אומר נתתי חלקי. אינו נאמן אלא בעדים

אשתמוטי משתמיט עד דהוה ליה זוז. ואז נתן לו. אלא הכא כגון שבאו עדים ואמרו עמנו היה במקום פלוני מיום שהחל ראובן בנין כותל זה. ויודעין הנו שלא פרעו. אי נמי כגון בעמד שמעון בדין וחייבוהו ב"ד לבנות עד ארבע אמות וסרב על מוי ב"ד. הכי הוא בחזקת שלא נתן כדין גזלן: מגלגלים עליו את הכל. כתב הר"ב דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהיאך ובכי הא לא אמרינן זה נהנה וזה לא חסר פטור. תוספות. ואחיא כרבנן דר' יהודה משנה ג' פרק בתרא דבבא מציעא. וכתב כ"י ואם תאמר במה קנאו המחייבין ליה. י"ל דכיון שיש לו אי כותל בארבע אמות. הוה ליה כחלרו וקונה לו ואע"פ דלא אמר ליה אידך תקנה לך חלרך. ברור לן שעל דעת כן בנאו שיהיה שלו כל זמן שירצה וכן כתב המגיד [ריש פרק ג' מה"ש]. וכתב עוד כ"י ואי"ת אמאי מגלגלין עליו במה כשיקרה את ביתו לא יכמוך קורותיו בחותו כותל. יש לומר דמכל מקום כיון שנעשה כותל זה מהולה לביתו חייב. *והכי תניא בתוספתא: בחזקת שלא נתן. לריכי כגון דידעינן דקדם חד ואמליה לחבריה. והיה מסרהב כדמשמע לישנא לין מחייבין אותו ולכך הוי בחזקת שלא נתן. ואין לריך להעמ"ד כשעשה חזית. תוספות: רבן

יכין תפארת ישראל יכין

כא) ומגלה שדה הפנימי מוקף מג' רוחותיו: כב) לין הניקף מהוייב ליתן סיוע להמקיף להוצאות הכתלים מדלא אמרי ליה מידי, שעדיין קרקע שלו פהות: כג) לתת סיוע להכותלים כפי הלריך לשדהו. ודוקא שהתרלה הפנימי שיבנה החיצון הג' כותלים על מקום של שניהן, דלא הנאת שניהן שוה גם בגוף הכותלים. ולת"ק בכה"ג אינו נותן רק כפי הוצאות הלי מחלת קנים, וקיי"ל כר"י. מיהו כשגדר החיצון הרביעית, אז דוקא בעשה הגדר בינו ובין הניקף אז לריך פנימי ליתן סיוע, אבל בגדר מבחוץ, א"ל פנימי ליתן כלום, אבל אם הפנימי עשה הרביעית, אפילו אם החיצון עשה ג' רוחות מבחוץ, לריך פנימי ליתן סיוע, כפי הלריך בגדר שבינו לחיצון [קנ"ת ז'], ואף דאמרי' לעיל דבשדה לא נהגו לגדור. הנ"מ משום היזק דליה, אבל הכא עכ"פ נהנה שלא יכנסו הבהמות לשדהו: כד) של שותפין: כה) בגובה, כדי למנוע היזק דליה: כו) ר"ל כל א' נאמן לומר שנתן חצי ההוצאות, מדידוע לכל שלריך כל א' לסייע, ולולא שנתן היה כופהו בב"ד. [וכ' רב"י מ"מ קכ"ז, דאפי' עד ד' אמות, קאי אלמעלה שעד ד"ל מחייבין אותו, וקאי נמי אלמעלה דעד ד"ל הוא בחזקת שנתן. ולפשד"ל דהכ"ג אשתמוטי

טוכא, דבכל דוכתא שלריך התנא לבפיל המלות, משתגי בחד, דוגמת זה [בדה דל"ו כ'] המקשה נדה, והיה ל"ל נדה נדה, וכ"כ [שהרות פ"ע מ"ג] משקין שמאין, והיה ל"ל שמאין שמאין, ועי' רשוי"ט שם]: כו) אפילו היה כך הכותל קודם שנפל: כח) לאחר שבנה הג' נמעלה מד' ולא סייעו חבירו, שמך חבירו כותל אחר כנגד כותל זה לו בלבד, כדי לסכך על נבן: כט) כל המגיע לחלקו, אף שאין הנאתו כהנאת אחר. [ואף דכל זה הנאה וזה לא חסר כופין על מדת סדום, ומה"מ הדר בתלר תבירו שלא מדעתו, והמסכיר גברא דלא עביד למיגר, א"ל לבפלות לו שכר. סייעו בכבר נהנה, ולא ברולה ליהנות לכתחילה [כח"מ שם"ג ס"ו]. ואף דברולה לחלוק שדה השותפין בחופן שיקח אחד חלקו סמוך לשדה אחר שלו, י"ל דכופין על מדת סדום מפ"ע [כח"מ קע"ד א']. כ"ל דהכא שאני שהוליא כלם ממון, להכי מסתבר שכל דבר שב' השותפין נהנין ממנו, יתן כל א' חלקו לזה, אבל סתם י"ל דלא מסתבר דבשביל שזה נהנה יתן דמים לחבירו, ובקיצור לשון [מ"מ קנ"ז ס"ז], ובפתיחת חלון לרשות שאינו מוקיר [קנ"ד סע"ז]: ל) מדלין זה פטור לכל שלטרך לסייע. ולהכי ישבע הבירו בנקיטת חפץ ויטול [קל"ז]. וכל היכא דלריך להבית ראי' שלא נתן, דוקא בשאמרו עדים שבוסם שאמר זה שנתן, עמהם היה ולא נתן, דאל"כ, לא רלונו אין

רא'

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

בעדים. *שאין משפט זה גלוי. ועד שחייבוהו ב"ד אינו עשוי ליתן: **ה** כופין אותו. את בן החצר שאינו רוצה לסייע לבני החצר: לבנות. לחצר בית שער להיות שומר הפתח יושב שם בכל ומרחיק את בני רה"ר מלהכנס בחצר: ודלת. לשער החצר: לא. כל החצרות ראויות לבית שער. חצר שאינה סמוכה לרה"ר אינה ראויה לבית שער. ואין הלכה כרשב"ג דאפילו שאינה סמוכה לרה"ר. זמנין דדחקי רבים ז)ועיילו[ואתו]: לא כל העיירות ראויות להומה. עיר שאינה סמוכה לגבול האויבים אינה צריכה לחומה. ואין הלכה כרשב"ג דאפילו אינה סמוכה לגבול האויבים צריכה לחומה. דזמנין דמקרו ואתו גייסות: ויהא כאנשי העיר. לשאת ממסס בטול: שנים עשר חדש. והאידנא דיידי נהוג עלמא שלשים יום: **ן** אין חולקין את החצר. אין אחד מן השותפין יכול לכוף את חבירו לחלוק החצר עד שיטול בו ארבע אמות לכל אחד מן השותפין. מון מן הפתחים. שכל בית שבחצר צריך [שיהיה] לפני פתחו ד' אמות לפרק משאו מעל חמורו. ומון מאותן ד' אמות צריך שיהיה בחצר ד' אמות לחצרות לכל אחד מן השותפין לשאר תשמישים ואז יהיה בחצר דין חלוקה: רבי יהודה אומר ט' חצאי קבין. מר כי אתריה. ומר כי אתריה. ולא פליגי באתריה דר"י היתה עושה תבואה. שדה בת ט' חצאי קבין כשדה בת ט' קבין באתרייהו דרבנן: בית רובע. מקום לזרוע בו רובע הקב. ופסק ההלכה אין דין חלוקה

שיביא ראיה שנתן לא): **ה** כופין אותו לב) לבנות בית שער לג). ודלת לד) לחצר. רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל החצרות ראויות לבית שער לה). כופין אותו לו) לבנות לעיר. חומה ודלתים ובריח. רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל העיירות ראויות לחומה לז). כמה יהא בעיר. ויהא כאנשי העיירה לח). שנים עשר חודש. קנה בה בית דירה. הרי הוא כאנשי העיר מיד לט): **ן** אין חולקין את החצר. עד שיהא ארבע אמות לזה. וארבע אמות לזה מ). ולא את השדה. עד שיהא בה תשעה קבין לזה. ותשעה קבין לזה מא). רבי יהודה אומר עד שיהא בה תשעת חצאי קבין לזה. ותשעת חצאי קבין לזה מב). ולא את הגנה. עד שיהא בה חצי קב לזה. וחצי קב לזה מג). רבי עקיבא אומר בית רובע פד).

ה רבן שמעון בן גמליאל אומר. כתב הר"ב ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. וכן כתב הרמב"ם ועיין מה שכתבתי בפ"ח דעירובין [מ"ז] וכן כתב ר"י דהכא. דהא כל מקום שבנה רשב"ג וכו'. *אלא כללא הוא: ויהא כאנשי העיר. כתב הר"ב לשאת עמסס בטול וכדפירש רש"י. וכתב ב"י סימן קס"ג כלומר למס. דאלו לגדקה זמנים אחרים יש ליחשב כאנשי העיר. והוזכרו בגמרא בהדיא ע"כ. ועיין בפירוש הר"ב מ"ה פ"י דסנהדרין: **ן** אין חולקין את החצר עד שיהא בו ארבע אמות וכו'. פירש הר"ב מון מן הפתחים וכו' ובכל מותפות קאמר. בין שזכו מן הפקר. בין שלקחו או ירשו. והיא דעת הרמ"ה בטור סימן קע"ב: ולא את השדה וכו'. משום דסבירא ליה דבבליר מסכי לא חשיב למטרח עליה. כ"י. ומ"ש הר"ב ופסק הלכה כדי מבודת יום א' וכו' לא הוה ליה לסתום אלא לפרש דתנא בארץ ישראל קאי. אבל בבבל פסק הלכה וכו'. דלא אמרו בגמרא שיעור דעבודת יום א' אלא בבבל. ולא לחלוק על משנתינו. [*והר"ב נמשך אחר לשון הרמב"ם בפירושו וגם עליו קשה. אך בחבורו פ"א מהל' שכנים [הל' ד'] כתב לזה הפסק על בבל. ומה שהגהתי בפירש הר"ב או בזריעה כן הוא בפירוש הרמב"ם בהדיא. וכן מוכח בסוגיא. ג)[אמנם] בחבורו לא הזכיר אלא מריחה. וכן הוא בטור סימן קע"א. ומ"ש הר"ב וכיוצא בזה. כן כתוב בפירוש הרמב"ם ור"ל כגון פרדס של אילנות שיהיה כדי עבודת יום א' לכל א'. וכן שדה שמשקין אותו בכלי וכו'. כדכתב בחבורו בהדיא]: תשעה קבין. כתב הרמב"ם שהיא קרקע שיש בשטחה ג' אלפים וז' מאות וחמשים שהאמה ל' על ל' כמפורש רפ"ז. וכשתכה חמשים בחמשים יהיה ב' אלפים ת"ק. וכל שאה שאם קבין. נמצא לתשעה קבין תוסיף עוד שיעור חצי אמה: תשעה חצאי קבין. והוא שטח אלף תתע"ה אמה. ובפירוש הרמב"ם אלף תש"ן. והוא טעות סופר שצריך להיות אלף תתע"ה שהוא החצי מן ג' אלפים תש"ן: בית רובע. פירש הר"ב רובע הקב. ובשטח בית ט' קבין שהוא בלשת אלפים שבע מאות וחמשים אמה.

א) בגע"ב ד"ר ועיילי טובא וכן היה לפניו בגמ' (ועי' ד"ס) וסמו"ע הגיה כלפיהו. ב) בתוי"ט ד"ק גם בחבורו. כס

יבין תפארת ישראל יבין

רמ"י: לא) מיתו בבנה בניין קבוע, הו"ל בחזקת שנתן [שם]: לב) נבן חצר: לג) חדר שלפני השער חייב שיעשה שם שומר הפתח למנוע הכל מלכנס לחצר: לד) דאף שיש שומר צריך דלא לשמירה בלילה [ודלא כרמ"ז]. וה"ה כל דבר הצריך מאוד בחצר, אבל לקיטוטים שבה א"ל ליתן [קס"א]: לה) דבאינה סמוכה לר"ה א"ל. וקיי"ל כת"ק [שם]: לו) נבן עיר: לז) דבאינה סמוכה למלכות אחרת א"ל. וקיי"ל כת"ק [קס"ג]: לח) ליתן סייע להכ"ל ולמס: לט) וי"א אפי' רק שכר בה דירה לשנה [שם]. ודוקא בשאר נחיות, אבל לגדקה ל' יום, וג' חדשים לתמחוי, ולכסות עניים ז' חדשים, ולקברות עניים ט' חדשים, וי"א דלכולן בל' יום סגי [י"ד רנ"ו ה']: מ) ד' אמות מרובעות לכל א', חוץ מד' אמות מרובעות לכל פתח ופתח של בית. ואם רוחב הפתח יותר מארבע אמות, נותנין ד' אמות לתוך משך החצר ברוחב כל הפתח [קע"ח ג']: מא) הוא ג' אלף ותש"ן אמה, באמות מרובעין, והוא ס"א אמה על ס"א אמה בקירוב: מב) ולא נקט ד' קבין וחצי, היינו מדבעי לאנקטו המנין דנקט ת"ק, ומלינו דונמא זה בב"מ [פ"ג מ"ז]: מג) הוא ר"ח אמות מרובעות, והוא י"ד על י"ד אמה בקירוב: מד) כדי לזרוע שם רובע הקב. והוא י' אמות וחומש מרובע:

שלשים

כיון דחסברא מוכח כן לאביי ורבא קי"ל כן כיון דבזה לא מצינו פלוגתא דאפשר דגם ר"ל סובר כן (עי' תוס' דף ו' ריש ע"א). ובעיקר פירכת הש"ס הנ"ל הקשה המהרש"א דהא תוס' כתבו לאביי ורבא הא דקתני במתני' פ"ח ס"ו דבכורות מת האב בתוך ל' יום בחזקת שלא נפדה. היינו דדוקא היכא דחיובא ברור בזה מ"ל לאביי ורבא דלפעמים מקדים עצמו לפרוע אבל בהחיא דבכורות אין החוב ברור דשמא יפות הבן. ועלה הקשה תוס' מהא דאמרי' בסוגיא דפרכינן לר"ל מרישא דמתני' דעד ד"א בחזקת שנתן אי לאח"ז פשיטא אלא לאו ח"ו. הא לאביי ורבא נמי יקשה דהא אין החוב ברור דשמא לא יבנה זה את הבותל. ותירצו דהומ"ל ולעמיד. ולזה הקשה המהרש"א דמאי פריר' פסיפא דבחזקת של"נ לאביי ורבא הא החיוב ספק דשמא לא יבנה. ולענ"ד לק"מ דהא היסוד דסמך לו בותל דמגלגלים עליו לשלם היינו דגלי' דעתיה דניחא ליה בבותלו של חצירו וזכה לו חצירו בחצי הבותל כמ"ש התוי"ט ר"ה מגלגלים בשם הנ"י. וממילא אף קודם שסומך אם יודע בעצמו דניחא ליה מחויב ג"כ לשלם. אלא דאגן דלא ידעי' דעתיה אין מגלגלין עליו אלא בסמך דידוע לנו דניחא ליה בכך. וא"כ אמאי מקרי תוך זמנו הא למה דידוע בעצמו דרוצה לסמוך בותלו וניחא ליה בבותלו של זה הגיע זמן חיובו לשלם. ונ"ל דמ"מ כיון דא"א לחייבו בב"ד בודאי ניחא ליה לבעל הבותל להמתין לו עד אחר שיסמוך בותלו והוי כמו ת"ז. ובין שכן מיושב קושית מהרש"א דלאביי ורבא ניחא דהא חיובו ברור דבין דידוע בעצמו דניחא ליה בכך אף אם יהיה סיבה שלא יגמור הבותל מ"מ הוא חייב לשלם אם טורח על האמת בב"ד דניחא ליה בכך. ובזה מיושב לי מה דתמוה לבארה במה דמשנינן דאמר מי יימר כו' הא הרמב"ן במלחמות כתב דבמטון עלה תקרה גלוי לכל דחייב נאמן לומר פרעתי. א"כ מה משני מי יימר דמחייבי הא יודע דלאחר שיסמוך תקרה יצטרך לשלם וחקדים לשלם כמו כל ת"ז. ולפי הנ"ל ניחא דהכא אמרי' דזה אין גלוי לכל דמתחייב בלא סמך תקרה אף לפי דעתו דיסמוך תקרה מ"מ אם יהיה סיבה שלא יהיה אפשרי לסמוך עליה התקרה אינו מחייב בדין, וכיון שכן מקרי אין חיובו ברור דשמא לא יסמוך קורתו ולא יתחייב כלל דמאן יימר דמחייבי ליה רבנן בכה"ג. והיא נכון מאד בעזה"י: ה [אות ז] תוי"ט סר"ה רשב"ג לאו בללא הוא. ועי' מה שכתבתי לקמן פ"י מ"ד אות מ"ה.

[סדר נזיקין ח"א] ין

ח כופין אותו לבנות ב"ש כו'. ז' ע"ב נ' ע"ב מ"י פ"ה מה' שכירה ס"ח פפ"ב מסמן פ"ג מופ"ב ח"מ פ"ו קס"ח ס"ח: כופין אותו לבנות לעיר כו'. מיי' שם פ"ו ה"ח פמ"ב שם מופ"ב ח"מ פ"ו קס"ב פ"ח: כמה יהא בעיר כו' קנה בה בית דירה. מיי' שם ה"ה מופ"ב שם פ"ב: ן אין חולקין את החצר כו'. י"ח ע"ח ל' ע"ב מוכה ג' ע"ב ירושלמי כלן פ"ח ס"ח מיי' פ"ח מ"ה שכנים ה"ח ופ"ב ה"ח מפ"ב עמין פ"ב מופ"ב ח"מ פ"י קע"ח פ"ב: ולא את השדה כו'. מיי' שם ופס פמ"ג שם מופ"ב ח"מ שם: תשעה קבין לזה כו'. נקמן ק"ב ע"ב כמוגמ' ל"מ ע"ח: ולא את הגנה. מיי' שם ופס פמ"ג שם מופ"ב ח"מ שם:

שויי נוסחאות

ה החצרות ראויות לבית. בכי"מ חצרות.; בכי"ל חצרות צריכין בית; בריש"ף כ"י.. שוות וראויות.. כופין אותו לבנות. כד"ג וכופין.; בכי"ר. לעשות. העיירות ראויות לחומה. בכי"מ עיירות.. וכ"ה בכי"ל (ומס.. צריכין חומה); בריש"ף כ"י.. צריכות.. במה יהא. בכי"מ ופ' ור' ובמה.. קנה (בה). כד"ג ליתא; בכי"ל אם קנה שם וכ"ה שם גם בכי"פ; בכי"מ ואם קנה.. ר' שיהא. ארבע. כד"ג ובכי"מ ובכי"ל (כ"י לוקספורד) ובכי"ס וס' ובמסכי"ל שיהא בה.. תשעה קבין לזה ותשעה קבין. במסכי"ל תשעה.. ותשעת. רי"א (עד שיהא בה). כד"ג ובכל הכ"י ליתא. תשעת חצאי כו' ותשעת. כד"ג ובכי"פ ובמסכי"ל תשעה.. ותשעה. הגנה. במסכ"ב הגינה.

תוספות רע"ק

ד [אות ה] הר"ב ד"ה בהחזקת שלא נתן. שאין משפט זה גלוי. בסוגיא פרכינן לאביי ורבא דס"ל אדם פורע ת"ז מבבא זו או בזמנו אמאי לא אלא בתוך זמנו. ומשנינן שאני הבא דאמר מי יימר דמחייבי ליה רבנן. ואף דלמה דקי"ל כר"ל דאאפת"ז י"ל דמתני' בתוך זמנו ואין הכרח לחך סברא דמי יימר דמחייבי ליה רבנן צ"ל

הם ל"ו רביעיות. שמנה לשלשת אלפים ושש מאות. יהיה לכל רובע מאה. ויאחרו ק"ן אמה לשלשים ושש רביעיות. יעלה לכל רובע ארבע אמות וחומש. שכן ארבע פעמים ל"ו הן קמ"ד. ויאחרו ו' אמות שהן שלשים חומשים. ולכן מ"ש הרמב"ם שבית רובע הוא מאה אמה וחמש אמות. על לד הקירוב כתב כן. וכן הראה מקום שכבר ביאר כן בפ"ב מכלאים. ושם כתב שהוא עשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש. וכ"כ עוד במשנה ס' בפרק דלקמן. וכשתחשוב בחשבון שמסרתי לך בפ"ב דטירודין לא תמצא מדהו כי אם ק"ד אמות וחומש. כמו שביארתי. כיצד עשה האמות לחומשים. יהיו ג"ל חומשין על ל"ל חומשין והכה ל"ל בל"ל יהיו כ"ו מאות וחומש. וכל כ"ה חומשים. הם אמה. נמצא כ"ה מאות חומשים הם מאה אמות. והמאה חומשין הן ד' אמות. והמגיה בדברי הרמב"ם שבכאן מאה וד' אמה וחומש אמה לא הפסיד: בזמן שאין שניהם רוצים. כתב הר"ב אבל יכול לכופו לעניין גוד או לגוד כלומר קנה חלקי או מכור לי חלקך. וכן ל' הרמב"ם בפירושו. ומסיים שפירוש גוד או לגוד. קנה או לקנה. וכן פירש"י בגמרא דף י"ג. אלא שהוסיף לבאר גוד מלשון קילה. כלומר קוץ דמיס וכו'. ויהיה מעניין גודו לילנא. אבל הרמב"ם שלא הזכיר פירוש קוץ. כתב ב"י סימן קע"א. ובכ"מ כפ"א מהלכות שכיר שמפרש גוד או לגוד כפירוש הערוך דהייגו משוך או למשוך. [דתרגום וימשכו וגגידו] שהוא אומר לו אני קונה כך דמיס בעד חלקך. או תמכרהו לי בעד זה הסך או אמכור לך חלקי בזה הסך. ועיין בפירוש הר"ב רש"ם מ"ז פרק בהרא. ומ"ש שם: אבל בזמן ששניהם רוצים וכו' יחלוקו. כדתנן בריש פרקין ולא הדר תני ליה הכא אלא משום דבעי למתני סיפא ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו. גמרא דף ג': וכתבי הקדש. כ"ד ספרים והיו רגילין לכותבן בגליון בס"ת שלנו לפיכך נגהי הדבר לחתכן. רש"י: לא יחלוקו. כתב הר"ב ודוקא וכו' אבל בכרכים הרבה וכו' אם רצו חולקין. וכשהם בני עניים דכל חד וחד צריך להאי ולהאי. ולפיכך רצו אין לא רצו לא. גמרא דף י"ג ע"ב:

ג) הערוך (ערך מרן) מפרש מוכן מגדל קטן הוא שבוטין בגמרא.

ולא את הטרקלין. מי' שם פ"ח ה"ה כמ"ג שם: זה הכלל מו'. מי' שם ה"ל כמ"ג שם מוס"מ שם פ"ג: אומתי בזמן מו'. נ' פ"ח: אבל בזמן ששניהם רוצין מו' וכתבי הקדש מו'. נ' פ"ח י"ב נ"נ מי' שם פ"ב פ"ם כמ"ג שם מס"מ ח"מ מי' קמ"ג מ"ח:

שנויי נוסחאות

ולא את המורן ולא את. כמי"ר ואת המורן ואת; כמי"מ.. המורן.. (ולא את הטלית). כמי"מ וכמי"ם ליתא וכן ליתא כמי"ר ולא"ת שם בגליון. בית הבד. במשכ"ב (בהגהת הרש"ל עפ"י רש"י) בית הבד ולא בית השלחין וכ"ה ברי"ף ועי' ד"ם. בהן. כמי"ם בה. וכדי לזה. כמי"ה ולזה. (זה הכלל כל שיחלק ושמו מו' אין חולקין). כ"ז ליתא כמי"ק וכמי"מ וכמי"ה וכמשני"ר וכן ליתא בגמרות דפו"י ובוספת סמרכ"ל הוא עפ"י רש"י וז"ל הריטב"א כמי"ר לקמן ד' י"ג ע"ב: "ת"ש כל שאלו יחלק מו'". כרייתא היא ומלן דגריס במתניתין משהכם דמ"כ סיכי לא מדברינן לה עד הסתא ועוד סיכי הוא שלוג רב נתמן אמתם מתני' ואפי' קלי רשב"ג כוותיה ותו דהא פלוגתא דרב יהודה מו' ועל ריש"א דמתני' איתאמרה אין כדי לזה מו' מכלל בלא סוכר דין זה כמשנתנו וזה בוו"ל עכ"ל. (ר"ם); כמי"מ וד' כל שיחלקו.. בד"ל שחלקו שמו.. ול"ל בלפנינו; כמי"ם כל שאלו יחלק.. ואם לאו אין חולקין. כמי"מ ור' ואם לאו מעלין אותו בדרשים. בפרות (מבאן). במשכ"ר ליתא. וכתבי הקודש. כמי"מ וכמי"ם ובכתבי..; כמי"מ ור' כתבי.. אעפ"י ששניהם. ברי"ף כ"י אפילו שניהם.

יכין **תפארת ישראל** **יכין**

מה) [טלאסם] נקרא בלשון יון [טרמכלוס]: מו) מגדל קטן שבוטין בגנה: מז) [טויבענטלאנ]: מח) בית לעצור הזיתים: מט) אז אין אחד יכול לכוף חבירו לחלוק, אבל יכול לכופו לומר קנה חלקי או אקנה חלקך, ודוקא בשויו [שם]: נ) משום סיפא נקט לה, מ"נ דקמ"ל דאין כאן משום בל תשחית מדלא סני בלא"ה: נא) כ"ד ספרי תנ"ך: נב) ודוקא שהן בכרך מ', אי בב' כרכים, אבל הן מעניין מ' [קע"ג מ'], אבל בב' לטיבותא שהן בב' כרכים וב' עניינים, חולקין:

תוספות חדשים

ן תוי"ם ד"ה בית רובע כו' עי' בס' בית דוד שהעלה שאין התשבון מדוקדק בנוג מה שכתב שתוי"ע כאן על פי תכמת תשבורת תשר לו: הר"ב ד"ה בזמן שאין שניהם רוצים כו' נמה שהוא שוה עכ"ל. ולהם"י ולרוב הפוסקים יכול להעלות בדמים לע"פ שאינו שוה כמ"ש הבית יוסף סימן קע"ח.

פרק ב **א לא** שיח ולא מערה. וה"ה חרילין וגעילין [דתקן במ"ס (פ"ב) [פ"ה] דב"ק] והני נקט אגב בור. דבכל מקום רגיל לעשות שיח ומערה בהלי בור ומ"ה לא מלריך הכא לבור ושיח ומערה כדמלריך להו בפ"ה דב"ק דהתם לא הוה ליה לתנא למנקטינהו אגב בור. כיון דכתיב בור בקרא אלא הוה ליה למתני בור לחודיה. תוספות [ד"ה ולא שיח]: ולא אמת המים ולא גברכת הכובסין. לריכא. דאי תנא אמה המים משום דקביעא. אבל גברכת הכובסין דלא קביעא [שהכובס פעמים שמשתנה לאומנות אחרת] אימא לא. ואי תנא גברכת הכובסין. משום דקוו וקיימי ["ולאלעוקן קשה יותר מכל מים חיים. רש"י] אבל אמת המים לא. לריכא. גמרא.

ר"ע מברטנורה

פרק ב **א לא** יחפור אדם בור א) סמוך לבורו של חבירו. ולא שיח ב). ולא מערה ג). ולא אמת המים ד).

פרק ב **א לא** יחפור. בור. ענגל: שיח. ארוך וקצר: מערה. מקורה בקירות: גברכת

ומבור לא שמעינן להו. דמלי למימר דבור ושיח דעמוקין שפי בעי הרחקה ג'. אבל הכי לא עמיקי כולי האי הוה אמינא דלא בעי הרחקה ג'. ולי

יכין **תפא"ת ישראל** **יכין**

פ"ב א) ענגל: ב) הפילה בעומק, וארוך וקצר: ג) מקורה. וה"ה חרילין וגעילין [עי' ב"ק פ"ה]: ד) [פלוס גרלבנו], אף דעדיף מגברכת

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

נברכת הכובסין. חפירה מרובעת. ומי גשמים מתקבצים בה עשויה לכבס בגדים: אלא אם כן הרחיק מכותלו. מכותל בורו קאמר. וכותל הבור אין עכו"ם פחות מג' טפחים. גמלא מחלל בורו לחלל בור של חבירו ששה טפחים. ואסור לאדם לסמוך אחד מן הנזקים לסוף המלך שלו בשוה. אלא א"כ הרחיק השיעור הראוי. אע"פ שאין לחבירו שם כותל. שמא ימלך חבירו ויבנה בצד המלך שלו. וגמלא זה מזיקו: וסד בסיד. את כותלי חפירתו: הגפת. פסולת הזיתים לאחר שנעצרו בבית הבד: הסלעים. אבנים שהאור יוצא מהן. שכל אלו קשים לחומה ומרפין את הכותל. ולא בכותל דבור קאי השתא: זרעים. קשים לכותל שמחליפים את הקרקע ומעלין עפר תיחוח: ואת המחרישה. אע"פ שאין זרעים כגון שחורש לאותל: מי רגלים. ממסמסים את הלבנים שהן של טיט יבש.

ולא נברכת כובסין[ה]. אלא אם כן הרחיק מכותל חבירו שלשה טפחים[ו] וסד בסיד[ז]. מרחיקין את הגפת[ח]. ואת הובל. ואת המלח. ואת הסיד. ואת הסלעים[ט]. מכותלו של חבירו שלשה טפחים. וסד בסיד[י]. מרחיקין *את הזרעים[יא]. ואת המחרישה[יב]. ואת מי רגלים[יג]. מן הכותל שלשה טפחים.

ולא תמא הני הוה אמינא דבור ושיח דעמיקי טפי בעי הרחקה יותר מג'. תוס' דרשים פרקין: אמת המים. מפורש ברש"י מועד קטן: נברכת. בריכה. רמב"ם: מכותל חבירו. כתב הר"ב מכותל בורו קאמר וכו' גמלא מחלל וכו' ו' טפחים. והא דלא קאמר בפירוש אח"כ הרחיק מבורו ששה טפחים. להשמועינן דכותל בור סתם שלשה טפחים. ונפקא מינה למקח וממכר. *גמרא. ולפיכך פוסק הרמב"ם [פ"ט מה"ש הלכה ב'] אף בכותל בנין דעלמא. אלא דמתניתין לא אייתי אלא בכותל בורו. והטור סימן קנ"ה סובר דסד בסיד ליתא אלא בכותל בורו. ומ"ש הר"ב אסור לאדם לסמוך אחד מן הנזקין וכו' שמא ימלך חבירו ויבנה מצד מילר שלו פירוש שמא יבנה בור. דהא במ"ד אלא חייבינן שמא יבנה וכן מבואר בפירש הרמב"ם. וכן הסכמת הפוסקים דלא אסרו לסמוך אלא בבור ובשדה העשויה לבורות שהיא שדה בית השלחין שצריכין להשקותה תמיד. ובגמרא. ואפילו לרבי יוסי דמתניתין י"א דהלכה כמותו. ולומר שזה חופר בתוך שלו וזה טוטע בתוך שלו. ה"מ התם דבמידרא דקא נטע ליתהו לשרשו דמזקי ליה לבור. אבל הכא אמר ליה כל מרא ומרא דקא מחית קא מרפית לה לארעא. ועיין בסמוך: וסד בסיד. משמע משום מיא דמלחלח הקרקע הוא דאסירי. ותימה לר"י מהא דאמרינן כל מרא ומרא וכו' [כמ"ש לעיל] ולומר ר"י דלא קאמר אלא שמאותה שעה מתחלת החיזק וכיון דבתחלת החיזק הוי גירי דיליה מודה ר"י. ומיהו אי לאו משום מיא. לא היה צריך הרחקה ג' טפחים. תוספות [ר"פ]: מרחיקין את הגפת וכו': כתב הר"ב שכל אלו קשים לחומה. שמוליאין הבל. רש"י: הסלעים. אבנים שהאור יוצא מהן. וכן פירש"י. ורמינן בגמרא אריש פ"ד דשבת דתנן אין טומנין לא בגפת וכו'. ולא תני להו לסלעים בהדייהו. ומסיק דהתם לא קתני לסלעים משום דמשתכי לה לקדירה פירש"י שמשברין את הקדירה [אי נמי שמעלה חלודה]. ור"ת פירש דהבל שלהן מקלקל המחכל. ועפ"פ הירושלמי פירשו התוספות דהכי קאמר דהתם לא קתני סלעים. דהכא לאו טעמא דמרחיקין משום הבל דאין הסלעים מרחיקין. אלא מפני שעושין עפר תיחוח ומלקין ארעא הבותל. ותו רמינן דהתם תנן נמי ולא בחול. והכא לא קתני. ומשני דחול אין בו הבל אלא כשעותנין בו דבר חס: וסד בסיד. לשון הרמב"ם ודבריה אלו מרפין את הכותל כשעוגעים בו. ולפיכך צריך לסוד בסיד. עד כאן. דקדק לפרש כשעוגעים בו. כלומר דלא אמרו וסד בסיד כהרחיק ג' טפחים אלא כשעוגעים בו. דאו סד בסיד קתני. וכן כתב בהדיא בחבורו פ"ט מהלכות שכנים. או סד בסיד. וכן בגמרא דפשיטא ליה לגמרא דסיפא לו סד בסיד קתני. ובריש"א מיבעיא להו וכתבו התוספות דאין נראה דגרסינן בסיפא לו סד בסד דא"כ לא תבעי ליה בריש"א. דודאי מדלא תנן נמי לו סד. דוסד דוקא קתני. והא דפשיטא ליה בגמרא דסיפא הוא לו סד. הייט משום דאין ההיזק כל כך מרובה שלא יועיל לו סיד לחודיה. ע"כ. ולפ"ז טעו המדפיסים שהדפיסו במקצת משניות לו סד. אבל בנוסח משנה דירושלמי ראיתי ג"כ שנדפס לו סד. ובב"י סימן קנ"ה ראיתי מבואר שכתב בסעיף (י"ב) [נ"ל ח'] דאבעיא היא בסיפא ולא בריש"א ולית הא בעלמו בסעיף (ח') [נ"ל י"ב] לא הפשיק כן: הזרעים. גמרא ותיפוק ליה משום מיא. שצריך להשקותן תמיד. וכיון דלא אפשר לזרעים בלא מיא לא תנא ליה הך דלחלוח אלא כותל. ומשני תנא בא"י קאי דכתיב (דברים יא) למטר השמים תשתה מיא: המחרישה. מרפה את יסודו וטופל. רש"י: מי רגלים. כתב הר"ב ממסמסים את הלבנים וכו'

יכין — תפארת ישראל — יכין

מנברכת, דהרי מים חיים בתוכה, אפ"ה צריך להרחקה: ה) חפירה מרובעת לשרות שם בגדים לכבסה. וקמ"ל דאף דאין מצוין בה תמיד מים כבאמת המים, אפ"ה צריך להרחיק [ואף דאמה ונברכת כ"ש מן מטיא וכור וכו'. י"ל דקמ"ל בור ושיח וכו' אף דעמוקי' טפי, פני בהרת קת נ"מ, וקמ"ל הנהו דאף דאינן עמוקים כ"כ, אפ"ס צריך נ"מ להרחיק]: ו) ר"ל מכותל בורו, וכותל הבור ג"כ ג' טפחים, גמלא מחלל בור לחבור מרחק ו' טפחים. ואפילו אין לחבירו בור, צריך להרחיק מ"מ נבולו ג' טפחים, דשמא יעשה גם חבירו בור וג"ל דנקט מכותל חבירו דאפילו יש שם כותל מלי למימר שמא יסתור כותלו ויחפור שם גם הוא בור ולכאי צריך להרחיק: ז) את כותל הבור, שלא יתלחלח קרקע חבירו ממימיו: ח) פסולת הזיתים שנעצרו [שהלדריזנו] בגל"ת: ט) אבנים, משום שמרפים ומרעיבין הכותל בזעיתן: י) להכי לא כלל הך בבא בריש"א, דהכא סד כותל חבירו ולא בסיד מועט, מדיש רק זעיר מועטת, ועוד דבהני בסד לאוד שני: יא) ר"ל לזרוע שם, מדמרעיבין הכותל אף שלא יסקום: יב) אף שחורש רק סביב האילנות, המרישה מרפה יסוד הכותל: יג) שכשמשתין ממסמס לבנים

תוס' חנ"ל דהא דאמרי' אלא אמר רבינא על המזיק היינו דכל הנך שינויי ליתא דבאמת מותר לסמוך כשאין שם כותל (מלבד בור) הרי דשינויא דמשנינן על מתני' הו"ה דליכא כותל אדהי דבאמת מותר כ"ז דליכא כותל) ואח"כ עשה זה הכותל אסור הוא לזרוע דהוריעה ג"כ מקלקל הכותל וצ"ע. והנה בסוגיא פרכי' עוד ותיפוק ליה משום מיא. ק' לי הא בהך בבא דמרחיקים הזרעים לא קתני או סד בסיד וכתב המרישה דלא מהני סד בסיד כיון דמרפי ומקלקלת הקרקע תחת הכותל וא"כ מאי פרכי הא משום מיא מהני סד בסיד דהא ברישא דבור ונברכת הכובסים דמשום מתונא הוא הרי דלגבי מתונא שייך תקנת סיד ומספקי' בסוגיא דדלמא או סד בסיד מהני. לחכי אשמעי' קלקול זרעים ומהרישה דבעינן דוקא הרחקת ג"מ ולא מהני תקנתא דסד בסיד. ועיין (ומזה ראיה כהפוסקים דנפשוט האיבעי דוסד בסיד תנן. ופריך ותיפוק משום מיא. וא"כ צריך ג"כ לסוד בסיד): [אות ט] הוי"ס ד"ה מכותל חבירו. ונפקא מינה למו"ס גמרא. בתוס' כתבו דוהו צריך רק לאביי דס"ל דהראשון שבא לסמוך יכול לסמוך ומתני' מייתי שבאו שניהם לחפור כב"א ויקשה דלתני אא"כ הרחיק מבורו ששה טפחים. והיינו דאם חבירו קדם ועשה בור סמוך למיצר שלו ירחיק זה ששה טפחים. וממילא ידעינן דבבאו לחפור כא' יתן כל א' חצי ההרחקה ג"מ (ולהסוברים דלאביי השני לא הפסיד ואם הראשון ספק למיצר שלו אעפ"כ א"צ השני להרחיק רק השיעור המוטל עליו חצי ההרחקה ג"מ. מ"ס לתני אא"כ הרחיק מבורו ג"מ דהיה בכשמע שיש להבירו בור בצד המיצר וידעינן דשיעור הרחקה הוא ג"מ) ולזה צריכים לשנויי דקמ"ל דכותל בור ג"מ וג"מ למו"ס אבל לפי"מ דקי"ל כרבא וכמ"ש הרע"ב דהראשון אסור לסמוך וצריך להרחיק ממיצר שלו ג"מ. א"כ מש"ה נקט כותל לאורויי הך גופא דהראשון הוצרך להניח כותל ג"מ מן המיצר שלו: [אות י] בא"ד לא חישי' שמא יבנה) מ"ש בזה בפשיטות דבכל הניזקין דמתני' בגפת וכדומה מותר לסמוך כשאין שם כותל לחבירו כן הוא דעת ר"ח ור"ת שהובאו בתוס'

ומרחיקין את הגפת. מיי' פ"ז ס"ב פוס"ע פס"ד: ואת הסלעים. יומנמי פנ"ב פ"ל ס"ג: מרחיקין את הזרעים כו'. יומנמי כלאים פ"ו ה"ח מיי' פס"ד פוס"ע פס"ב:

שנויי נוסחאות

כובסין. בכי"מ ובכי"ה ובכי"ס ובמשני"ר הכובסין: בד"ל של כובסין. מכותל חבורו. בד"ל ובכל הכי"ר ובמשני"ר מכותלו של.. וסד בסיד. בד"ל ושד.. ועי' בדבור הסמוך. מרחיקין את הגפת. וכ"ה בד"ל ובכי"מ ופ' ולפי' ור' ובמשני"ר; במשב"ם (מן דפו' לובלין ובלאה) ומרחיקין.. וסד בסיד. וכ"ה בד"ל ובד' ריטוא, מנעוכה וויטי' (ס"מ) במפעות ד' ווייטעלא (סס"ו) (ומל דפו' זה יכוון הטוי"ט) במשני"ר ובכי"ף או סד וכ"ה בכי"ק ועי"רש"י לק(י"ט,ת) ובתופ' כאן ובמי' הרמב"ן לקמן ועי' עוד בפי' רגמ"ה לקמן וב"ע לייסב פירושו. מי רגלים (מן הבותל). בכי"ר מימי הרגלים ליתא.

ראשון לציון

פ"ב א חוי"ס ד"ה וסד בסיד כו' ולפ"ז טעו המדפיסים שהדפיסו במפעים לו סד מיהו לפמ"ש רש"י ז"ע ע"ת ד"ה לערבינהו כו' דסתם לו סד בסיד תנן ע"ש. אלא מוכח להדיא דגירסת רש"י הכא כמו שעשו המדפיסים לו סד. וכ"כ מהר"ם (ועיין יסל"מ): בא"ד בסמוך וכ"י מי' קנ"ם לאיתי מנוכה כו' גם הטורי זהב מי' קנ"ה מעי' ד' הגיה דבכי הב"י בסיומו בתמיהה גדולה:

תוספות רע"ק

פ"ב א [אות ח] במשנה את הזרעים. אף דליכא מחרישה כגון בפעולת יד. גמרא. וקשה לי לשיטת ר"ח ור"ת (אשר הבאתי לקמן אות יז) דלמסקנא ס"ל לרבא נ"כ דאפי' דר"י היכא דל"ש כל מרא ומרא מותר לסמוך כ"ז שאין הניזוק כאן והשני צריך ליתן כל הרחקה. א"כ מאי פרכינן תיפוק ליה משום מחרישה הא נ"מ בפשוטו דכשחרש לא היה עדיין כותל של זה דעשה בהיתר (דהא בחרישה ל"ש כל מרא ומרא ולדמוכח בס"ש

---

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

וכו' לכך המטיל מים סמוך לכותל עשוי מלבנים צריך להרחיק שלשה טפחים. ובכותל של אבנים מרחיק טפח. ושל אבן קשה כגון גומא אינו צריך להרחיק כלל: הרחים. קשים לכותל ממגידים את הקרקע בגלגול תביטתן: מן השבב. היא הרחים התחתונה: הרכב. היא העליונה הרוכבת על זו. והיא קלרה טפח מן התחתונה: שלשה מן הכיליא. בכים שבונים ממטיבים התנור עליו והוא רחב מלמטה ולר מלמעלה. ופפה העליונה של כיליא שעליה התנור יושב. היא כמדת התנור וצריך שירחיק בכים זה מן הכותל שלשה טפחים מתחתיתו. שהן ארבעה משפתו העליונה. לפי שהכל התנור מזיק לכותל: ב גובה ד' אמות. חלל מפי התנור עד התקרה. כדי שלא יתאחז האור בתקרה: עד שיהא תחתיו מעזיבה. [טיח של] טיט שלשה טפחים. שלא תבער תקרה תחתונה של עליה. ועל גביו גובה ד' אמות: ובבירה. שפופתין קדרים על חללה ואין עושין בתוכה היסק גדול כמו שעושין לתנור: ואם הזיק. אחר שהיו שם כל השעורים הללו משלם מה שהזיק. ואע"פ כן מעכבין עליו בכל השעורים הללו שמא ידליק בתיבס. ואין לו מה לשלם. ואין הלכה כר"ש:

ומרחיקין את הרחיים[יד] שלשה מן השכב[טו]. שהן ארבעה מן הרכב[טז]. ואת התנור[יז] שלשה מן הכליא[יח]. שהן ארבעה מן השפה[יט]: ב לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית. אלא אם כן יש על גביו גובה ארבע אמות[כ]. היה מעמידו בעליה. צריך שיהא תחתיו מעזיבה[כא] שלשה טפחים[כב]. ובבירה טפח[כג]. ואם הזיק משלם מה שהזיק[כד]. רבי שמעון אומר לא אמרו כל השיעורין האלו. אלא שאם הזיק פטור

ומרחיקין את הרחיים. כ"ל דהכי קאמר קרא לפילו מידי דדרכיה לאתחוטי בקיר לא שביקנא ליה. ומאי היא כלבא. גמרא. ופירוש לוגמא לחיה סלע הרמב"ם פ"מ מהלכות שכנים. ול' כ"א כותל של אבנים בנוי ט"ג סלע. ומיהו בכותל לבינים לא מסני לוגמא. שהרי האבנים עלמן נימוקין והולכין: שהן ד' מן הרכב. פירש הר"ב היא העליונה וכו' והיא קלרה טפח מן התחתונה. וכן ל' רש"י. ור"ל שכשהיא רוכבת ומונחת על התחתונה הרי היא קלרה מכל לד טפח א'. אבל כל הרוחב שבתחתונה רחבה יותר מהעליונה הוא שני טפחים: ואת התנור ג' מן הכליא. תנור כלי חרס הוא לרוף בכבשן כשאר קדרות ופיו למעלה והבא לקבעו בארץ עושה בין טיט לאבנים שיהיה לו לבסים ומושיבין אותו עליו שלא יטמנו שוליו מחמת קרקע. רש"י. ועיין רפ"ה ורפ"ז דכלים ובפ"ב דעדיות מ"ח שלא פירש הר"ב שעושין בסים: שלשה מן הכליא. ומפרש בירושלמי שמודד משפה הפנימית שעובי כותלי התנור בכלל השלשה טפחים. עור סימן קנ"ה. וכ"כ ל"י: ב לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית וכו'. הרמב"ם בפרק ט' מהלכות שכנים. וכן העור סימן קנ"ה כתבו הבית ועליה של שנים לא יעשו וכו'. ומכל מקום כתב העור דמסתברא דאפילו כל א' בביתו צריך להרחיק שיעורים הללו מפני השכנים שמעכבים עליו. ע"כ. וא"כ מתניתין כשאין שכנים שמעכבין. ולא ידעתי מי הכריחם לכך. וז"ל התוספות פ"ו דב"ק דף ס"א. לא יעמיד אדם וכו'. שיכול לעכב עליו בעל העליה אם הבית של אחר. והעליה של אחר. היה מעמידו בעליה. בעל הבית מעכב. ובקונטרס פירש לענין בני העיר שמעכבין עליו וכמו שפירש ניחא דהויא דומיא דאינך דמתניא בפרק לא יחפור. ע"כ: מעזיבה. עיין בפירוש הר"ב משנה ז' פ"ק דסוכה: ובבירה. לשון הר"ב שפופתין קדרים על חללה. ואין עושין בתוכה היסק גדול וכו'. אין כוונתו לומר דמשום דשופתין קדרים על חללה אין עושין בתוכה היסק וכו'. דהא בתנור נמי שופתין קדרים על חללה. אלא מילי מילי קאמר. כירה היא שפופתים וכו'. והדר קאמר שאין עושין וכו'. וז"ל רש"י כירה אף היא כלי חרס שפופתים וכו' ואין עושין וכו'. ע"כ. ומ"מ תמיהני דברפ"ג דשבת פירש הר"ב ורש"י דתנור נקלט תוכו מפני מבכירה. מפני שהוא לר מלמעלה ורחב מלמטה. ואי איתא כדפירש הכא. תיפוק ליה דתנור היסקו גדול. וממילא חומו נקלט יותר מבכירה. וי"ל דלענין קליטת החוס לא איכפת לן בין היסק גדול להיסק קטן. אבל כל היסק נקלט בתוכו לפי היסקו. אבל כשרחב מלמטה כמו מלמעלה בזה י"ל שאין החוס נקלט אלא ילא ממנו בין שיהיה היסק מועט או מרובה. ושוב ראיתי בג"י שהביא ירושלמי דכירה כמין בודך היא עשויה. כלומר שפתחה מן הלד. וכ"כ העור סימן קנ"ה בשם הרשב"ם. וז"ל כיון שבכירה אין פתחה של גבה אלא מן הלד. ואין שלהבת עולה ממנו ואין צריך להרחיק אלא בשביל החוס שיעורו ג' טפחים ע"כ. אך ז"ש ג' טפחים נראה שהוא טעות סופר שהרי מלמטה תכן בהדיא טפח. וכ"כ בג"י ובכירה טפח בין למעלה בין למטה: רבי שמעון אומר לא אמרו כל השיעורים וכו'. כתב הר"ב ואין הלכה כר"ש. וכ"כ הרמב"ם. וז"ל הרי"ף ואיתא לדר"ש דהא אוקמה בשעה בפרק הבית והעליה. ע"כ. רולה לומר במ"ה אדר"ש ב"ג דהתם וכתב עליו הרא"ש אלא הולרך לראיה זו דבלאו הכי הלכתא כרבים. ע"כ. ואני אומר כי הרי"ף ז"ל הולרך לראיה זו. ובלעדה לא יריס אים את ידו לפסוק דלא כר"ש משום דבפ"ו דב"ק מ"ד ר"ש אומר הכל לפי גובה הדליקה ושיעורה. ואם הלכה יותר משיעורה פטור פסקינן בהדיא בגמרא כוותיה. והשתא אי לאו דאוקמא בשעה ודאי דהכא נמי יש לפסוק כמותו. דהא הייט כהייא דב"ק דכשעברה יותר משיעורין הללו שיהא פטור. וא"ת השתא דאוקמא בשעה תקשה לך גמרא נופה דבב"ק [דף ס"א ע"ב] פסקה כוותיה והכא מוקי ליה בשעה. קושיא זו כבר הוקשה להרי"ף עצמו ופרקה שפיר התם בב"ק. ז"ל

יכין תפארת ישראל יכין

לבנים שאינן ברופים שבכותל. מיהו בברופים דינן ככותל אבנים, שמרחיק ממנה רק טפח: יד) קטנה של יד, שמניד הכותל, וברחיים גדולה צריך טפי, וכן כל מלאכה שיש בה הקשה. ואפילו נגנה כותל החלר אחר שבנה המזיק כל הנהו, אפ"ה צריך המזיק להרחיק [קנ"ם ז' וט"ו]: טו) הוא אבן התחתון של הרחיים: טז) הוא אבן העליון, שהתחתון רחב ממנו טפח לכל לד סביב, ונקט שכב שממנו יכול למדוד מכוון, ואע"ג שהוא בעצמו אינו מזיק, דמינה נייח, ונקט רכב, מדהוא מזיק בגדודו: יז) ירחיק מהכותל: יח) הוא בסים התנור: יט) שפת התנור, והבסים בולט טפח סביב לתנור. מיהו כותל התנור בכלל הד' טפחים [שם ח']. ונקט כליא שממנו יכול למוד מכוון בלמטה, ונקט תו שפה מדשם האש, ומשם ים לאוש לנזק: כ) רווח מפי התנור עד התקרה, שלא ידליק לתקרה ויזקו השכנים: כא) טיח טיט ואבנים: כב) שלא ידליק לתקרת העליי' וע"ג לריך ד' אמות: כג) למעזיבה, מדאין היסק' גדול כבתנור: כד) אף שהרחיק

ומרחיקין את הרחיים כו' ואת התנור כו'. מיי' שם הל' ג"ד טור"מ שם סעי' ז' ח': ב לא יעמיד אדם תנור כו'. כל ע"ב ב"ק מ"א ע"ב ב"מ ק"ח ע"ב מיי' פ"ם מה' שכנים ה"ח סמ"ג עשין פ"ב טור"מ ח"מ סי' קנ"ה ס"ח: ואם הזיק כו'. מיי' וסמ"ג שם טור"מ שם:

שנויי נוסחאות

(ומרחיקין) את הרחיים. נד"ל וכל"מ ובמשני"ל מרחיקין.; בכי"ל ליתא. שלשה. בכי"ל וכי' שלשה טפחים. הכליא. נד"ל הבולית; בכי"ם וכי' הבוליא. ב יש על גביו. נד"ל ובכי"ק יש לו על גביו; בכי"ם יש עליו. צריך שיהא. נד"ל וכל כלי ובמשני"ל עד שיהא. מעזיבה. בכי"ק במעזיבה. שלשה טפחים. בכי"ם וכי' של ג' טפחים. לא אמרו. נד"ל ובכי"ם לא נאמרו. האלו. בכי"ם וכי' וכי' הללו. פטור (מלשלם). במשני"ל יהא פטור..; בכי"ם ליתא.

תוספות חדשים

פ"ב א בשנה שלש' מן הכליא כו' גמרא אמר אביי ס"מ כליא דתנור עפח (י"מ למקח ומכר ולתכו התוספות דסא דלא קאמר ומו"לעיל ס"מ שכב דלרחיים ומו' עפח לפי שהיא פטור לכן איך היו ע"כ:

ראשון לציון

ב הרע"ב ד"ח עד ביתא תחתיו מעזיבה כו' עי' יסל"מ;

תוספות רע"ק

בתוס' (ד' י"ח ע"ב ד"ה וסבר) דכל שאינו מזיק מיד בעשייתו מותר לסמוך דלא מקרי מזיק. ודעת הר"י מיג"ש והרמב"ן ג"כ דמותר לסמוך ומטעם דיכול לומר בשת"בנה הכותל ארחיק המזיק אותך ושאני בור דכל מרא ומרא כו' וס"מ אם אח"כ בנה זה כותלו צריך המזיק להרחיק דמקרי גירא דילי' כיון שהחיזק מוכן מיד ומזיק בפקום שהניחו. ולדעת רש"י והרי"ף לפי גרסתם בסוגיא כל היכא שצריך לסלק החיזק יכול לאחות בו מיד דיאמר לא אתעכב עמך בדין ויהיה טורח לך לסלק ובינתיים תזיק אותי והא דקתני בכל הני ספוק לכותל לאו דוקא דאפי' ליכא כותל אסור לסמוך אלא דקמ"ל דהנך קשים לכותל. ומה דהוכיח הת"ש מהתיא דלקמן משנה ד' עי' מה שאכתוב שם:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ג ביין התירו. מהעשן היולא מן המטות של נחתומין ושל צבעין. אינו קשה ליין שהחוש מצביע ליין שבארץ ישראל. ובמקום שידוע שהחוש מזיק ליין. אף מחת אומר של יין לא יפתח חנות של צבעים. ושל נחתומין: חנות שבחצר. אחד מבני החצר מעכבין עליו: לא מקול התינוקות. של בית רבן. ואע"ג דקול הבא מחמת אחריס הוא. לא מצי מחי. משום יגדיל תורה ויאדיר. ואם אינו מלמד התינוקות תורה. אלא אומות לו חשבון לו תשבורת מני מחי ולומר לו אינו יכול לישן מפני התינוקות שנכנסים ויוצאים: **ד** מי שהיה בותלו סמוך לבותל חבירו. כמין גא"ס ובא לעשות בותל שני כנגד בותל חבירו עד שיעשה הג' כתלים כמין בי"ת הרי חבירו מעכב עליו. עד שירחיק מכנגדו ד' אמות. כדי שיהיה המקום בין שני הכתלים רחב ויוכלו לדום בו רגים. שדריסת הרגל בקרקע הסמוך לבותל מחזקת יסודות הכתלים ומעמידה אותם. ודוקא בבותל גינה או בבותל אחר שבעיר חדשה דלא דשו בה רגים ולא נתחזק הקרקע כל צרכו ע"י דריסת הרגל. אבל בבותל אחר שבעיר ישנה סומך ואין צריך להרחיק. וכן אם לא היה בבותל חבירו ד' אמות אז אינו צריך להרחיק שבותל

מלשלם כה): **ג לא יפתח אדם חנות של נחתומין. ושל צבעין. תחת אוצרו של חבירו** כו). **ולא רפת בקר** כז). **באמת** כח) **ביין התירו** כט). **אבל לא רפת בקר** ל). **חנות שבחצר** לא). **יכול למחות בידו. ולומר לו איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין** לב). **עושה כלים. יוצא ומוכר בתוך השוק. אבל אינו יכול למחות בידו. ולומר לו איני יכול לישן. לא מקול הפטיש. יולא מקול הרחים** לג). **ולא מקול התינוקות** לד): **ד מי שהיה בותלו סמוך**

ג אוצרו של חבירו. מפני שהחוש מפסיד פירות האוצר. רמב"ם פ"ט מהלכות שכנים: **באמת**. עיין מה שכתבתי במגנה י"א פ"ד דב"מ: **אבל לא רפת בקר**. שהריח קשה ליין. רש"י: **חנות שבחצר**. כתב הר"ב אחד מבני החצר בא לפתוח וכו'. וקשיא דלתני לא יפתח אדם חנות בחצר וכו' כדתנן בריש"א. וכבר כתבו הטור והמגיד [פ"ו מה"ש] וכ"ה בשם הרשב"א דדקדק דמדלא תנן הכי. שמע מינה אפילו חנות שבחצר שנעשה ברשות.

אפ"ה יכולין למחות בידו ולומר שבורין הייתי שיכולין אתו לקבל ועכשיו אין אתו יכולין לקבל: **יכול למחות** וכו' מקול הנכנסים וכו'. אבל אינו יכול למחות כו' לא מקול הפטיש וכו'. כתב המגיד פרק ו' מהלכות שכנים שהוקשה להרמב"ם מה טעם אין טענתו טענה בקול הפטיש. והלא יותר מונע השינה מקול הנכנסים והיוצאים. וניחא ליה דמתניתין כהחזיק [כדאמרן לעיל בשם הרשב"א] ולפיכך אצל הנכנסים והיוצאין שהן אחרים. אין חזקתו חזקה. אבל חזקתו חזקה במלאכת עצמו. ע"כ. וצ"ל שזהו דעת הר"ב ורש"י שפירשו בקול התינוקות דאע"ג דבא מחמת אחרים וכו'. שמע מינה דסברתם להחמיר בבא מאחרים. אבל בהוקמתות דמתניתין הוא בהחזיק ודאי דלא פירש כן הר"ב. וא"כ אפילו בלא החזיקו אין יכול למחות בקול הפטיש. וכן כתב המגיד בשם הרשב"א דבזה הוא חולק על הרמב"ם. אע"פ שמפרש לרישא בהחזיק היינו לרבותא דאפ"ה יכולין למחות בקול הנכנסים. אבל בסיפא דקול הפטיש אפילו בלא החזיק אין יכול למחות. אלא שכתב טעם אחר לחלק בין קול הנכנסים וקול הפטיש. דקול הנכנסים לאו קול ממש קאמר. אלא מפני רבוי הדרך. כלומר אינו יכול לעמוד ולישן מפני רגל הרבים שמרבים עליו הדרך: ולא מקול התינוקות. פירש הר"ב של בית רבן. אע"פ שהיה יכול ללמדם בבתי כנסיות ובתי מדרשות המיוחדים לכך. אפ"ה לא מטרחינן ליה. כדי שיהיו המלמדים מצוים. ל"י: **ד מי שהיה** בותלו סמוך לבותל חבירו. פירש הר"ב כמין גא"ס ובא לעשות בותל שני וכו'. וכן פירש הרמב"ם. ויש לתמוה דלמאי נפקא מינה קאמר מי שהיה לו בותל כמין גא"ס. לתני לא יסמוך בותלו לבותל חבירו אא"כ הרחיק ד' אמות. והירן מהר"ל ואלק כ"ן בש"ע סימן קנ"ה דהא קמ"ל דאע"פ שהיה בש לראובן בותל תחלה עשויה כמין גא"ס והיא מונעת רוב העולם העוברים שם מלילך סמוך לבותל שמעון. דאעו בשופטני עסקינן דילמו סמוך לה וילטרכו אא"כ לסבב כל אורך בותל ראובן הסמוכה ולחזור אא"כ פניהן ולילך דרך העברתו. אפ"ה צריך ראובן להרחיק ד' אמות כשבא לבנות בותל השני נגד בותל שמעון. וגם בזה אין לני מחייבב דאינו רוב עוברים ושבים שם. מגרע גרע למנוע גם אותן המועטים העוברים שם בלא יובלו עכשיו לעבור כלל. שאם אין כאן בותל שלישי. לפעמים ימלאו בני אדם שמטיילין שם. מה שאין כן בשבותל שלישי נבנית שאז המקום לר מלטייל בו. ודברי מהרר"מ יפה דכתב דלהרמב"ם אין מחייבין להרחיק אלא בשהוא כעין בי"ת. פשיטא דליתהו לסוגיות הגמרא דמ"ש בסמוך בדבור ומכנגדן וכו'. וגם לשון כמין גא"ס בכתבו הר"ב והרמב"ם ליתא בגמרא דידן אבל המגיד [פ"ו מה"ש הלכה ו'] העתיק כן. ובגמרא שלנו ליתא הכי מי שהיה בותלו וכו' וקמא היכי סמיך ומסיק הכי קתני מי שהיה בותלו סמוך וכו' ברחוק ד' אמות ונפל. וכתב הטור סימן קנ"ה

דקמ"ל

יכין תפארת ישראל יכין

שהרחיק כדינו: כח) וקיי"ל כת"ק [שם]: כו) שהמימותן מזיק לפירות שבאוצר: כז) להכי לא כלליה הגא בהדי חנות. דהתם טעמא משום חוס, והכא מפיס ריח: כח) ר"ל הלכה פסוקה בלי נימנוס הוא: כט) בכל הך דלעיל מותר לעשותן תחת אוצר יין של חבירו שהחוש מצביע ליין שבא"י: ל) דהריח קשה ליין: לא) ר"ל הבא לעשות חנות בחצר: לב) רק עושה וכו': לג) מדבבר החזיק. ודוקא בקול קטן, אבל בקול שיש בו נדנוד קרקע, אפילו החזיק כמה שנים לא מהני [קנ"ה ל"ו], וי"א דבקול קטן אפילו לא החזיק שרי [קנ"ו]: לד) שלומדי תורה אפילו לא החזיק, והי"ה כל קול מילי דמלוה [שם]:

כמין

שנים לשחון נותן לבעל הרחיים וכן פטיש ע"כ. אולי בזה לפי תירוצם חב' בד"ח ונרדי. אבל תאיה לי דמי הכריחם לזה ולחלק בין גרדי לשוחן הא ששמא דסתגי' אבל עושה

ג לא יפתח אדם כו' כ' ע"ג י"ח ע"א מ"ו' פ"ם מה' שכנים הי"ב פופ"ע ה"ם מ' קנ"ה ס"ב: באמת כח. עי' כלאים פ"ב מ"ב והלומות פ"ב מ"א ונב"מ כ"ע ע"ג ירושלמי כלאים פ"ב ה"ב שלומות פ"ל ה"ל ה"ב פ"ו ה"ג מיר פ"ז ה"ב ונכלים הגילכא באמת אמרו הנות שבחצר כו'. מיי' פ"ו מה' שכנים הי"ב סמ"ג עשין פ"ב נוב"מ ה"מ מ' קנ"ו פ"ב: **ד** כי שהיה בותלו כו'. כ"ב ע"א מיי' פ"ט מה' שכנים ה"ם סמ"ג עשין פ"ב מוש"ע ח"מ סימן קנ"ה סעי' י"ב:

שנויי נוסחאות

ג ביין התירו אבל לא רפת בקר. בד"ל ביין התירו מפני שמשביחו אבל לא רפת בקר מפני שמפסידו והיא מהבייתה בגמ'. ופס.. שמסריחו אולם בכי"ר גם פס שמפסידו. יכול למחות. בד"ל ומבני"ר יכול היא.. בקול כו' ומקול כו'. בד"ל ובכי"מ ובמבני"ר לא מקול.. ולא מקול; בכי"ר מפני הנכנסין והיוצאין. עושה כלים יוצא. בד"ל ובכי"ה וששה.. ויוצא (וכ"ה ויוצא גם במשבי"ר); במסב"ל אבל עושה.. ומוכר ב(תוך ה)שוק. בד"ל ובכי"ה ובמבני"ר ומוכר בשוק; בכי"ר.. ומוכרן בשוק; וכ"ה בכי"פ ובכי"ם (ופס ליתא מלת יוצא). (אבל) אינו יכול. כ"ה בד"ל ובכי"מ ובמבני"ר; במסב"ל ואינו יכול. (לתחות בידו ולומר לו. בכי"ה לומר לו ליתא. (ולא מקול הפטיש). בכי"מ ובכי"ף כ"י ליתא וכן ליתא בכי"ר אך איתא בגלון פס.

תוספות חדשים

ג במשנה לא יפתח כו ואם סיתה הכפה קודמת לאור מוטר. (גמרא):

ראשון לציון

ג במשנה עושה כלים. עי' יסל"מ:

תוספות רע"ק

ג [אות יא] בתוס' חדשים לאוצר מותר נמרא. ואף למ"ש לעיל שיטת הפוסקים דלא אהני סמך מקודם הכא ארי דדירה שאני (חנות רפת דידחו של אדם הן ואין לנו לאסור כ"ז שאינו מזיק דידחו עליה רש"י) גמרא (לעיל די"ח ע"א): [אות יב] במשנה ולא מקול הרחיים. וכ' תוס' דפטיש ורחיים אין שם נכנסים ויוצאים דמי שיש לו

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

דקמ"ל שאפילו היה לו כבר שם כותל זה ימים רבים ונידום סקרקע קודם שנפל לא המריגן כבר נידום המקום ההוא וא"ל עוד דווקא ויכול לסמוך אלא אפילו הכי לא יסמוך. ע"כ. וגם בזה יש לפקפק דמאי רבותא דהוה ליה כותל כבר. דאמנו אי לא היה כאן כותל כלל מי לא נידום ג"כ אדרבה כ"ש שהיה שם מהלך לרבים. כשאין כאן כותל כלל השתא מקום לר. וגם התוספות הניחו בקושיא על גרסת הגמרא דלמאי נפקא מיניה לאיצטריך למתני שהיה לו כותל. ובנ"י מפרש מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו שהרשהו לסמוך. אלא א"כ הרחיק לא יסמוך לו כותל אחר סמוך לכותל עצמו שסמך. אלא א"כ הרחיק כו'. משום שדשה הכא בבין שני כותלים אלו. מעלה לכותל של חבירו שמחזקו כשמקשה הקרקע דמשום הכי מחל לו לסמוך משום דישה זו. ואתי שפיר ליישא דקאמר הכא והתם. ע"כ. [כ"ל דבגמ' אמרינן טעמא דצריך להרחיק משום דדווקא דהכא מעלי להתם] וכתב שפירוש זה הוא על פי גרסת הגאונים וגם המגיד הזכיר זה הפירוש בקצרה: לא יסמוך וכו'. כתב הר"ב ודוקא בכותל נגה לו בכותל אחר שבעיר חדשה. גמרא. וכתב המרדכי שיש ללמוד דעיר חדשה מקרי [ששים] שנה מתלוליות דפ"ב דכתובות [דף כ' ע"ב] ע"כ. והיא משנה שניה בפ' ט"ז דאהלות התלוליות וכו' אחד חדשות. ואחד ישנות וכו' ישנות ששים שנה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר שאין אדם זוכרה. ולפירושו אני תמה דאי מהתם הוה ליה לפרש שאין אדם זוכרה כדעת רבי יהודה דכל ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה. וכן פסקו שם הר"ב והרמב"ם גם בחבורו פ"ה הלכה ג' מהלכות טומאת מת. וא"ת שיש לחלק דזכירה לענין טומאה שייכא ולא לענין דווקא. אף אני אענה דגבול ששים שנה לענין טומאה נאמרה ולא לענין דווקא. ויותר מסתברא לומר דאף כאן ישנה כשאין אדם זוכרה. מדלא פירשו בגמ' איזו היא ישנה אלא כמשמעה שהיא ישנה. ואין אדם זוכר בתחלת בנינה. ואי בבנים תליא הוי ליה לגמרא לפרש. וכל שכן דהשתא לדידי אפשר דסמך אפלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה דאהלות וממילא הלכה כרבי יהודה. ומה שכתב הר"ב וכן אם לא היה בכותל חברו אחרבע אמות. [*כן כתב הרמב"ם בפירושו. ור"ל באורך. וכן הוא בהדיא בחבורו פ"ט [הלכה ט'] מהלכות שכנים. ומה שכתב הר"ב] לו יותר. ליישא דאו יותר מיותר. ובפי' הרמב"ם כתב לו יותר בהלוקה השניה שאם הכותל אחרבע אמות לו יותר: אלא א"כ הרחיק ממנו. לשון המגיד ויש מקשים במה נשתעבד ראובן לשמעון בהרחקה זו. ופירשו שהמשנה היא דוקא בהלוקה מן המלך דבשתמת נשתעבד לו אחרבע אמות קרקע חוץ לכותל לדווקא וחבירו הלוקה [אח"כ] מן המלך צריך להרחיק אחרבע אמות שבכר נשתעבדו לו. ע"כ. וכתב נ"י שכן בזוכה מן ההפקר זוכה ג"כ באחרבע אמות סמוך לבנינו. כדין קונה מן המלך. ע"כ. וכתב עוד במתני' דלקמן דמשום הכי אף לרבי יוסי דמתני' י"א [לפרקין] דהלכה כמותו. הכא שאני דטעמא משום דנשתעבד ד' אמות. ע"כ. והתוס' כתבו דהכא גריה דיליה הוא דמיד כשסמך הכותל מוגע הדווקא משום הכי מודה רבי יוסי: מלמעלן. פירש הר"ב דקאי אחלון שהוא למעלה. וכן פירש הרמב"ם. ויותר נראה כפירש"י דלמעלן מוסב על הכותל. שצריך שיגביהנה מלמעלן של החלונות וכו' דהשתא אתי שפיר מ"ש דמלמעלה וכן באויר. וגם כנגדן דייק טפי: מלמטן. פי' הר"ב היתה החלון למטה בכותל כופה וכו'. להגביה וכו'. ד' אמות וכו'. ויש מי שכתב דדוקא כשלא הרחיק את הכותל אלא כדינו [ויותר מכאן מעט] אבל אם הרחיק ריחוק גדול אם הגביה כותלו ד' אמות מחלונו של זה כ"ש שיראה שם להדיא. ולפיכך פירש תנא דברייתא שצריך להגביה כדי שלא יצין וירחה. המגיד פ"ז מהלכות שכנים: ומכנגדן אחרבע אמות. פירש הר"ב כדי שלא יחפיל אורו. הכי תני עלה דמתני' וכנגד' פריך דהיפוק ליה משום דווקא [*דמסתמא אייתי בעיר חדשה דומיא דריבא. אי נמי בית ליה ביה דווקא דרבים כמו בגנה. הוס'] ומסקינן דהכא לאו כנגדן ממש אלא שבונה בשתי רוחות החלון. שני כתלים זה כנגד זה כגון שהכותל שהחלון בו. היא ממזרח למערב והוא בונה משני צדי החלון שני כותלים הולכים מלפון לדרום. ופריך והלא מצין ומבני (במדיר)*) [גי' רש"ל במרדד] עושה רחש כותלו מודרון ומשפיע לצדי החלונות עד שאינו רחוי לו לעמוד עליו. ולא להשען עליו. וכתבו התוס' דלא מצי לשעוי כמגביה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד וחורך הכותל לרחבה של חלון. יכול לעמוד בסוף הכותל ולשתות ולהלין. ע"כ. ודעת הרמב"ם דבהגבהה נמי סגי. ובשיעור אלו ד' אמות שבין שני הכותלים הללו יש מחלוקת.

*) נס נתו"ע ד"ר במרדד.

דהטור

יכין תפארת ישראל יכין

לה) כעין ד: לו) שיהיו ג' הכותלים כעין ח: לז) שיהי' המקום שבין ב' הכותלים רחב לדריכת בני ר"ש, דדריסתן מועלת לחזק יסוד הכותל. ודוקא בעיר חדשה שאינה עומדת עדיין ס' שנה [ולהתו"ע, שאדם זוכר מתי נבנת] אבל ישנה, כבר נדשו היסודות היטב. וכ"כ כותל שאין ארכה ד' אמות א"ל לחזקה: לח) ר"ל בבא לבנות כותל נגד חלונות חבירו. צריך להרחיק מכן בהמשך, מלמעלן וכו': לט) אם רחש הכותל גבוה מהחלונות, צריך שיהיה גבוה מהחלונות ד' אמות: מ) דאם הכותל נמוך מהחלונות, צריך הכותל נמוך מהחלונות ד' אמות. וזה, משום היזק דאייה, שלא יעמיד עליה וילין לתוך חלון חבירו: מא) אם הכותל עובר כנגד החלון, צריך להרחיקה מהחלון ד' אמות שלא יחפיל אורו: מב) וכל זה, משום דהחזיק זה בחלונו כדינו, וכלקמן, ולהכי כל הרולה

לפחות

לבותל חבירו לח). יולא יסמוך לו כותל אחר לט) אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות מ). והחלונות לא) מלמעלן לב) ומלמטן מ) ומכנגדן מא) ארבע אמות מב):

הכותל מן החלון אחרבע אמות כדי שלא יחפיל אורו:

מרחיקין

שהוא פחות מאחרבע אמות אינו צריך חזוק: ובחלונות מלמעלן מלמטן ומכנגדן ד' אמות. היה לו חלון למעלה בכותלו. ובנה חבירו כותל כנגד החלון מלמטה. אם כשאר מראם הכותל שבנה עד החלון פחות מאחרבע אמות בגובה. הרי זה כופהו למעט הכותל כדי שלא יעמוד על ראש הכותל וישקיף בעד החלון: מלמטן. היתה החלון למטה בכותלו. כופה את חבירו להגביה הכותל שבנה כנגדו בגובה אחרבע אמות מן החלון כדי שלא יביע בו: ומכנגד. צריך להרחיק

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ה מרחיקין את הסולם. מי שיש לו שובך של יונים בחלרו. סמוך לכותל שבין שתי חצרות ובא חבירו להעמיד סולם אצל הכותל צריך להרחיק הסולם מן השובך ארבע אמות. כדי שלא תקפוץ הנמיה ואין היא מיה קטנה מן הסולם לשובך ותהרוג את היונים: מזחילה. הוא לטר גדול המונח על אורך הכותל. ומימי הגג זבים לתוכו. ואם כותלו מהלך על פני חצר חבירו ומזחילה עליו צריך להרחיק ממנה אם בא לבנות כותל בצדה. ארבע אמות כדי שיהא זוקף שם סולם. לעלות ולתקן מזחילתו לנקותה מטפר ומלכלוכות המופלים בה ומעכבים את קלוח המים: מרחיקים את השובך מן העיר. שהיונים ופסידים זרעוני מ) הגנות: אא"כ יש לו חמשים אמה. שלא יפסידו היונים בשדה חבירו: בית ארבעת כורין. בית כור לכל רוח. והכור שלשים סאין. ולין הלכה

ה מרחיקין את הסולם מן השובך מג) **ארבע אמות. כדי שלא תקפוץ הנמיה** מד). **ואת הכותל מן המזחילה** מה). **ארבע אמות. כדי שיהא זוקף את הסולם** מו). **מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה** מז). **ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח** מח). **רבי יהודה אומר בית ארבעת כורין** מט).

דהטור כתב בשם הרא"ש מלבד רוחב החלון. והרמב"ם (כפ"י) [ל"ל בפירושו] וכפ"ז מהלכות שכנים כתב והחלון באמצע הד'. ויש לתמוה על הכ"י שלא העיר בזה. שהרא"ש והרמב"ם מחולקים הם. ואפשר דעתו לפרש גם דברי הרמב"ם כדברי הרא"ש. אבל מצאתי בתשובת הריב"ש סימן רכ"ה שהבין דברי הרמב"ם ג"כ בשם החלון הן הארבע אמות. וכתב שכדבריו כן עיקר. ומ"מ כתבתי במקומו סעד לדברי הרא"ש. ואין להאריך בכאן: **ה מרחיקין את הסולם מן השובך.** ואפי' לרבי יוסי דמתני' י"א [דפירקין]. דמודה רבי יוסי בגריס דילה. וזמנין בהדי דמנח ליה יתבה בחור וקפלה והוה גרמא דגירי' ואסור. ואע"ג דגרמא במזקין פטור מלשלם. [ועיין בפירוש הר"ב משנה ד' פ"ד דבכורות. ומ"ש שם בשם"ד] ולשון הר"ב מי שיש לו שובך כו' סמוך לכותל כו' ובא חבירו וכו'. צריך להרחיק הסולם מן השובך ארבע אמות. וכן לשון רש"י. וזה לשון הטור סימן קנ"ה היה לחבירו שובך סמוך לכותל וכו' ובא וכו' צריך להרחיק מן הכותל אויר ד' אמות. ע"כ. והכי משתברא דאי כדמשמע מפירש"י והר"ב הוא משמע דאפילו סומך הסולם לכותל ממש וגם השובך הוא סמוך לכותל ממש דשרי. כל שיש ד' אמות בין הסולם והשובך. וזה קשה דהא נמיה תלך מהסולם על הכותל אל השובך. ומהר"ר אלעזר כהן כתב לישב זה. דכל שלא יוכל לקפוץ בקפיצה אחת. לא מחשב גריה דיליה. ע"כ: המזחילה. פי' הר"ב הוא לטר גדול וכו' ומימי הגג זבים לתוכו. ונזחלים ממנו על הארץ ועל שם זה נקרא מזחילה: **ארבע אמות.** כדי שיהא זוקף את הסולם. כשמכר ונתן לו זקיפות הסולם בחלרו אירי וקמ"ל דבעי ד' אמות. תוספות. והרמב"ם מסיים בפ"ט [הלכה ח'] מהלכות שכנים בדין משכיתו הואיל והחזיק בה דמשמע שכשהוחזק במזחילה החזיק גם בהרחקת אויר ד' אמות להעמדת הסולם. וכתב המגיד שהרשב"א כתב בשוב ימיו שהדין כדבריו דמזחילה חזקה לעצמה. לכל תקונה. דאי לא מתקן לה גם היא אינה מקלחת. וחזקת מים אין כאן. הא למה הדבר דומה לחלון העשוי לאורה שהיא ראויה להרחקת כותל ד' אמות בחלר חבירו. ומזחילה ג"כ להרחקת ד' אמות. ע"כ. ומשום שנשתעבדו הארבע אמות משום הכי אין זה ענין למחלוקת רבי יוסי ורבנן דמתניתין י"א. כ"י: **כדי שיהא זוקף את הסולם.** גמ' אמתניתין דלעיל פריך דתיפוק ליה משום דוושא. ומשני הכא במאי עסקינן במזחילה משופעת שתקרת הגג משופעת ויוצאת להלן מן הכותל לתוך החצר והמזחילה בסוף התקרה. דאי משום דוושא הא קא אזיל ואתי תותה: **מרחיקין את השובך מן העיר ל' אמה.** מהכא אתא דתנן בסוף פ"ז דב"ק דאין פורסין וכו' אא"כ היה רחוק ל' ריס. דמשמע דאזלי מפי. ופרקינן מישם שייני טובא. כרסייהו בחמשין אמתא מליין. וכתב כ"י דהכא נמי מודה רבי יוסי דמתניתין י"א. דהכא משום שן דיונים דדמיא לשן דשורו להתחייב על נזקיהן. והשבינן להו כאילו הוו שלו לגמרי. אע"פ שאינן שלו לגמרי. כדתנן במשנה ב' פרק בתרא דב"ק] מיהו מפני דרכי שלום איכא: **חמשים אמה.** פי' הר"ב שלא יפסידו זרעוני הגנות. ובפי' רש"י הגנות. אבל אין להניח כן בפירוש הר"ב. שאפשר שהיה כתוב כן בפירוש רש"י שלפני הר"ב והטעה כמו בפירוש התוס'. וז"ל מפני התבואה הנטמתת בגנות העיר כדי לייבש אבל בתבואה שבשדות איכא למיחש בקרוב לעיר לפי שהשדות רחוקות מן העיר אלף אמה כדתנן [בסוף ערכין] אין עושין מגרש שדה. ועל שדה מגרש. ע"כ. ואלף אמה מפורש במ"ג פ"ה דסוטה. ואל תמיה אל לבך לשון זרעים שכן הוא בגמרא שאכתוב במשנה ז' דקרי למה שבשדה זרעא: **ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו וכו'.** אע"פ שיש לו סביב השובך גנות הרבה שיוצאו לאכול משם. כ"י. והתוס' [ד"ה ונא ישמה] פירשו דהוה אמינא דבתבואה הנזרעת בחלרן ומכוסה בה אין צריך להרחיק ואי אשמעינן שיפא מכוס דבשדות שכיחא תבואה. אבל בעיר דלא שכיחא כולי האי אימא לא: **רבי יהודה אומר בית ארבעת כורין.** פי' הר"ב בית כור לכל רוח. וכן פי' הרמב"ם ומסיים בקרוב וכ"ל שחסר בלשונו. וכן ראוי להגיה והוא שעור רע"ג אמה ושם שביעיות על רע"ג אמה ושם שביעיות בקרוב כלשונו ספ"ב דכלאים ואם נפשך לעמוד על מנין. לא וחשוב על פי המסורת שמסרתי לך בפ"ב דערובין [מ"ה]. והעד שלאמן על דברי שכן בית רובע דמשנתינו כתב עליו ג"כ והוא שיעור עשר אמות וחומש אמה בקירוב. אבל גם שם קיצור לשון הוא. שחסר על עשר אמות וחומש אמה.

מ) גרע"ב ד"ר הגנות; וכדי ריווח הגנות ולכן כתב התוי"ט מה שכתב. ק

יבין — תפארת ישראל — יבין

לפתוח חלון למקום שאינו מזיק עדיין לחבירו, יכול חבירו למחות בו, דשמא יבוא היא אח"כ סמוך לחלון, ויטעון שקנה החזקה זאת ממנו לפתוח חלון לחלרו, מיהו אף שיכול למחות, אם לא מיחה, אין שתיקתו מחילה, מדאין מזיקו עדיין [קנ"ד ט"ז]. אבל בפתח חלון לחצר חבירו, הוה שתיקתו מחילה לגבי חזק רחייה [שם ז'], וזוקא בעשה מעשה שפתח חלון, אבל חצר השותפין, אף שהיה כמה שנים בלי מחילה ביניהן, יכול לכופו לעשותה השתא [שם ח']: מג) של חבירו: מד) [מאחרעבר] שעורף היונים אע"ג שיש ביניהן כותל צריך להרחיק מהכותל ד' אמות, ואפילו לר' יוסי במשנה י' דס"ל על הגיזק להרחיק א"ע, הכא שאני דזימנין כמעט שהעמיד הסולם תקפון הנמיי' ולהכי חשבינן ליה כמזיקו ביונים: מה) שרולה לבנות כותל נגד אורך המזחילה [דאחרעבעע בל"א]: מו) לעלות לתקן מזחילתו שהחזיק בה [קנ"ה]: מז) דאוכלין זרעונים הנשטחות בחצרות להתיבש מיהו בית ל' אמה שרי אפילו אין שלו דשאני הכא מסיפא דאינו מצוי חוץ לעיר זרעונים שטוחים: מח) שלא יפסידו שדות אחרים: מט) ר"ל כור לכל רוח סביב בעיגול. והיא $273\frac{6}{7}$ אמות מרובע בקירוב: ר"ל

ה מרחיקין את הסולם. כ"ל ע"ג מ"י' פ"ע מה' שכנים ה"ז פפ"ל עפ"ן פ"ב עוש"ע ח"מ סי' קי"ה עפי' פ"ז: **ואת הכותל מו'.** מי' שם ה"ח עוש"ע שם סי"ב **מרחיקין את השובך מו'.** כ"ג ע"ל כ"ק פ"ב ע"ל פ"ל ירושלמי ב"ק סוף פ"ז מי"י פ"ו פפ' גזילה ה"פ פפ"ג עפ"ן ע"ג עוש"ע ח"מ סי' קי"ה ס' כ"ה:

שנויי נוסחאות

ה הנמיה. בגליון כי"ל הנמייה בשובך-דמשים אמה לכל רוח. במשמ"ל בטעות ארבע אמות. ארבעת כורין. בד"ל ארבע . .

תוספות רע"ק

חדשה הא אדרבא רב אמר עלה דמתני' ל"ש אלא בכותל גינה והיינו בישנה כמפורש בסוגיא ולא פליגי ור' אושעיא לא פליג עלה באוקימתא אלא דקאמר הדין שנם בכותל שייך דוושא בחדשה. ואדרבא היה מרווח יותר דאמאי מוקי רב באמת בגינה (ובישנה) ואמאי לא מוקי בכותל בית (ו ב ח ד ש ה) דומיא דחלונות דמיירי בכותל בית. והיינו דהיה קשה לו קושית הש"ס דבסיפא תיפוק ליה משום דוושא אע"כ דמתני' בישנה אלא דרישא בגינה ובסיפא דמיירי בבית ליכא דוושא. עכ"פ איך פסיקא דרישא בחדשה עד דיקשה של הסיפא דתיפוק משום דוושא וצ"ע (אפשר. דלהתוס' משמע מהגמרא דר' אושעיא אף דלא פליג בעיקר הדין. אך משנתינו סוקי גם בכותל בית ובחדשה וראיה לזה שסרכינן תנן החלונות כו' אחר שהביא דרב ור' אושעיא. ויהיה פרכת הגמרא בשלמא לרב ניחא כמ"ש רבינו. אבל לר' אושעיא אימא סיפא. וד"ל):

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

כן נראה לי: מלא שגר היונה: פי' הר"ב מרוצת פריחתן בפעם אחת. וכפירוש רש"י. וכתבו התוס' דלא פליגי ר' יהודה ורבנן בשגר היונה כמה הוי. אלא סברי רבנן היון דבחמשים אמה מליא כרסייהו הו לא מזקי טפי. ורבי יהודה סבר דכמלא שגר מזקי ע"כ. ואין פריחה אחת כמשמע שיעמי דהיינו בפריחות הרבה זה אחר זה שהוא עד ל' ריס. ואחר יונחו לו ישובו לאחוריהם בשובביהם: שגר. פי' הר"ב ורש"י מרוצת וכו'. בערוך פי' שלוח מל' שגר בהמה (שמות יג) וכתיב (איוב כא) ישלחו כלאן עוילהם ולדברי רש"י והר"ב נראה כדברי יש אומרים שכתב הערוך לעיל מהא. על שגורה תפלתי בפי שהוא ענין סחיבה ורילה כמו תרגום נבלתך למאכל [נבלתך] משגרת למיכל. ע"כ. והרמב"ם פי' שגר היונה שם לדור היונים ממפריחים ביחד כמו שגר אלפיך (דברים ז): הרי הוא בחזקתו. דטעניגן לעוקא וימא לאתה שלקחה ממנו נתפיים עם סביביו במעות עד שנאותו. [רש"י]. לי גמי אחולי אחיל גביה. גמרא. ועיין סוף פרק דלקמן:

ן ניפול. פירש הר"ב גוזל. כלומר גוזל קטן שמדדה ברגליו ואינו יכול לפרות דכל המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה [דאי יכול לפרות דלמא מעלמא פרח] הלכך הוי של בעל השובך דליכא למימר נלך בתר רובא דעלמא. וימא מעוברי דרכים נפל. ויהא של מולאו. דמתני' מיירי בשביל של כרמים שאין דרך עוברי דרכים לשם. כ"ו: חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מולאו. משום דודאי לא מהגהו שובבין. כיון שמדדה אינה מדדה יותר מחמשים הלכך על כרחיך מעוברי דרכים נפל. ואיתא שאין בזה סימן שיהיה צריך להכריז. והוי של מולאו. כ"כ כ"ו. ותמהני על מהר"ר ואלק כהן שכתב בש"ע סי' ר"ם דטעמא משום דעוברי דרכים רובם עכו"ם הן. ג) דהא במשנה ג' פרק ב' דבבא מציעא מוכח דאין בגוזלות סימן. וא"כ אפילו רוב עוברי דרכים ישראל הוי: בין שובבים קרוב לזה שלו. מתני' בשוין מיירי בקיני הטובכין שוין זה כזה כדאמרי' בגמרא דאי לאו הכי רוב וקרוב הולכין אחר הרוב כדכתב הר"ב ברים פ"ז דשקלים וה"ל ליכא למיחש לרובא דעלמא דבשביל של כרמים היא מתניתין. כ"ו: ן מרחיקין את האילן מן העיר. כתב הר"ב לפי שטי הוא לעיר וכו' גמ'. וסיים הטור סימן קנ"ה לפיכך אין דין זה נוהג בחוצה לארץ ע"כ. ונראה דאף בארץ ישראל אינו נוהג אלא בזמן שהיא ביד ישראל. וכ"כ כ"ו שהוא הלכתא למשיחא ע"כ. ומפני כן הוא שהשמיט הש"ע להעתיק המשנה לא כמ"ש מהר"ר ואלק משום שאינו נוהג בחוצה לארץ שהרי המחבר שם"ע בארץ ישראל היה: עשרים וחמש אמה. בגמרא פריך ותיפוק לי דתנן בסוף ערכין דאין עושין שדה מגרש. ולא מגרש שדה. והמגרש אלף אמה. וכמ"ש במשנה ה'. ומשני שני מילי זרעים אבל אילנות עבדינן. והכא משום גוי בעיר לא: אבא שאול אומר וכו'. כתב הרמב"ם בפירושו דהלכה כמותו. ולא ידענא טעמא. ובחבורו ריש פ"י מהלכות שכנים לא העתיק דברי אבא שאול כלל: קוצץ ונותן דמים. דאי נותן דמים והדר יקון לעולם לא יקון דמי יהיב דמי דקדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא. גמרא. [*והא דכתב הר"ב ונותן דמים מי שהעיר שלו וכן לשון רש"י לא שהעיר היא של יחיד. אלא לומר כל מי שיש לו זכות בעיר ולישנא דנותן שהוא לשון יחיד דייקי]: ח גורן קבוע. פירש הר"ב שיש בו כרי גדול שזורים אותו ברוחות. ושאין הכרי גדול וכו'. מסיים כ"ו לא קביע הזיקו שלפי שעה נסתלק. ועוד שאינו הולך למרחוק. ומשום היזק מועט זה. לא חשו לחייבו להרחיק כלל. ואע"ג דאפשר דאתי לידי גרמא דגריה לא מיישינן ליה. וכתב עוד לעיל במשנה מרחיקין את הסולם וכו'. דאף ר' יוסי דמתניתין י"א מודה הכא דהוה גרמא דגריה. ולפיכך אסור דתנעמתו מקרב המון והאכם לפרות [על] הזרעים:

ולא לקחו כו'. מיי' ופע"ג מה מיה"ע אם: ן ניפול הנמצא כו'. כ"ג ע"ב מיי' פפ"ו מה' אבידה הי"ח פע"ב מצוה ע"ד מוס"מ ה"מ סימן כ"ם ס"ח: ן מרחיקין את האילן. כ"ל ע"ב ב"מ ע"ב מיי' פ"י מה' שכנים ה"ח מע"ב מצוה ס"ג פוס"מ מה קמ"ה: ואם העיר קדמה. פי' וסמ"ג שם פוס"מ ה"מ פי' קמ"ה פע' כ"ג ב"ב ע"ב: ספק זה קדם. כ"מ ק"ו ע"ב: ח מרחיקין גורן קבוע כו'.

שנויי נוסחאות

מלא שגר היונה. כב"י סלונטנן וכב"ל וכפי' הרגמ"ה כמלא..; בד"נ. היונים וכ"ה בריטב"ל וכ"ב ועי' בהוריע בשם הרמב"ם. ן ניפול. כב"ל גפיל; בכ"ה נפל; בד"נ וכב"ק וכב"ף ד' ריוות נפול. הנמצא בתוך. בד"נ שנמצא.. וכ"ה בכ"ק (ומס..אפילו בתוך (?) ואולי הכוונה לפילו בתוך אמת החמשים הקיומה, ועי' בגמ'). הרי הוא של בעל. בכי"מ ח"ח לבעל; במבי"ל הרי זה וכן בסמוך מחמשים. בכי"ל ובכי"ה ובכי"ל להמשים. שובבות. בכי"ל ובכי"ל שובבין. (קרוב) לזה שלו, מחצה. בכי"ף ד' ריוות וקרוב..; בד"נ ובכי"ק ובמבי"ל ולזה שלו מחצה ולאתה ; עלי מחצה (שניהם). בכי"ק לסחצה..; בכי"ל ובכי"ל ליתא. ן ובחרוב ובשקמה, בכי"ק ובכי"ם ובכי"מ ובמבי"ל והחרוב והשקמה וכ"ה בד"נ (ומס החרוב..); (כל) אילן, בכי"מ ובכי"ם ליתא. אם העיר. במב"ב ואם.. ואם האילן. במב"ב אילן בכי"ק ליתא בכ"ם מכאן ועד סוף המשנה. (ספק) זה קדם, קוצץ. במב"ב וספק..; במבי"ל וזה קדם.. וליתא. ח גורן קבוע. במב"ב את גורן..; בכי"ה את הגורן הקבועה וכ"ה קבועה גם בכי"ק ובמבי"ל וכן בסמוך; בד"נ.. קבע וכן בסמוך.

תוספות חדשים

ן בתוי"ט ד"ה קוצץ כו' וכן ל' רש"י ומפיש שם ואח"כ יבא מעותיו מהן בב"ד:

ראשון לציון

ן תוי"ט סד"ה מרחיקין את האילן כו' וכ"כ ל"ל שהוא הלכתא למשיחא ע"ש. וכ"כ הכי פעיף כ"ו בב"ב ול"ל דאף בא"י אינו נוהג בזמן הזה שהוא בידי עכו"ם בעוונותינו עד שנזכה לזכות בה ע"כ:

ג) כ"ה ברע"ב ד"ר ועי' פ"ג. ד) עי' בפ"ך שמלאה פגיש לדברי הסמ"ע.

לא

יבין תפארת ישראל יבין

ג) ר"ל כך מרוצת פריחתן בפעם א'. ולת"ק כיון דבחמשים אמות מלו כרסייהו, לא אכלי טפי: נא) כשכבר בנוי כך: נב) ר"ל אפילו אינו מרוחק משדה חבירו רק י' אמות וחומש: נג) דטעניגן לעוקא לומר דהמוכר עשאו ברשות, ואפילו נפל חוזר וכונהו מה"ע [שם]: נד) ר"ל גוזל קטן ורך: נה) משובב: נו) ומעוברי דרכים נפל ואין בו סימן: נז) תוך כ' לשמיהן: נח) וכולה מהני לא שייכא הכא רק בחלו מליאות [ב"מ], רק נקט' הכא מדדמי לדליל בשיעור כ' אמה. מיהו אם יוצי שובך א' מרובין מבחבירו, רוב וקרוב רוב עדיף [רים ח']. ואי"ל בל"ז ניחא לרובא דעלמא, דהרי הוכא דליכא חזקת ממון וודאי, הולכין גם בממון אחר הרוב. י"ל דמיירי בגמלא בשביל של כרמי, לו בכל מקום מוגבל, כעיר ברובא ישראל, ואי"כ כל מקום שיש רובא דאית' קמן ורובא דליתא קמן*), דאיתא קמן עדיף [כך כ"ל]: נט) מפני גוי העיר, ובארץ ישראל מייריי: ס) [באקסטרנגוס] שפריו דומה לקרן עז, והאוכל מפריו נחרפא מחולי הנקרא זאדבריענגען בל"א, ולכן נקרא גם כן אחדסאטענבויס בל"א: סא) עץ תאנה יערי ובל"א נקרא [זיקעמאלעם]: סב) דעגפיהן מרובין: סג) דמגנה יופי סעיר: סד) כל יושב העיר פעור מלבוש דמי האילן: סה) כל יושב העיר משלש להיזקו של זה: סו) דבני העיר נקראים מוחזקים, מדעב"ם לריך לקנון, אח"כ אמרי' המולים מחבירו עליו ארמיה: סז) שזורין שם הבאתה הרבה:

*) עי' תוס' כ"ג ב' ד"ה ודאי אמרא דלק"מ.

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ומנירו. של חבירו. כיר. היא חריסה שחורשים בימות הקיץ כדי שימותו שרשי הקוצים והעשבים: כדי שלא יזיק. מה טעם קאמר. מה טעם מרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו חמשים אמה. כדי שלא יזיק המון לנטיעותיו ולנירו. שהוא נעשה זבל ומקלקל הכיר. ומיבש הנטיעות: **ט** את הנבילות ואת הקברות. משום ריח רע: הבורסקי. מקום עבוד הטורות: אלא למזרח העיר. שאין רוח מזרחית קשה אלא אם כן באה לפורענות. אבל כשהיא באה כדרכה היא חמה ומכבת בנחת. לפיכך איה מביאה הריח לעיר: חוץ מן מערבה. לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ מרוח

אמה סח). לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח סט). ומרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו. כדי שלא יזיק ע): **ט** מרחיקין את הנבילות. ואת הקברות. ואת הבורסקי עא) מן העיר חמשים אמה עב). אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר עג). רבי עקיבא אומר לכל רוח הוא עושה חוץ ממערבה עד).

לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו וכו'. ואף על פי שאינו במקום שיזיק בני אדם ומכל מקום כדי שלא יזיק הנטיעות והניר לא יעשה אלא כשיש לו קרקע חמשים אמות לכל רוח. כ"כ כ"י. ולדבריו ומרחיק מנטיעותיו וכו' טעמא דלא יעשה הוא וכן לשון הרמב"ם בפ"י מהלכות שכנים לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו וכו' כדי שלא יזיק לנטיעות חבירו או לנירו. ע"כ. והטור סימן קנ"ה העתיקם לשתי בבות. ולדבריו לא יעשה אדם וכו' נמי בתוך העיר היא וקשיא דהא מו למה לי. והרי במשנה ה' נגעי שובך מלריכין לה התוספות וכ"י כמ"ש שם. ואי משום וי"ו דומרחיק דוחקתו. כ"ל דלא קשיא דכי היכי דאשכחן שי"ן במקום וי"ו במשנה ו' פרק קמא דבילה שאפר כירים מוכן הוא כמו שכתב שם הר"ב. ועוד אחרים שכתבתי סוף פ"ז דעירובין [מי"א ד"ה שאין מערבין] שנמצינו למדים שהשי"ן כמו וי"ו היא אף אתה אל שוי"ו כמו שי"ן היא: ומנירו. כתב הר"ב היא חריסה וכו' כדי שימותו שרשי הקוצים וכו'. כדכתיב (ירמיה ד) נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים. רש"י. ופירש הר"ב שהוא *) נעשה זבל ומקלקל הניר. גמרא. וכתבו התוספות. אף על גב [שהגלן] משביח הקרקע. כשהיא כולה גלל מזיק: כדי שלא יזיק. והא דפירש במתניתין דהכא טעם הרחקה מפי מבכל בני דמתניתין דתנינן מרחיקין. כתב הרשב"א ז"ל דמשום דמתניתין דלעיל משום טוי העיר ודוקא בארץ ישראל. קמל"ן [דהיאך] מתניתין דהכא משום הזיקא אפילו בחוץ לארץ. וג"מ נמי דאי משום טוי העיר אין יכולים בני העיר למחול [כדתנן בסוף ערכין] אין עושין שדה מגרש וכו' ואי משום היזק יכולין למחול. כ"י: **ט** אלא למזרח העיר. פירש הר"ב שאין רוח מזרחית קשה וכו'. וכ"כ רש"י משום דהוקשה לו דהא כתיב רוח קדים עזה בפרשת בשלח. ועוד דבגמרא כשעירים עלי דשא זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם. ומ"ש אבל כשהיא באה כדרכה היא חמה וכו' מסיים רש"י דכתיב רוח קדים חרישית בספר יונה. והרמב"ם בחבורו פרק יו"ד מה"ש כתב ג"כ זה הטעם שרוח מזרחית חמה וכו'. ובפירושו הוסיף תת טוב טעם אחר. וזהו כי הרוח המזרחית עושבת על המעשה בשלה האדמות. ר"ל במערבו של הישוב שהם א"י. ומה שאחריה לגד מערב. וכמו כן בבבל. והקרוב אליה מרוח המזרח כמהלך חדש או קרוב לזה ע"כ. ובזה מתיישב יותר דרוח קדים עזה לפי שעה היא שבאה. ועל פי הדבור: אבל על הרוב. איה עושבת כלל בארצות האדמות שבני ישראל נתפזרו בהן: חוץ ממערבה. כתב הר"ב שהכיה במערב. גמרא. ומפיק ליה מקרא שנאמר (נחמיה ט) ולבא השמים לך משתחוים. ופירש רש"י לבא השמים. השמש והירח העומדים במזרח. לך משתחוים למערב. ע"כ. וכתבו התוספות וא"ת בלילה נמי למזרח משתחוים. וי"ל דאין לנו ללמוד אלא ממה שאנו רואין. ע"כ. ורבנן גרסה דלא סבירא להו הכי כדמתקיף לה רב אחא בר יעקב דלמא כעבד שעוטל פרס מרבו כלומר במזרח היא השכינה ושם משתחוים ומתרחקים כעבד וכו' הלכך מהאי קרא ליכא למשמע. וסברי כהנהו תנאי דסבירא להו שכינה בכל מקום. וכתבו עוד התוספות דמבית המקדש שהיתה שם שכינה במערב אין ללמוד. דאע"ג דשכינה בכל מקום. אי אפשר להשיב ארון וכפרת אלא בלד אחד. וריב"א אומר דמשם אין ללמוד דשכינה במערב. דנהי דבית קדשי קדשים היה במערב המקדש. מכל מקום. הארון שהשכינה שם כדכתיב (שמות כה) ונועדתי לך שם. היה במזרח בית קדשי הקדשים. עכ"ד. ולא פירש זו מנין לו. ורואיתי דבריהם בפרק י"ח דמגמות דף ל"ח [ע"ב] אתמיה ויאריכו הבדים וכו' הא כיצד דוחקין ובולטין בפרוכת ודומין כעין שני דדי אשה. וכתבו התוספות מעשה גם היה בארון באמצע קדשי קדשים היה ולכל לד היה עשר אמות דמקום ארון אינו מן המדה כדאיתא בפ"ק דמגילה [דף יו"ד ע"ב]. וא"כ אפילו למאן דאמר שהבדים נשמטים לגד אחד היאך מגיעים עד הפרכת שא לא היה ארכן עשר. אלא על ידי גם הארכו הבדים עד שהיו דוחקים ובולטין

ונראין

לא יעשה אדם גורן קבוע. כ"ל ע"ג מ"ו ע"ד מה"ל שכנים כ"ב ע"ב ע"ין ע"ב פוס"ב מ"מ מ"י קנ"ה שפ"ו כ"ב: **ט** מרחיקין את הנבלות כו'. ואין עושין בורסקי כו'. כ"ה ע"א מ"ל ע"ד מה' שכנים ה"ב שפ"ב ע"ין ע"ב מוס"מ מ"מ מ"י קנ"ב סכ"ב: רש"א כו' חוץ ממערבה עי' יומא מ"ו ע"ב ע"ב:

שנויי נוסחאות

לא יעשה. בכי"מ ולא.. ומרחיק. בכי"ק ובמשני"ר מרחיק; בכי"ל ובכי"ר מרחיקין ועי' תוי"ט. ומנירו. בכי"ל ומנירו של חבירו; בכי"ק בש"ס ומעירו. בדי. במשנ"ב בבדי. **ט** הבורסקי. בכי"ס הבורסי וכן בסמוך. אין עושין. בכי"ק ובמשני"ר ואין.. לכל רוח הוא עושה. בכי"ר.. סומך ומוכח מגמ' דע"ס היא (ד"ס). חוץ ממערבה. בכי"ק ובכי"מ ובכי"פ ובמשני"ר.. מן המערבה בכי"ס; .. מן המערב.

לקוטים

ח תוי"ט ד"ה כדי וכו'. והא דפי' וכו' ולדידי נראה דהולך לפרש טעמא משום מירו דלכאורה ליכא ביה היזק תדע דבגמרא פריך בשלמא ממקשאו ומדלעיו דאזיל אנקא וכו' אלא מנירו אמאי ואולך כי' אבא להרן מפני שעושה גלל הרי דאין טעם היזקו פשוט כמו בעיות וה"ל נמי דפ"גיכו הנא מנטיעותיו של חבירו ומנירו ולא הנא מנטיעותיו ומנירו של חבירו. (ש"ל):

*) לולי משום שעי' המון נעשה גל ויטיב עי"ז לאלומות מה מסעפר ונעשה זבל ועי"ז נא יומוהו שרשי הקוצי וספשבים אולם הוסי' כתבו כן על פי' רש"י שמפרש ושורף את הזרעים שנזרעו בו לבל בדבני הרע"ב מוכל לומר כמו שפירשנו והיזק הנטישות הוא לא שרשי הנטישות כ"א פרחיהן ועליהן שיכסוה המון ויבשו כמו שאמרו בגמ'.

יכין תפארת ישראל יכין

סח) שלא יזיק המון לבני העיר: סט) שלא יזיק המון לנטיעות ויר של חבירו, והיינו דמסיים ומרחיק וכו': ע) ר"ל במתני' דלעיל, הוא משום טוי העיר ואין בידן למחול לגוזל עיר ארץ ישראל, מה שאין כן הכא ה"ט משום היזקו ובידו למחול: עא) בית לעיבוד עורות: עב) משום ריח רע: עג) דרוח מזרחית חמה ואינה מזקת כל כך. ומדלא קאמר נמי כן בנבלות וקברות ס"מ בנבלות ובקברות שרי, דנבלות מדלא קביע שלבסוף יסחבום כלבים וחיות, ובקברות מדאתקבר וגם בשניהן אינו מסריח רק עד שיכלה הבשר. אבל לכאורה תמוה דכשם כאן ב' עיירות ג' במזרח וא' במערב יהיה הרווח שביניהן מותר לעיר המערבי ואסור למזרחי ואיך תחשב הרווח זה חמה לזו ומוגנת לזו. וי"ל דעיר המערבי מה"ט שרי לעשות בורסקי בהרווח שבין ב' העיירות מדאין לה לחוש לריח רע שיובא לעירה ע"י שוס רוח דאי רוח מזרח, הרי אינו נושבת בחזק, ואי משום רוח מערבית הרי אינו נושא הריח לעירה, אלא מדרכה ישאנו להלן רחוק מעירה, ואם בתמת יש עיר אחרת במזרח בשמוך

[סדר נזיקין ח"א] **יח**

שם שאפשר שיגיע לשם הריח, בתמת אסור לעיר המערבי לעשות שם בורסקי, אבל במערב העיר אסור לעשות בורסקי, אפילו אין עיר אחרת סמוך לשם, דנסי דאין להן לחוש לרוח מזרחי אפילו אם היה חזק, דהרי הוא נושב ממזרח למערב, וריחיק הריח מהעיר, עכ"פ כשיביב רוח מערבי החזק יביא הריח להעיר: עד) דמתפללין לאותה לד, דשכינה במערב. [ואף דמלא כל ארץ כבודו. אפ"ס כמו שיש חילוק בין כח הנשמה שבלב לכחה שבשאר אברים, כ"כ מבשרי אחזה אלוה, דאין קדושת אלוהו ית' והשגחתו בכל מקום בשוה, תדע וכי ס"ד שתהיה שכינתא שכינתו ית' מ"ו במקום הטיוטפת והעומאה שוה בכמקום הטהרה והקדושה. וגם מתנ"ך מוכח שאין השגחתה מהקב"ה שוה בכל אדם, ובכל זמן, ובכל מקום, דהחילוק שבין אדם לאדם מבואר, דכתיב עיני ה' אל צדיקים ובראשים כ' והסתרתי פני מהם, והחילוק שבזמן מבר ג"כ בכתוב, בעת רצון עניתיך, והחילוק שבמקום ג"כ מבואר בכתוב, דכתיב והיה עיני ולבי שם כל הימים. ואמרי' בספרי, כתוב א' אומר הנה עיני ה' משוטטות בכל הארץ, וכתוב א' אומר והיה עיני ולבי שם כל הימים. כביכול אין עיני ולבי אלא

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ומרחיק חמשים אמה: **יא** מרחיקין את המשרה עה). מן הזרק, ואת הברישין עו). מן הבצלים. ואת החרדל עז). מן הדבורים עח). רבי יוסי מתיר בחרדל עט): **יא** מרחיקין את האילן מן הבור. עשרים וחמש אמה פ). ובחרוב ובשקמה פא). חמשים אמה. בין מלמעלה בין מן הצד פב). אם הבור קדמה פג). קוצץ ונותן דמים פד). ואם *אילן קדם. לא יקוץ. ספק זה קדם. וספק זה קדם. לא יקוץ פה). רבי יוסי אומר. אף על פי שהבור קודמת לאילן לא יקוץ. שזה חופר בתוך

ומרחיק כשני דלי אשה לחבתן של ישראל. עכ"ל. וע"פ זה י"ל דהרילב"ח מתרץ קושית התוספות על ויאריכו הבדים שהיה זה מפני שהארון היה משוך כלפי מזרח קדשי קדשים. וכן פירש הרד"ק לפשטיה דקרא. ואכתי קשיא לי מאי דוחתיה לומר שהיה במזרח אפילו כי נימא שהיה באמצע אין להוכיח דשכינה במערב כיון שלא היה למערבו ועוד דקשיא עליו גמרא דמגילה דסברא בהדיא דבאמצע היה. וכמו שהקשיתי לשאול על דעת הרמב"ם [בפ"ד מהלכות בית הבחירה] שכתב שהיה במערבו. עיין מ"ש על זה במ"ב פ"ה דיומא: **יא** מרחיקין את המשרה מן הירק. המשיס אמה דומיא דנבטות. כדאיתא בתוספתא בחרדל. כ"י. [*ועיין בדבור המתחיל ר' יוסי וכו'. דעת הרא"ש ודעת הרמב"ם: ואת החרדל מן הדבורים. הוה מצי למיתני ואת החרדל מן החבואה דהא מזקי לה כדפירש הר"ב במ"ח פ"ב דכלאים והבואה הוה דומיא דירק ובצלים. טפי מהיזק הדבש. אלא נראה דמשום

מרוח מערבית שאינו עושה כל עיקר מפני שמתפללים לאותה הרוח ששכינה במערב. ואין הלכה כר' עקיבא: **יא** המשרה. מקום שעורים בו פשתן ומפסיד את הירקות הסמוכות לו: ואת הברישין. כרתי בלשון תלמוד והם מזיקין לבצלים הסמוכים להם: ואת החרדל מן הדבורים. שהוא מפסיד הדבש. ועושה אותו חריף וחד: רבי יוסי מתיר בחרדל. שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוריי. הרחק דבוריך מחרדלי מפני שבאות ואוכלות פרחי חרדלי. והלכה כרבי יוסי: **יא** ובחרוב ובשקמה. שרשיהן מרובין: בין מלמעלה. שהאחד מהן מלמעלה בגובה שפוע הר. והשני בשפולו: בין מן הצד. בקרקע שוה: ונותן דמים. לכיון דברשות נטע *אינו מזיק עד זמן גדול. לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא

דלר' יוסי אף הדבורים מזיקים לחרדל. קמשמע לן דאפילו הכי לא יסמוך. ואע"ג דלת"ק אין הדבורים מזיקים לחרדל כמ"ש לקמן ואשכחן טובא דהאי גוונא כמו שכתבתי במ"ו פ"ד דביצה: רבי יוסי מתיר בחרדל. כתב הר"ב שיכול לומר עד שאתה אומר לי הרחק וכו' הכי תנא בגמרא אמתניתין. אבל ברש פרקין רמינן עליה מדרבי יוסי דמתניתין דלקמן דאי טעמא משום דעד שאתה אומר לי וכו' נמצא קסבר רבי יוסי דעל המזיק להרחיק את עצמו. ואילו במתניתין דלקמן סבירא ליה זה תופר בתוך שלו. וזה נוטע בתוך שלו. ומשניגן לעולם רבי יוסי על המזיק להרחיק סבירא ליה. ולדבריהם דרבנן קאמר לה. לדידי על המזיק להרחיק את עצמו אפילו משרה וירקא לא בעי רחוקי. אלא לדידכו דאמריתו על המזיק היינו משרה וירקא. דהני מזקי הני. והני לא מזקי הני. אלא חרדל ודבורים חרוייהו מזקי אהדדי. ורבנן. דבורים לחרדל לא מזקי ליה. דאי בגרעין הזרע לא משכחת ליה. שהוא טמון בשרביטו. ואי בעלה הרי חוזר ועומד. ע"כ בגמרא. וכבר כתבתי דמודה רבי יוסי בגירי דילה. ומשום הכי מסיים הרא"ש ז"ל והני לאו גירי דיליה מיהו. דבשעה שזורע הגרעין אתמי לא מזקי לבצלים עד שיגדלו וכן כשזורע את החרדל ומכסה בעפר לא משכחו ליה דבורים עד אשר ילמח ויגדל וכן כשסומך את המשרה ומרחיק כדין הרחקת בור שיח ומערה. אין מזיק לירק עד שיהו זמן מרובה ויסריחו. וכולהו דמו לבור ואילו דלקמן. ע"כ. ודעת הרמב"ם [פ"י מה"ם] דאף בכרשין לבצלים וחרדל לדבורים. לריך הרחקה ג' טפחים או יותר מעט ואם לא כן הוי גירי דיליה [*ועיין דעת כ"י לעיל בדבור המתחיל מרחיקין כו'] ובפירוש גירי דיליה. זה לשונו למה זה דומה למי שעומד ברשותו ויורה חצים לחצר חבירו. ואומר ברשותי אני עושה שמונעים אותו וכן כל הרחקים אם לא הרחיק הרי זה כמי שהזיק בחצרו. ע"כ: **יא** בין מלמעלה. לשון הר"ב שאחד מהן מלמעלה וכו'. וכן לשון רש"י. וכלומר איזה מהן בין שהאילן למעלה. בין שהבור למעלה. וכדתניא בגמרא. ומפרש טעמא דכשאילן למעלה קאזלין שרשין ומזקי ליה לבור. וכשהבור למעלה מחלידין השרשים את הקרקע ומלקין קרקעיתה של בור: רבי יוסי אומר וכו'. שזה חופר וכו' וזה נוטע וכו'. לכון המור סימן קל"ה שאין זה המזק בא לו מיד אלא לאחר זמן כשיגדל. אבל שאר כל הרחקות חשבינן להו כאילו המזק בא לו מיד. לפיכך חייב מזיק להרחיק. ע"כ.

וכ"ל

שנויי נוסחאות

(ומרחיק חמשים אמה). בכי"פ ובכי"ל ובמשב"נ ד"ו רפ"ח ומרחיקין..; במשניות ד' ריווא וויניציא (בסי') ובמשב"נ ד' פיסרו וויניציא רפ"ח יוסטיניאן ובאסיני ליתא בעצום ובדמוסא בגמרא; בכי"פ. חמשים אמה לבל רוח כפי כמלאה, סוספת הכי"ף כיון עפ"י מסקנת הגמ' ומבוס הסבר הבלבה כר"ע, ועי' בכי"י. י מרחיקין. במשב"נ ברי"ף ומרחיקין. הברישין. בכי"קהברשים (רבי יוסי מתיר בחרדל). במשב"נ ור"ח..; בכי"ל ליתא בעצום (בדמוסא בגמ' דקאמרה אימא סיפא כו') ואיתא בגליון. יא ובחרוב ובשקמה. בד"נ ובכי"ק החרוב והשקמה וכ"ה בכי"מ ובכי"פ ובכי"ל ובמשב"נ (ובהם והחרוב). בין מלמעלה בין מן הצד. בכי"ק בין מלמעלה בין מלמטה בין מן הצד וכ"ה בכי"ה ובגליון כי"פ וכ"ה בכי"ף ועי' בתוס'. הבור קדמה. בד"נ ובכי"קובכי"ל ובכי..קדם. ואם אילן. בכי"ק ובמשב"נ.. האילן וכ"ה גם בד"נ ובכי"פ ובכי"ל ובכי"ר (ובהם אם). ו(ספק) זה. בכל הכי' ספק..; בכי"ק ובמשב"נ זה וליתא; בד"נ או זה. קדם לא יקוץ. בגליון כי"ר. הי"ז לא יקוץ. קודמת (לאילן). בכי"ל ובכי"ר קדם וליתא וכ"ה וליתא גם בכי"ף; בכי"פ קדם לאילן; בד"נ ובכי"ק ובמשב"נ קדם את האילן.

תוספות רע"ק

יא (אות טו) במשנה אילן קדם. לשיטת הפוסקים שכתבתי בריש פרקין (אות פ') דלא מהני סמך מקודם צ"ל דהבא מיירי בלוקח כשינויא דהש"ס (לעיל דף י"ח ופירש"י) והיינו שהיה האילן בתוך שדהו ומכר אח"כ חצי שדהו לאחר ובא הלוקח וחפר בה בור א"צ לקוץ האילן. וכ' תוס' שם דהו"ה אם הבור קדם בבה"ג (באופן שהיה קודם המכירה) א"צ לקוץ ואא דקתני אם האילן קדם חיינו שקדם נטיעת האילן בא אלא ע"י מכירת בור: [אות טז] בהרע"ב ד"ח ונותן דמים. שאינו מזיק עד זמן גדול. וכ"כ רש"י. וע' תוס' ד' י"ח ע"ב ד"ה ואי פתבו דהשתם ראילנ

יבין תפארת ישראל יבין

סם, והתרכתי בזה הרבה בדרשותי, ואין כאן המקום להאריך, אבל עכ"פ שמעינן מכל"ל שיש לומר ברות ג' מסוגל להשכלת שכינתו ית' יותר ממקומות אחרים. ומז"ל גלו לנו שהוא לד מערב, כדאמרי' בש"ס שבת. אמנם תמיהני מאוד האיך אפשר לומר שיהיה מערב אסור ומזרח מותר. שגם בעצמן כשיהיו כ' עיירות זה לאחורי זה, שראשון במזרח והשני במערב יהיה א"כ הרווח שביניהן אסור לבני עיר שבמזרח משום הרווח לסם במערב, ולעיר שבמערב יהיה אותו רווח בעצמו מותר לגורסקי, משום הרווח הסוא לסם במזרח עירם, וא"כ יש לתמוה ג"כ, אם שכינה במערב לעיר שבמזרח, איך יהיו בני עיר שבמערב מותרים להעמיד שם גורסקי. וראיתי לרבעתו"ם כאן [ד"ס ולבת] שהקשו וז"ל וא"ת בגלגל נמי למזרח משתחוים. וי"ל דאין לנו ללמוד רק ממה שאנו רואין עכ"ל. א"כ יש ליתב קלת קושיתיו, דאף הרווח שבין כ' העיירות, הוא מערב לאלת ומזרח לאלת, עכ"פ דינן לכל עיר כפי מה שנראה להן, ואותן שנראה להן אותו הרווח כמזרח מותר, וכמערב אסור. ועדיין לא נתה דעתי דהרי כל כדור הארץ עגול הוא, ואין שם נקודה שנכנהו מזרח ולא יהיה גם

כן מערב, דבעלות לשם השמש הוא מזרח, ובהתעלמה משם נקרא מערב. ואיך א"כ נוכל לומר שכינה במערב. ולכן נלפע"ד דשכינה במערב דבר נעלם ונשגב משכל אנושי. ואנו רק ניחש לשמא הכא ובברכות [דס"א כ'], כדחייש לשמא באף מי רגליים יפין לה [כרע"ז בא"ח קל"ב סק"ב ע"ש], ולא קיי"ל כר"ע: עה) ר"ל לשרות פשתן: עו) לזרוע [קרעסטע]: עז) לזרוע [זענף]: עח) בבוריתם, בכולן ירחיק ג' אמה, מדמזיקין זל"ז: עט) דמלי א"ל הרי גם אני ניזק, שדבוריך אוכלין ומפסידין חרדלי. וקיי"ל דבכולן די בשירחיק ג' טפחים כדי שלא יהיה הריחן רק ע"י גירי דיליה [קנ"ה ל"א]: פ) מפני הטרשים אבל בור מאילן א"ל להרחיק אלא קולן ויורד כסוף מי"ב, והטעם דאין האילן נפסד עי"ז, משא"כ בור נפסד משרשי אילן שבאין לתוכו שהטרשים מתפשטים ממנו לגד מטה ולמן הלד: פא) שרשיהן מרובין: פב) ר"ל בין שאחד מהן למעלה בהר, ובין ששניהן על קרקע שוה: פג) ונטע הלה ולא הרחיק: פד) בעל הבור לבעל האילן: פה) דהמוליא מחבירו

עליו

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

יוסי: **יב** סמוך לשדה חבירו. כין שדה לכן. כין שדה לילן: אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות. כדי עבודת הכרם. שמשיחרוש לת לילעתיו לא יהא צריך להכניס מחרשתו לתוך של חבירו. והני מילי בארץ ישראל וכיוצא בה שמחרשתן ארוכה. אבל בבבל ובשאר ארצות שמחרשתן קצרה בהרחקת שתי אמות סגי. ודוקא בגפנים לגפנים. ולילנות לילנות. הא דסגי בשתי אמות. אבל הכא ליטע שדה לילן סמוך לגפנים. אפילו בבבל. וכיוצא בה. צריך להרחיק ארבע אמות: מעמיק שלשה טפחים. בעל השדה שילאו שרשי לילנות חבירו לתוך שדהו. קוצץ בעומק שלשה טפחים ולילו הוסם: והעצים שלו. של בעל השדה. והוא שיהיה המקום שהופר רחוק מלילן חבירו שם עשרה אמה לו יותר. אבל פחות מכן העצים לבעל הלילן. דעד שם עשרה אמה מינק ינקו. טפי לא ינקו: **יג** קוצץ. הענפים עד גובה מלא מרדע. שלא יעכבוהו מלהולילך מחרשתו שם: מרדע. מלמד יוסף. ומה"ט כתבו התוספות דנוטע דשדה דהייט כשנוטע דקלים כשהם גבוהים. אבל אם נוטע גרעין לא. דממילא גדל ולא גירי דיליה הוא. ע"כ. ומ"ש הר"ב סמוך לגפנים. הכי איתא בגמרא. ולפי מה שפירש הר"ב בתחלת המשנה דסמוך לשדה חבירו היינו נמי שדה לבן. הוא הדין נמי בשדה לבן דינו כגפנים. שהזרעים ודאי נמוכין מהילנות. וכן כתבו התוספות והטור: היה גדר וכו'. לשון כ"י אע"ג דפשיטא כיון דלא איירי הכא בכלאים הוא לאשמועינן טעמא [דמפרש בגמרא]. ע"כ. כלומר לאשמועינן מאי טעמא דאילנתריך לאשמועינן אחד שאר אילנות. ובמשנתינו לא שמענו הא דנוטע אילן סמוך לגפנים לכך אין לפרש בה מאי דכ' מהר"ר ו אלק כהן בש"ע בפירוש היה גדר כו': מעמיק ג' טפחים. פירש הר"ב קוצץ וכו' ולילו חוסם שמא ייבש האילן של חבירו. בזה בתוך שלו הוא חופר. רמב"ם פ"י מהלכות שכנים: והעצים שלו. קאי אכל הנכנס

וכבר פירשתי כל אחד במקומו בס"ד. ["ודכתב הר"ב דהלכה כר' יוסי. גמרא]: **יב** אלא אם כן הרחיק ד' אמות. כתב הר"ב כשיחרוש וכו' לא יהא צריך להכניס מחרשתו לתוך של חבירו. ונמצא משתמש בקרקע של חבירו וירדוש עליו. ולפי זה אתיא שפיר מתניתין אפילו כרבי יוסי שאין לו רשות לדרוש קרקע חבירו. כ"י: אחד גפנים ואחד כל האילן. קמשמע לן דלא תיסק אדעתא למימר דשיעור ד' אמות דמתניתין דוקא בגפנים שמליט בהם שיעור זה במקום אחר לענין כלאים. תוספות. ומ"ש הר"ב דוקא בגפנים לגפנים וכו'. אבל הכא ליטע שדה לילן סמוך לגפנים וכו' צריך להרחיק ד' אמות. ולא משום עבודת הכרם אלא משום דהוו לילנות גרמא דגירי לגפנים [דכשעולה] למגדרי' לדקל מפריח העופות על הגפנים והוה ליה גירי. שכן טח להן לפרוח מן הלילנות שהן גבוהים לגפנים שהם נמוכים יותר מלילנות לילנות. (ולא) [או] מגפנים לגפנים. ובד' אמות סגי. משום דטפי מהאי שיעורא לא הוי גירי. כימוקי

יב לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חברו (פו): יב לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חברו (פז). אלא אם כן הרחיק ממנו °ארבע אמות (פח). אחד גפנים. ואחד כל אילן (פט). היה גדר בינתים. זה סומך לגדר מכאן (צ). זה סומך לגדר מכאן (צא). היה חופר בור. מעמיק שלשה טפחים (צא). כדי שלא יעכב את המחרישה. היה חופר בור. שיח. ומערה. קוצץ ויורד. והעצים שלו (צב): יג אילן שהוא נוטה לשדה חבירו. קוצץ (צג) מלא המרדע (צד) על גבי

יב לא יטע אדם אילן כו'. כ"י ע"א י"מ ע"ח פ"ג ע"ל מ"י ל"י מה' שכנים כ"ח סמ"ב עמין פ"ג מוש"ע ח"מ פ"ו קכ"ם מעי' כ"ם: היה גדר בתריהים כו'. י"ח ע"ל מיי' ומפ"ג שם מוש"ע שם: היו שרשים יוצאים כו'. מיי' כ"ז מוש"ע שם פמ"ל ל': היה חופר בור כו'. ירושלמי בכנים פ"ל ה"ל מיי' שם מוש"ע שם: **יג** אילן שהוא נוטה לשדה חבירו. כ"ז ע"ב ע"ב מיי' ע"ו מה' שכנים ה"ח סמ"ב עמין פ"ג מוש"ע ח"מ פ"ו קכ"ז: מש"ל כ"ו:

שנויי נוסחאות

יב ואחד כל אילן. בכי"ק ובכי"מ ובמשנ"ב ד' סיכנו ומיעיא כפ"ל ובס"מ . . כל האילן; בכי"ר ובמשני"ר . . כל האילנות. היה גדר. בכי"פ ובכי"ר ואם היה..; בד"ג . . גדרו . . לגדר (מבאן) וזה סומך לגדר (מבאן). בד"ג ובכי"ק ובכי"ה ובמשני"ר ליתא וכן ליתא בכי"ף ד' קושטא; בכי"ם בטעות לגדר זה וזה סומך לגדר זה. הין שרשיו. בכי"פ אם היו שרשיו וכ"ה שרשיו גם בד"ג ובכי"ק ובמשני"ר. לתוך של חבירו. בד"ג ובכי"ק ובכל הכ"י ובמשני"ר לתוך שדה חבירו וכ"ה בכי"ף. מעמיק. בכי"פ ובכי"ר מעמיק להם ואולי כ"ה בכס"י. (בדי) שלא יעכב (אות). בכי"ל ליתא בכי"פ . . יעכבו . . שיח. בד"ג ובכי"ק ובמשני"ר ושיח. **יג** אילן שהוא נוטה. בכי"פ ובכי"ר אילן הנוטה. לשדה חבירו. בד"ג ובכי"ק ובכי"ל ובכי"ר ובמשני"ר לתוך שדה.. וכ"ה בכי"מ (וסס.. של חבירו). המרדע. בד"ג ובכל הכ"י ובמשני"ר מרדע וכ"ה בפי' רגמ"ה ובכי"ף ועי' רס"י ובע"כ.

ראשון לציון

יג במשנה קוצץ מלא המרדע. פי' כשיגיע לחרוש ומריס המרדע על פנסמה בחרוש בה לא יהיו עצי הלילן מעכבין אותו עכוב עכן מרדע:

*) קו"ת פריכא הוא דהתם טעמא שם יולם עליון ליקח כו' כדאיתא במשנה שם, מה דלא שייך הכא, וזה פשוט. (מהגה פיקו).

יכין תפארת ישראל יכין

עליו הרמיס: פו) דמדלא בא הכיזק מיד כשנטע, רק אחר זה בא הנזק ממילא, רשאי. ובכי קיי"ל [שם ל"ב]: פז) בין לשדה לילן לו הבולה: פח) דהיינו כפי לורך רווח לחרישה, ובאין חורשין לילנות, הינו מרחיק כלל [שם כ"ה]: פט) אף שאין הפסדן מרובה כגפנים, מרחיק כלעיל: צ) קמ"ל דלא חיישינן שמא ברוב הימים יפול הגדר ויוכרח עי"ז לעשות גדר חדש שלא כדין [פ"א מ"ב]: צא) בעל השדה מותר לקצץ הסרשים בעומק ג' טפחים: צב) בעל השדה, הם היה חופר בשדהו בור וכו': צג) של בעל השדה, ואריאה נמי קאי. מיהו תוך ע"ז אמה מהלילן, דהיינו כדי ימיקת הלילן, הסרשים הנקלטים הן לבעל הלילן [שם]. ואילה"ק*) מלעיל שלהי ב"מ, ומה המם שנוף הירק עומד בלויר התחתון אפ"ה אמרינן רולין מהיכן ירק זה מי, מכ"ש הכי שכולו טמון בשדה חבירו נאמר רולין מהיכן שורש זה מי. י"ל הכא שאני מדהשתרשו הסרשים לגדדים וכל בעלי שדות, הסמוכי' אל"ז מהנו להדדי ימיקת הסרשים בקרקעיהם, כל עוד שלא יגטרכו הם בעצמן לקרקע. תדע, דאל"כ גם מפירות גוף הלילן יהיה יכול לנטען הסכן חלק, מדינקו הסרשים מקרקעיתו. אלא כדאמרן. ומה"ט לא דמי נמי לשנוף נהר זיקיו [ב"מ פ"ח מ"ה] ודו"ק: צד) הענפים: צה) בגובה בכדי שהמולילך הסוורים לחרוש, יהיה יכול לנפש

תוספות רע"ק

דאילן שעשוי לעמוד שנים רבות חששו להפ"מ לבעל האילן (אף שסמך באיסור): יב [אות יז] במשנה ארבע אמות. להפוסקים שכתבתי בסתני' הקודם דלרבא אסור לסמוך אף קודם שיש שם דבר הניזוק. א"כ לצטרך הכא להרחיק ב"ה אמות לרבנן דר"י. פוקמינן בסוגיא ריש פרקין דמיירי בצונמא. וסיפא דמתני' היו שרשים היינו דאי ליכא צונמא. והקשו בתוס' שם דא"כ למאי קוצץ השרשים יכריחו ליה לקוץ האילן עיי"ש. וקשה לי הא תוס' כ' בסוגיא ד' כ"ו א' ד"ה אנא לא קייצנא וא"ת והתנן בסתני' קוצץ ונותן דשים וי"ל דמיירי באילן סרק. וא"כ בשאומו י"ל דהך דהכא היו שרשים יוצאים מיירי באילן מאכל פעון קבא דאסור לקוץ. ואי דקושית תוס' מדא"ל רבי"ח לר"י מר אי ניחא לך ויל קוץ ואיך שייך דיאמר אי ניחא לך לעבור עבירה. וע"כ ה"ק אנא לא קייצנא דאנא פ"ל דאף במקום דמוזיק לחבירו אסור לקוץ. אי ניחא לך היינו דסבירא לך דבמוזיק לחבירו הדין דקוצץ ויל קוץ לזה יקשה דאיך אמר ר"י דבמוזיק דקוצץ האילן איך יתורץ הך דהכא היה שרשים יוצאים הא צריך לקוץ האילן. הא י"ל דר"י יסבור כאביי דמותר לסמוך בסמך בהיתר קודם שהיה לזה בור. ורבא דסבר דאין לסמוך יסבור כרבי"ח דגם במוזיק אסור לקוץ אילן מאכל וצ"ע וע' בראש שם סי' כ"ב ולענ"ד מדבריו דבאמת לכ"ע במוזיק לחבירו הדין דקוצץ. ומש"ה ניחא מתני' דקוצץ ונותן דשים אלא דרבי"ח לא מסתבר ליה דינא דר"י דמשום ציפורי מקרי מוזיק ויה אסר אנא מבירא לי דלא מקרי מוזיק וא"כ אסור לי לקוץ. אי ניחא לך היינו דאת דס"ל דמקרי מוזיק זיל קוץ. אבל תוספות מרהקשו מסתני' דקוצץ כו' מוכח דס"ל דלרבי"ח אף במוזיק אסור לקוץ וההיא מתני' ז' מרחיקים אילן מן העיר דקתני ובחרוב ושקמה הרי דמיירי באילן מאכל ואעפ"כ קתני עלה קוצץ צ"ל דמשום נזי א"י קוצצים. וא"כ קשה כנ"ל. ובדברי הרא"ש אלו לא זכיתי להבין במ"ש א"נ לא מסתבר ליה מבר"א דר"י והיה לו שום טעם להלק בי ההיא דהכא לבין ההיא דלעיל (דף כ"ג) אפיקו קורקור. מבואר דבאמת בפשטו שוים הם וכמ"ש שם הרא"ש מקורם וכן אר"י אפיקו קורקור אלא דמוברחים לומר דרבי"ח היה ס"ל איזה טעם לחלק ב ניהם. והיכן מוכרח כן וכי קורקור הוא מתני' או ברייתא הא מרא דשמעתתא שם הוא רב יוסף והלא הוא סבר באמת נ"כ הכא דמקרי מזיק; ורבי"ח דלא מסתבר ליה מברא דר"י באמת ס"ל נמ בקורקור לא הוי מזיק. אח"כ ראיתי בפלפולא חריפתא מהתוי"ט על הרא"ש. כתב על דברי הרא"ש ובין ההיא דלעיל דאפיקו ליה קורקור. דהתם אכיי פריך עלה ומסיק עלה בשנויא בר"י א"כ הלכתא היא עכ"ל. משמע דרצה ליישב קושייתינו. אבל לא ידעתי מה תיקן דהא באמת נ"כ הלכה כר"י כמ"ש הרא"ש להדיא. וא"כ עדיין י"ל דרבי"ח לא היה ס"ל ההיא דקורקור: [אות יח] תוי"ט ד"ה אחד. הו"ה נמי בשדה לבן דינו כגפנים. וא"כ מה שכתב הרע"ב תחלה דשדה חבירו בין שדה לבן. היינו דנוף דינא דמתני' הוא נ"כ בשדה לבן. ומ"ש הרע"ב אח"כ והנ"מ בא"י היינו כיון דמתני' כולל נ"כ שדה אילן זהו דוקא בא"י. ומ"מ זהו רק לטה דנקט הר"ב דמאילן לגפנים מהני ד"א. אבל להרמב"ם (ולפענ"ד שכן דעת רש"י) דלא מהני ד"א ע"ב מתני' לא מיירי כלל משדה לבן דבזה לא מחני ד"א:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

הכבות. בחופר וכן בחורש. וכ"כ מהר"ר אלעזר כהן. ומ"ש הר"ב והוא שיהיה המקום שחופר רחוק מאילן חבירו שם עשרה אמות וכו' דעד ט"ז אמות מינק ינקי טפי לא ינקי כלומר דמהאי טעמא דבעור יניקתן היא עד ט"ז אמה משום הכי אמרינן שהחזיק בשדה חברו שיינקו ממנו עד ט"ז אמה ולפיכך כל שהוא מוגא בתוך ט"ז אמה העליס לבעל האילן כיון שהחזיק בביעור זה שיינקו ממנו: **יג** כנגד המשקולת פירש הר"ב כל מה שנוטה וכו' כלומר שיקולו הענפים כנגד המגר שבין שתי השדות. הרמב"ם: בית השלחין. כתב הר"ב ארץ אמה למים. ועיין ברש מ"ק: כל האילן כנגד המשקולת. פירש הר"ב שהגל רע לבית השלחין לפי שמונע הטל ממנה. הרמב"ם. וג"י כתב שהשמש טוב לליחות של השקאה: **יד** כדי שיהא גמל עובר וכו'. ואפילו תימא רבנן דסוף פרק דלקמן דסבירא להו דאין עושין חלל תחת רבות הרבים אפילו כדי שתהא עגלה טעונה מהלכת משוס דסופה שתתליע ותפחת. ותכא נמי הכי דרוכב גהין וחליף חוטיה: מפני הטומאה. שמא יתהלו הענפים על כזית מן המת. וכיולא בה. ויטמא האדם העובר שם. והלכה כת"ק בגבד:

מלמד הבקר: ההרוב והשקמה. שלגן מרובה וקשה לעדה: כנגד המשקולת. קולן כל מה שנוטה לתוך שדהו. משקולת. חוט שבוני החומה תולים בה משקולת של אבר: ואם בית השלחין היא. ארץ ומאה למים: כל האילן כנגד המשקולת. אפילו אינו הרוב ושקמה. קולן כנגד המשקולת. בהגל רע לבית השלחין: אבא שאול אומר כו'. אריסא קאי דאמר ת"ק קולן מלא מרדע ואפי' היא אילן שרק חוץ מחרוב ושקמה ואמר ליה אבא שאול כל אילן שרק שאינו טושה פירות קולן כנגד המשקולת. ואין הלכה כאבא שאול: **יד** אילן הנוטה לרה"ר. קולן את הענפים התחתונים כדי שיהא הגמל עובר ורוכבו: גמל טעון פשתן. וא"ל לקון כדי גמל ורוכבו.

המחרישה צו). ובחרוב ובשקמה צז). כנגד המשקולת צח). בית השלחין צט) כל האילן ק) כנגד המשקולת קא). אבא שאול אומר כל אילן שרק כנגד המשקולת קב): **יד** אילן שהוא נוטה לרשות הרבים. קוצץ. כדי שיהא גמל עובר ורוכבו. רבי יהודה אומר גמל טעון פשתן. או חבילי זמורות קג). רבי שמעון אומר. כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה קד):

לגשא המרדע [פייטשע בל"ח], כשמוליך השוורים: צו) שלא יעכבוהו כשיחרוש. וכ"ל דכשהתרלה שהם להמיה הענף, אפ"ה*) מולקין בפירות [כשלהי ב"מ]: צז) שלגן עב: צח) [זעמקבליית], והוא חוט שים לבוני החומה, כדי לראות בה אם הרוח שוה בהחומה, ור"ל קולן כל הנוטה מעבר למגר שלו: צט) ר"ל ואם השדה שנוטה האילן לתוכו הוא בית השלחין, דהיינו שדה יבישה: ק) אפילו אינו הרוב ושקמה: קא) כל נוטה בענפיה שכנגד השדה. שמונע הטל והגשם מלהרטיב: קב) מדלין קלילתו חזק כל כך וקיי"ל בת"ק [שם]: קג) וא"ל כד רווח הרוכב, מדגחין ועובר תחתיו: קד) שמא יתהל על טומאת מת, ויטמא לכל העובר תחתיו לא, דרק בחלר לא שכיח מת משא"כ בר"ה. והלכה כת"ק מדאינו מזיק בידים רק ע"י גירא דליה, והו דגם בר"ה לא שכיח מת, דיאיכא שיאהיל לא:

*) עי' הוס' ב"מ ק"ז ע"א ד"ה אילן, (אהנת איתן).

פרק ג **א חזקת** הבתים. כתב הר"ב מי שאבד שטרו וכו' נאמן לומר שהם לקוחים וכו'. אף ע"פ שהיתה אותה שדה ידועה לעמעון. ויש עדים לבמעון שהיא ידועה לו. הרמב"ם. ומסיים כ"י ואע"פ שלא העידו שעמדו פה ג' שנים. שלא מצינו שני חזקה אלא לגתבע. ע"כ. ומ"ש הר"ב היה לך למחות וכו' לפי שעקריבו מחאה שלא בפניו הויא מחאה. הרמב"ם. ועיין ברש מהגיתין דלקמן: והבורות וכו'. פיין בפירוש הר"ב

פרק ג **א חזקת** הבתים. מי שאבד שטרו והעיד עדים שהחזיק שלש שנים בכל הגך דכתיבי במתני' *נאמן לומר שהם לקוחים בידו ולא אמרינן ליה אייתי שטר מכירה ממכרוה לך דעד תלת שנים מזדהר אינש בשטריה. ופי מתלת שנים לא מזדהר. ואמרי' לכשנגדו אם איתא דלא זבנתה היה לך למחות ולומר בפני שנים דעו שפלוני אכיל לה לארעאי בגזלניתא והיה הדבר מגיע לאזניו והיה נזהר בשטרו דחבבך חברא אית

פרק ג **א חזקת** הבתים א). והבורות. והשיחין. והמערות. והיה הדבר מגיע לאזניו

מוחה, דעד ג' שנים מזדהר אינש בשטריה, ופי לא, ואפילו מודה המחזיק שלא היה לו שטר מעולם, שקנה הארץ בלא שטר, עכ"פ

נאמן

פ"ג א) דכל המביא עדים שקרקע ז שלו הוא, אין אחר יוכל להחזיק בה בלי שטר, אם לא שיביא עדים שהשתמש בה ג' שנים באין

פ"ג **א** חזקת הבתים מ. כ"מ פ"ח ירושלמי קשיון פ"ח ה"ב אייר מי"ב זה משון פ"ח אמ"ב אמון ג"ה מוה"פ מ"ב מי' קפ"ח פ"ח:

שנויי נוסחאות

פרק ג **א** הבתים (והבורות). נכי"ק בתים ואיתא בעי"ס; בד"ב ובכי"א ובכי"ס ובמנ"ר . . בורות. והשיחין והמערות בכי"ק ובכל המקומות הא"ל שיחין ומערות.

פ"ג א) (אות ים) בהר"ב ד"ה חזקת הבתים. נאמן לומר שהם. ובבחות מג"ש אם יש עדים שאבל ב' שנים ושנן לקוח צריך להחזיר גם הפירות שאבל ואפי' ליבא אלא חד סהדא שאבל ב"ש דאילו שנן לא אכלתי היה צריך לישבע נגד העד והשתא דאבל א"י לישבע וחוי סחוייב שבועה ואי"ל פשלם. אבל ליבא עדים כלל על האכילה אם שנן שאבל ג"ש א"צ לשלם הפירות שאבל. דמשנ"ם אם אתה מאמין לו שאבל מסילא חוי חזקה. ונאמן לשנן לקוח. ואם שנן אכלתי ב' שנים וליבא עדים על האכילה. א"כ יש לו גבי הפירות מנו דלא אכלתי. אבל לדעת תוס' ד' ל"ג ע"א ד"ה קריבית צריך לשלם הפירות דכיון דצריך להחזיר הקרקע, מסילא צריך לשלם הפירות. וכ"כ בהגהת אשר"י. ומה דאשרי' דבחד סהדא דאבל ב"ש חייב פשום איל"ם. חיינו דהוא שונן אכלתי ג"ש וע"א על ב"ש. אולם דעת הרמב"ן וג"י דנאמן לגבי הפירות במגו. וכן נראה דעת תוס' שם ע"ב ד"ה ואי שנין. ולפענ"ד לא מצאתי דעת התוס' כן יעו"ש. ואפי' חיבא

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ליה. וחברא דחברך חברא אית ליה. ומדלא מהית. אף הוא דאפסדת: שובבות. *) שמגדלים בהם יונים: בית הבדים. שעולרים בהם זיתים לעשות שמן: בית השלחין. מתוך שמעיין בתוכו שמשקין אותו ממנו תמיד עושה פירות תדיר. וכל דבר שעושה פירות תדיר. חזקתו שלש שנים מיום ליום: והעבדים. ואע"ג דקיימא לן הגודרות אין להם חזקה. כלומר הלאן מלשון גדרות אלא אין להם חזקה וה"ה לכל בעלי חיים. הייט חזקה לאלתר הוא דאין להם שאם היו הלאן והעבד ידועים שהם של אדם אחד. ונכנסו בביתו של אדם אחר. ועתה זה שנכנסו בביתו לקוחים הם בידי. והרי אני מוחזק בהם. אין זו חזקה שכן דרכם ללכת מבית לבית. אבל אם החזיק העבד שלש שנים הוא חזקה ואין צריך לשטר מכירה: שדה הבעל. המסתפקת ממי נשמיט אינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה: חזקתה שלש שנים. ואינה צריכה מיום ליום: רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים וכו'. שיש תבואה גדולה לשלשה חדשים. כגון שעורים ושבולת שועל ועדשים ומעלה אוכל שלש תבואות בשמנה עשר חדש: רבי עקיבא אומר. יש דבר שגדל לשלשים יום. כגון שחת

*) ברע"ב ד"ר שגדלים.

ריש פ"ב ומ"ש שם: ובית הבדים. כתב הר"ב שעולרים בהן זיתים לעשות שמן. והקשו בתוספות מדתנן במ"ד פ"ג דחגיגה עבדו זמן הגיתות והבדים. דמשמע שיש להן זמן קבוע. ותירצו דהייטו שרוב הטולס דורכים אז בזמן לקיטה. אבל יש בני אדם שמגיעין כל השנה ודורכין במעט מעט. ע"כ. והייטו טעמא דלא תנן גתות. וכ"י כתב שאע"פ שיש זמן קבוע למסיקת זיתים מ"מ לשמן בומשמין ולשמן לגוזים אין להם זמן קבוע. ע"כ: בית השלחין. ל' הר"ב מתוך וכו' וכל דבר וכו'. לא ידענא למה העתיק הר"ב בכאן ל' המשנה וכל דבר וכו' ולא פירש בו כלום. אבל בפירש"י הועתק ופירש בו הא דאם אבד וכו'. שכתב הר"ב בתחלת המשנה: והעבדים. כתב הר"ב ואע"ג דקיימא לן הגודרות וכו' אבל אם החזיק העבד וכו'. נמשך הר"ב בזה אחר דברי הרמב"ם בחבורו פרק י' מהלכות טוען דלא הזכיר דין דחזקה ג' שנים בגודרות אלא בעבד. וכתב המגיד דמתניתין מסייעה שאותה חזקה בעבדים. ולא הזכירו הגודרות. ע"כ. וכתב מהר"ר ואלק כהן בש"ע סימן קל"ה דטעמיה דבגודרות אין כותבין עליהם שטר. ולפיכך לא שייך בהו חזקת ג' שנים ע"כ: חזקתן שלש שנים מיום ליום. מפרש בגמרא דהא דתנן מיום ליום לאשמועינן דבעינן רצופים ובתים דדיירי בהו אף בלילות מאן ידעי להעיד. שכנים מידע ידעי אף בלילה ויכולין להעיד על שלש שנים רצופות: ואינה צריכה מיום ליום. ומה היא חזקתה רבי ישמעאל אומר וכו' לשון רש"י. ועיין לקמן בדבור הרי שמנה עשר חדש. וכתב הר"ב דאין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי ישמעאל. כלומר אלא דלעולם בפחות משלש שנים לא סגי. וזו היא דעת הרא"ש וסיעתו ואי איתא דדעת הר"ב כדעת הרמב"ם [פי"ג מה"ש] שכיון שאכל שלש תבואות ממין אחד הויא חזקה. לא הוה ליה להר"ב לסתום אלא לפרש. אבל דעת הרא"ש מבוארת דכיון דאין הלכה כרבי ישמעאל ור"ע הלכך אין בין שדה הבעל לשדה בית השלחין ולא כלום: שלשה חדשים. שיש שמתחרים לזרוע לפני ראש השנה וכיון שהחזיק בה סוף שנה ראשונה שלשה חדשים. ויש לו עדיין שזרען באותן שלשה חדשים. וכן בשלשה חדשים ראשונים של אחרונה הרי זו חזקת שלש שנים רצופות שאין לך אדם הרואה את תבואתו שזרע את שדהו לאכול פירות העשוי לשנה ושותק. רש"י. והקשו התוספות דבהמשך עשר חדשים סגי. שיזרע שלשה חדשים לפני ניסן ויקלור בניסן. ושניים בסוף הקיץ. ושלשים בניסן הבא. וי"ל דלריך אכילה חשובה של י"ב [חדש] באמצע. ע"כ: הרי שמנה עשר חדשים. כתבו התוספות תימה וכי מגיעא אתא לאשמועינן וכה"נ פריך בכמה

דוכתי

יכין תפארת ישראל יכין

נאמן אחר ג' שנים בשנו דטען שהיה לו שטר ואבד, משא"כ תוך ג' שנים מדלית לי' מגו, קרקע בחזקת בעליה עומדת: ב)[טוביבעבלגו]: ג) לעלור המשן: ד) שדה יבישה שלריך להשקותה. ומדים לה מעין להשקותה היא עושה פירות תדיר: ה) אף דקיימא לן גודרות [ר"ל לאן וה"ה כל בעל חי] אין להן חזקה [קליח]. י"א דהייטו רק שאינן כמעלטלין שכשמוחזק בהן אף שיש לאחר עדיים שהיו שלו, נאמן המחזיק לומר לקחתי [קל"ג], אבל בגודרות לא מהני חזקתו, דשמא

מחזקה

תוספות רע"ק

היכי דיש עדים על האפילה נאמן לומר לפירות ירדתי דלאו מי אמר ר"י האי מאן דנקט מגלא ותובילא ואמר איזיל אינדריה לדיקלא דפלניא דובנא ניחלי מחיסן אלמא לא חצף אינש דגזר דיקלא דלאו דילי' ה"נ לא חצף אינש למיכל פירי לאו דילה. ופרכי' עלה דא"ה ארעא נמי (הייטו בטוען דלקח הקרקע יחא נאמן לגבי פירות שאכל. תוס'). ומשני אמרי' לי' אחוי שטרך אבל לפירות ירדתי נאמן דשטרא לפירי לא עבדי אינשי. ודוקא באכל או לקטן אבל על להבא ליקח הפירות א"נ. ויפויין בחי' הרמב"ן דע"ב דוקא דאמר איזיל דאל"כ בהחיא דבב"ק (ד' צ"א ע"ב) נמשיותי קצצת להיסן דאתה אמרת לי משום דלא חצף אע"כ דאמר דוקא, וחא דלא מהיסן בהחיא דבב"ק בלובא עדים שקצץ במגי דלהה"ם משום דאין דרך ליתן רשות לקצוץ עיי"ש. ותמוה לי דלפ"ז דסברת לא חצף אלים מסברת מגו דהרי אילו היה שם בב"ק שייך לא חצף היה נאמן אף דאין דרך ליתן רשות לקצוץ. ומדין מגו לא מהיסן מכח סברא דמסתמא אין נותנים רשות. וא"כ איך אמרי' דבעד א' א"נ ומשום דאמרי' ליה אחוי שטרך הא היכא דיש לו מגו דלהה"ם נאמן לקוח ומעמת אחוי לא מהני בסקום מגו וא"כ מב"ש דלא לחני במקום דלא חצף.

וצע"ג (יואף דזה הוא נגד חזקת הקרקע אבל ביש לו מגו דלהה"ם אינו נגד החזקה אך אפשר בוונת רבינו למה בעד א' צריך לשלם הפירות ובפרט לפי דעת הרמב"ן דל"ם סברת התוס' כיון דהקרקע יוצא מתחת ידו כנ"ל. ועיין). ובעיקר מיסרא דר"י הנ"ל האי מאן דנקט מגלא הקשו תוס' בשבועות ד' מ"ו ע"א אהא דאמרי' התם אר"נ האי מאן דנקט נרגא בידי' ואמר איזיל ואקטליה לדיקלא דפלניא ואשתכח דקטיל ושדי ל"א דהוא קטלי' אלמא אמרי' גזום אינש ולא עביד. והא בלא"ח נאמן במגו דובנתה לי דמהיסן משום דלא חצף. ותירצו לחלק בין לקיטת פירות לקצוצת אילן. ואני בעניי היה נ"ל בישוב קושיתם דאי לאו שמעא דגזים אינש לא היה נאמן התם לומר זבנת ניחלי מטעמיה דלא הצף דהא בשאמר איזיל ואקטליה דקלא דפלניא ולא אמר דובנא לי משמע דעדיין דפלניא וכיון דאמר כן מסתמא יעשה כן א"כ לא מהיסן לומר לקוח מטעם לא חצף דהא באמת אף בלא זבין לו ג"כ היה חצף לקצצו דהא החצף לומר דאקטליה אף בשעה דדיקלא של פלוני. וכיון דחצף ואמר חצף ג"כ לעשות כן. ושאני בהחיא דהכא דאמר איזיל ואנדריה לדקלא דפלניא דובנא ניחלי דאמר מיד דובנא ניחלי (משא"כ התם בשבועות דבשעה

דאמר

שדה [בית] הבעל. מיי' ומע"ב שם פוס"ע שם: רבי ישמעאל אומר. עי' מומ' עיקוגין מ"ח ע"ח ל"ש ל' יהודה:

שנויי נוסחאות

והשובבות והמרחצאות. בכי"ם השובבין..; בכי"ם ושובבות ובית המרחצאות; בכי"מ הסדר מרחצאות ושובבות; וכ"ם בד"נ (ומס שובבות) וכ"ם בכי"ק ובמשני"ל (ובהם ומרחצאות). ובית הבדין ובית השלחין והעבדים. בד"נ ובמשני"ר בית בית ..ועבדים וכ"ם ועבדים גם בכי"ק; בכי"ף ד' קוסטא.. השלחין.. והעיד בהי' הרמב"ן נקמן ס"ח ע"ח בכ"ם במקלת עוסת ות אבל הייטב"ל בכ"י כתב שם שלא מגא בכוס נוסחא בה"ח (ד"ם). וכל שהוא עושה. בד"נ ובכי"ם וכל דבר שהוא.. חזקתן. בכי"ח וכ' חזקתו. שדה הבעל. בכי"ח.. בית הבעל. ואינה מיום. בד"ח ואינה צריכה מיום והוא עפ"י דבורו של הרוא"ש; בכי"ח ואינן צריכין.. וכ"ם ואינן גם בכי"ם. ושלשה באחרונה. במשב"ג שלשה באחרונה; בד"נ ובכי"ק ובכי"ם וכ' ובכי"ם ובמשני"ר.. חדשים באחרונה. (הרי) שמנה עשר חדש. בד"נ ובכי"מ ובכי"ם..שהן.. וכן בסמוך; בכי"ק ובכי"ם ובמשני"ר ובכי"ף ליתא וכן ליתא בסמוך; בכי"ר הרי אלו.. וכן בסמוך; בכי"ף כ"י ליתא (הרי י"ח חדש) וכן ליתא בסמוך (הרי י"ד חדש) כמו דליתא בכי"ח ועי' תוי"ט.

תוספות חדשים

פ"ג א בתוי"ט ד"ה הרי י"ח כו' תימה וכי מגיעא כו' ול"נ מכוס דס"ח דלא לו קחני לו ג' חדשים בראשונה לו ג' חדשים באחרונה דחד מקלת שנה כמולה אמרי' אבל תרי לא קמ"ל: (ממסורת"ח ז"ל):

ראשון לציון

פ"ג א במשנה **רבי** ישמעאל אומר עיין תוס' פסחים פ: ע"ח ד"ה כ"ש עוי' שם קנו ע"ח ד"ה ותוס' ותוס' זבחים פ: ע"ח ד"ה המזבח ותוס' עירובין מח ע"ח ד"ה ל' יהודה:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

דוכתי. וליכא למימר דרלופין אתא לאטמועינן דא"כ מאי קמ"ל רב הונא. ובגמרא משמע דממתניתין לא הוה שמעינן דבעינן רלופין. אי לא דאטמועינן רב הונא. ע"כ. ואני תמה על תמיהתם *זאת. דודאי דרלופין אתא לאטמועינן ומדרב הונא לא קשיא. דהא רב הונא אריש אתמר. דתנן חזקתן שלש שנים מיום ליום. וקאמרי בגמרא דאי לאו רב הונא הוה אמינא מאי מיום ליום לאפוקי מקוטעות. ולטולס אפילו מפוזרות. קמ"ל דדוקא קתני למטיטי מפוזרות. והא דריבא ליכא למשמע מדרבי ישמעאל. דאפילו כי אמר רבי ישמעאל בסיפא דבעינן רלופים. אתני מגלן בריש. ולא עוד אלא מהא דאמר רבי ישמעאל נשמע בריש דלא אתא למימר רלופין אי לאו דרב הונא. הא רבי ישמעאל קאי לפרושי להא דתנן שדה הבעל שלש שנים ואינה מיום ליום כמ"ש בשם רש"י וגמוקו עמו. דרב ושמואל קאמרי בגמרא [ד' ו'] זו דברי רבי ישמעאל ור"ע. אבל חכמים וכו' ס"מ דסיפא דמתניתין כולה רבי ישמעאל ור"ע היא. ודברי חכמים לא הוזכרו במשנה. וכיון דרבי ישמעאל ור"ע מפרשין לבבא דשדה הבעל וכו'. ונקטי מינאי במלתייהו לאטמועינן דבעינן רלופין ס"מ בהדיא דלישנא דאינה מיום ליום שבסיפא שאין פירושו שאין החזקה רלופה מיום ליום. דהא בעינן רלופים. אלא פירושו שאינה שלש שנים שלימים. וא"כ ממילא ריש דתנן שלש שנים מיום ליום הוא דומיא דסיפא. וכלומר שהוא מיום ליום שלימים ולא מקוטעים. אבל ברלופים לא חני בה ולא מידי בריש לאכי אילטריך רב הונא לאטמועינן דמיום ליום דריש דוקא הוא וכלומר רלופים. וחדוש גדול השמיענו רב הונא דהא השתא מיום ליום דריש לא הוה דומיא דאינה מיום ליום דסיפא. דבריש לומר רלופים. [*ובסיפא כלומר אינם שלמים. אבל רלופים] אינו בכלל דאינה מיום ליום דסיפא כלל. *)אע"ג דרלופים בעינן נמי בסיפא. כך נראה לי: בנם את תבואתו. פירש הר"ב יין של נפנים. וכפירש"י וכתבו התוספות להכי קרי ליה לכרם תבואה. משום דכתיב (דברים כ"ג) ותבואת הכרם: ממסק את זיתיו בנם את קיצו. תמיה לי דהכא לא שאלו לא כסדר הכתוב בשבת ארץ ישראל בפרשת עקב דכתיב נפן ותאנה והדר זית שמן. ולא כסדר שמתבשלין תחלה כדדייקינן בסוף פרק ו' דברכות ע"ש. ומלתתי בתוספות שהקשו כיולא בזה. וכתבו די"ל דאף ע"פ שמתבשלין התאנים קודם הגפן. הין קולגין אותן מן האילן עד לאחר הבציר אי נמי לוקטין אותן ומניחים אותן לייבש. ולא הוי זמן כניכתן לבית עד לאחר תבואת הכרם. והא דלא הויא לקיטה חזקה. כי שמא הוי רגילין לייבשו באותה שדה שגדלו שם. ולכך לא הוי חזקה עד שיביאם לביתו. ור"ת מפרש כגם תבואותיו בחברי. ומסק זיתיו בשבע. וכגם קיצו באב הרי א חזקה. נמצאת חזקה בשנה א'. אבל יותר מיושב אי הוה תנא להו כסדר נמי שנה שהם גדלים עליהן. ע"כ: ב היה ביהודה וכו'. היה בעל הקרקע ביהודה. והחזיק בגליל שהיה הקרקע בגליל. והחזיק בה אדם שלש שנים בלא מחאה. רשב"ם: אינה חזקה. כתב הר"ב לפי שאין שירות מצויות וכו'. ואע"פ וכו' כשעת מירוס דמי. וכתבו התוספות וא"ת נבי גט אמרינן ברים גיטין [דף ד'] המביא גט ממדינה למדינה בארץ ישראל אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. כיון דאיכא בתי דינין דקביעי מבכח שכיחי שירות [כמו שכתבתי בדבור המתחיל והמביא ממדינה למדינה וכו'] שמא וירקות. לפיכך אם אכלה ארבעה עשר חדש הויא חזקה. ורבי ישמעאל סבר דבאכילת שמא וירקות לא הויא חזקה. אלא באכילת תבואה ופירות גמורים: במה דברים אמורים. בשדה במנה עשר חדש לבדה הבעל: בשדה הלבן. שכל פירותיה נלקטין בפרק אחד. לפיכך צריך שלש שנים: אבל בשדה האילן. שפירותיה נלקטים לפרקים ענבים בפרק אחד. וזיתים בפרק אחר. ותאנים בפרק אחר: בנם את תבואתו. יין של נפנים: מסק את זיתיו ובנם את קיצו. ליקט תאנים ויבשן. והכניסן לביתו הרי זו חזקה. כלומר הן שלש שנים. ואין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי ישמעאל: ב שלש ארצות לחזקה. שלש ארצות בארץ ישראל אלוקות זו מזו לענין חזקה. שאם החזיק באחד מאלו הארצות. והיה בעל הקרקע באחרת אין חזקתו חזקה. לפי שאין שירות מצויות מזו לזו. ואף על פי שאינן שעת מירוס ומלחמה. כשעת מירוס דמי. ואם היה בעל הקרקע מוחה לא היה מי שיודיע לזה המחזיק. לפיכך היה ראוי לזה המחזיק. ליזהר בשטרו. וכיון שלא נזהר הפסיד: עד שיהא עמו במדינה. שיהיו שניהם ביהודה. או שניהם בעבר הירדן ואף על פי שזה בעיר אחת. וזה בעיר אחרת. וכיון דשירות מצויות היה לו למחות. וכיון דלא מיחה הפסיד: אמר רבי יהודה וכו'. קשבר רבי יהודה. טעמא דחזקה לאו משום דעד תלת שנין מזדהר אינש בשטריה. טפי לא מזדהר. אלא טעמא דחזקה לדידיה. משום דלא שביק אינש דאכלי ארעא דידיה אפילו שעה אחת ושתיק. והאי דהרחיקו תלת שנין כדי שאם היה באשפמיא וכו'. אבל אם היה עמו בעיר. לאלתר הוי חזקה ובשלש ארצות הללו שאין שירות מצויות. בחלת שנין מיהא הוי

חדש בראשונה יב). וחדש באחרונה יג). ושנים עשר חדש באמצע. הרי ארבעה עשר חדש יא). אמר רבי ישמעאל במה דברים אמורים בשדה לבן יג). אבל בשדה אילן יד) כנס את תבואתו טו). מסק את זיתיו טז). כנס את קיצו יז). הרי אלו שלש שנים יח): ב שלש ארצות לחזקה יט). יהודה. ועבר הירדן. והגליל. היה כ) ביהודה. והחזיק בגליל כא). בגליל. והחזיק ביהודה. אינה חזקה כב) עד שיהא עמו במדינה כג). אמר רבי יהודה לא אמרו

ב שלש ארצות לחזקה. ל"ם עפ"ל מהגות ר"ן ס"ב: ועבר הירדן והגליל. עי' יהונתן תלה פ"ל כ"ם:

שנויי נוסחאות

חדש בראשונה והדש. נד"ע וכק"ק ובכל כק"י ובמסק"ל חדש אחד.. וחדש אחד. (וי"ב חדש באמצע). נכי"ה ליתה. במה ד"א. נכי"ק במי ד"א. לבן. אילן. נד"ע ובכי"ק ובכי"מ ובכי"ה ובכי"ל ובמסק"ל הלבן. האילן. כנס את תבואתו. נכי"ה אסף.. וכ"ה בכי"ף ריוות. מסק. כנס כו'. נכי"ק ובכי"ל ומסק. וכנס וכ"ה במסק"ל (ומס קייצו). ב והגליל. נד"ע וגליל. והחזיק בגליל בגליל והחזיק. נד"ע והחזיקה.. והחזיקה. שיהא עמו במדינה. נד"ע ובכי"ק שתהא..;במסק"ל ותמיה במס' ד' ריוות ושוד.. במדינה אחת.

ראשון לציון

ב במשנה יהודה עבר הירדן והגליל קשה למה הפסיק בעבר הירדן בין יהודה והגליל ובין הקשה הקוי"ע בכתובות פי"ג מ"כ ה':

תוספות רע"ק

דאמר אקטליה לדילא דקטליא לא היה לקוח. אפ"ה חציף ואמר א"כ אתרע חזקה זו). מש"ה צריך למעבא דעביד אינש דגזים. ואפשר דמה"ט באמת אף בראו ערים דקטלי' נאמן לומר לקוח דלא חציף למקבל דיקלא דלאו דיליה דמה דאמר אקטליה היה רק דיבור ומחזקינן דלא עביד ולא היה מחצף למקטליה אם לא זבנא אח"כ. מ"מ י"ל דמ"מ חציפות לומר כן אתרע חזקה זו אצלו דהאמירה ג"כ שייך בו קצת לא חציף. ווה צ"ע לי לדינא אבל עכ"פ מיושב קושית תוס' דבלא ס' דגזים ולא עביד. ואמירתו כמו מעשה הרי חזינן דהחציף וא"ג אח"כ לומר דזבנא ניהלי (יוגם בב"ק הנ"ל לא הזכרהו תוס' להחילוק בין לקיטה לקצוצה. כי יש להלק באופן אחר דאין דרך ליתן רשות לקצוץ): [אות כ] תוי"ט ד"ה הרי י"ח חדשים. ואני תמה על תמיהתם זאת. ולענ"ד אין כאן התחלת קושיא דתמיהת תוס' שביר דכיון דמדר"י נשמע היטוד דבעינן ראופים נהי דמדרבי א"ק לא נשמע כן מ"מ מ"ז"ח

יכין תפארת ישראל יכין

חזקה: יב) אם זרע ולקט בו ירקות, אי שמא לבהמה שגדילין תוך חודם: יג) ר"ל שדה תבואה, שכל פירותיה נלקטין בפעם א': יד) של מיני מיגנות הרבה, שכל מין אילן יש לו פרק אחר לנקיטתו: טו) תבואת הכרם: טז) ר"ל קצר זיתיו: יז) שכינס לביתו תאני' שנתייבשו בשדה, אחר שלקטן: יח) אע"ג שכל הנ' היו בשנה א'. וקיי"ל דבשדה בעל ואילן צריך ג' תבואות ממין א', וי"ל דלריכות ג' שנים דלופים [קמ"ל]: יט) דקיי"ל דמחאה בפני שנים מבטלת החזקה, אפילו בלא בפני המערער, דהם יאמרו הדבר לאחרים, ואחרים לאחרים עד שישמע להמחזיק, ולפיכך היה לו להזהר בשטרו, להכי קאמר הכא דג' ארצות באי' אלוקות זו מזו לענין חזקה: כ) בעל הקרקע: כא) ר"ל דאם החזיק אחר בקרקע שלו ג' שנים בגליל. והא דנקט יהודה וגליל דוקא, ולא קאמר היה באחד והחזיק באחרת. קמ"ל דיהודה וגליל לעולם אין שירות מצויות מזה לזה, משא"כ מעבר הירדן להן, דוקא בשעת מלחמה אין שירות מצויות מזל"ז: כב) דמדאין שירות מצויות מזו לזו, אף דחזקה יש לה קול, וודאי נשמע להמערער עכ"פ המחאה אין לה קול [תוס' כתובות די"ז ב'], ולהכי הו"ל להמחזיק להיות מזהר בשטרו, דשמא מחה הלה והוא לא שמע, מדאין שירות מצויות: כג) אחת: שבאחיתן

*) כתוי"ט ד"פ דהא רצופים וכ"ה בד"ק ותקן הב"ד כלפניו.

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

הוי חזקה. ואין הלכה כרבי יהודה: ג כל חזקה שאין עמה טענה. שיטעון למה ממחזיק בשל חבירו אינה חזקה: והבא מחמת ירושה. שהחזיק בה שלש שנים מכח ירושת אביו. שהיתה של אביו ביום מותו: אין צריך טענה. לברר איך באה ליד אביו. ומיהו ראוה בעי שראוהו אביו דר בו יום אחד: האומנים. שמתקנים כלים. אין להם חזקה. אם הם מוחזקים בכלים של אחרים אין יכולים לטעון לקוחים הם בידי ואפילו הם כלים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר. וכני מילי כשתכלי מלוי בפניהו ביד האומן. אבל אם לא נמלא הכלי בפניהו ביד האומן אלא שבא אחד מן הכוך וטען לאומן כלי יש לי אצלך שנתתי לך לתקן. החזירהו לי. וטען האומן אמת שהוא אצלי. אבל שלש שנים. אלא כדי שיהא באספמיא) ויחזיק שנה כה). וילכו ויודיעוהו שנה. ויבא לשנה אחרת כו): ג כל חזקה שאין עמה טענה כז). אינה חזקה. כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי. והוא אמר לו שלא אמר לי אדם דבר מעולם. אינה חזקה כח). שמכרת לי. שנתת לי במתנה. אביך מכרה לי. אביך נתנה לי במתנה. הרי זו חזקה. והבא משום ירושה כט). אינו צריך טענה ל). האומנין לא)

ויל"ל דולמי נבי גבי מלויין לקיימו אפילו מיהודה לגליל. לפי שהאמה רגילה לחזור אחר עדי קיום. אבל הכא. לא לאו דשכיחי טובא לטולם לא ישמע ממחאתו שאין המחזיק רגיל לחזור אם מוחה לו אם לאו. הלכך בשירות דבתי דינין לא סגי. ע"כ. וחילוס פירש הרשב"ם שיש תגרה בין המלכות. ע"כ. והוא מעניין החרים תחרימו: באספמיא. שהוא רחוק מהלך שנה מארץ ישראל. רשב"ם: ויחזיק שנה. ובתוך שנה ראשונה ילא הקול. רשב"ם. כלומר ללא דמי למחזיק בפניו. דלאחר הויא חזקה. משום דאיהו ידע בדידיה ושביק לאחרינא לאחזוקי ביה. הלכך כשתתק שנה אחת הויא חזקה. כדפירש הר"ב. וכן לשון הרשב"ם אבל לאחרים דלא רמיא עלייהו לדעת שאחרים מחזיקים בשל זה קבעו זמן שנה א': וילכו ויודיעוהו שנה. ויותר ממהלך שנה אין דרך אדם להרחיק מביתו. ולפי ההווה תקנו. רשב"ם. והתוספות מסיימו ואם הרחיק יותר לא פלוג: ויבא לשנה אחרת. לא דוקא דכ"ע מודו דמחאה שלא בפניו הויא מחאה. אלא עלה טובה קמשמע לן כדאמרינן *בגמרא [דף ג"ע] שלא יאכל אלה הפירות. ולא יוכל להוציא בעל הקרקע הפירות מידו. דקסה גזל הגאכל. ר"י: ג שלא אמר לי אדם דבר מעולם. אף על גב דפשיטא דטענה [ז] גרידא אינה מועלת דאינה טענה. הא קמ"ל דמהו דתימא דלמא שטרא הוה ליה ואירכס ואיהו סבר אי אמינא מזבן זבנה לי האי [ארעא] אמרי לי אחוי שטרך [וכשלא אוכל להראותו יאמרו שגזלתיה. אבל כשאומר לא אמר לי אדם דבר [מעולם לא יאמרו שגזלתיה אלא ראיתי שלא מיחו בידי והחזקתי] בה ונמלא שמחל לי. תוספות] הלכך לימא ליה אמן דלמא שטרא הוה לך ואירכס כגון זה פתח פיך לאלם הוא. קמ"ל דלא. גמרא: והבא מחמת ירושה אין צריך טענה. פירש הר"ב לברר איך באה ליד אביו. דאין אדם בקי בקרקעות אביו איך באו לידו. הרשב"ם: האומנין. לשון הר"ב שמתקנים כלים אין להם חזקה. אם הם מוחזקין בכלים של אחרים וכו'. ולא בחזקת שלש שנים מיירי דסתם אומן לא שייך אלא במטלטלין וחזקת שלש שנים לא נאמרה אלא במקרקעי אבל במטלטלי מי שהוא מוחזק בשל חברו אפילו שנה אחת ואנו רואים שיולאים מהתם ידו אף ע"פ שיש לחברו עדים שהיה שלו. נאמן זה המוחזק לומר לקוח הוא בידו. דסתם לוקח מטלטלין מחבירו. בלא עדים הוא קונה ובלא שטר. חוץ מדברים העבויים להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידו דאינו נאמן כדקיימא לן במסכת שבועות [דף מ"ו] כ"כ הרשב"ם וכ"כ הרמב"ם בפירושו. אבל בחבורו אע"פ שכתב לדין אומן המטלטלין בפ"ט מהלכות טוען. הנה בפי"ג כתב ג"כ דין האומנין לענין קרקע שאם היו בונין בה ומתקנין אותה שנים רבות. וכן העתיק הטור סימן קמ"ט אע"פ שכתב לדין המטלטלין בסימן קל"ד. ומ"ש הר"ב והני מילי כשהכלי מלוי בפניהו ביד האומן. וכן לשון הרמב"ם בפירושו. ואין הכונה בפניהו ב"ד כשהוא טוען עליו דולמי הוא נאמן. במגו דלא הראהו. אלא לומר שהוא מלוי בפניהו ב"ד ע"י עדים שראוהו בידו קודם שבא לפניהו בשמוך מיד. שלא היה יכול להחזיר ביני הכי קודם שבאו לטעון בפני ב"ד. ומ"ש הר"ב נאמן בשבועה במגו דלא בעי אמר לא היו דברים מעולם. לא אחזרתי לך. ר"ל אם נתנו שלא בעדים הוי מלי למימר לא היו דברים מעולם. ואי נמי נתנו בעדים יכול לומר החזרתיו לך. וכן מבואר בפירוש הרמב"ם.

וכתב

ג כל חזקה שאין עמה טענה. פ"מ ע"ח כ"מ ע"ב יומנמי לאו פ"ב ה"ב מיי' פ"ד מה' מכר הי"ב כפ"ב עטין ב"ה טוס"ע מ"מ מ"ו קמ"ו ס"ם: והבא משום ירושה. כ"ב ע"ח מיי' שם הי"ב סמ"ם שם ס"ה האומנין פי' פ"ב ע"ח מיי' פ"ב מה' מוכר ה"ח כפ"ב עטין ב"ה טוס"ע מ"מ מ"ו קמ"ם מכ"ם:

שנויי נוסחאות

שיהא באספמיא ויחזיק שנה. בכי"ם שיהא עומד באספמיא..; בכי"ק.. באספניא ויחזיק..; במסכי"ל.. באיספמיא..; בכי"ל.. באספמיא שנה ויחזק.. וילכו ויודיעוהו. במסכ"ב ולבו..; בכי"ה ולבו שנה ויודיעוהו. ויבא לשנה אחרת. בד"ל.. שנה..; בכי"ק ויבואו בשנה..; בכי"מ.. לשנה האחרת; בכי"ה ושנה אחרת יבא. ג (כויצר). בד"ל ובכי"ק ובכל בכי' ליתא. אמר לו מה אתה. בד"ל אומר..; בכי"ק. מה את.. (והא אמר לו) שלא. בד"ל ובכי"ק ובכל בכי' ובמסכי"ל ליתא; בכי"מ נאמן במקומן החזקתי בה שלש שנים שלא. דבר (מעולם). בד"ל ובכי"ק ובמסכי"ל ליתא. שמכרת לי שנתת לי (בבתנה). בכי"ק.. ושנתתה לי מתנה; בכי"ה ובכי"פ ובכי"ל ובמסכי"ל אתה מכרת לי אתה נתת לי..; בד"ל ליתא. (אביך מכרה לי אביך נתנה לי במתנה) הר"ז. בד"ל הר"ז חזקה אביכם מכרה לי אביכם נתנה לי מתנה הר"ז. בכי"מ ליתא לגלא(אביך) נתנה; בכי"ק ובכי"ל ובמסכ"ב ד' פירו ובמסכי"ל ליתא. והבא משום ירושה. בכי"ל וכ' הבא..; בכי"ה וס' הבא מחמת.. האומנין והשותפין והאריסין והאפטרופין. בכי"פ בסדר השותפין והאריסין והאפטרופין והאומנין בכי"ק ובמסכי"ל ליתא למלי האומנין; בד"ל ובכי"ל ליתא למלת והשותפין וכ"ה בכי"ם ומסי הסגנון האומנין אין להם חזקה האפטרופין והאריסין אין.. ועי' בגמ' מ"ב ע"ב פלוגתא דתנאי דשמואל ורבי ושמואל ורבי"ס על המבטא בשם ר"ג ונפי' ר"ג.

יבין תפארת ישראל יבין

בר) [שפמיטן], והיה מהלך שנה מא' בימי התגאים: כה) דבמוחזק שנה ילא הקול לכל: כו) דס"ל לר"י דטעם חזקה ג' שנים, לא משום שטר [כלעיל סי' ג'], רק משום דלא שתיק אינש רגע למי שמשתמש בקרקעו, ולפיכך אפילו אין שירות מלויות, בג' שנים ודאי מודע לו והוה חזקה אבל בשהיה עמו בשמוך לו מטערין הזמן לפי מה שיוכל להודע לו שהחזיק זה ע"י השירות המלויות. וקיי"ל כס"ק, דאפילו

תוספות רע"ק

מה"ת לעשות פלונתא בזה. ומה דאמר ר"י זה דבשיבין רצופים היינו כיון דבא לפרש לשון חזקתן ג"ש וא"צ מיום ליום ס"ד דהפירוש דשלש שנים בעי אבל ל"צ מיום ליום היינו דא"צ רצופים לזה השמיענו דרצופים בעינן אלא דל"צ מיום ליום היינו דמהני מקושטות. וא"כ אדרבא משמע מה דנקט ת"ק מיום ליום היינו דצריך נ"ש שלימות ובעינן ג"כ רצופים. דבכל חזקות בעינן רצופות כדמצינו לר"י ולא מצינו חולק בזה. ושפוט: ב [אות כא] תוי"ט ד"ה ויבא. אלא עצה טובה קמ"ל כדאמרי' בגמרא. ומאוד תמוה לי על תוס' דמ"א א' ד"ה כמאן וכו' קשה לרשב"א כו' והיינו דלא כר"י הא י"ל דגם ר"י ס"ל דמחאה שלב"פ הוי מחאה אלא דעצה טובה קמ"ל. וביותר דהא מרא דשמעתא דשם הוא ר"נ ואיהו בעצמו אמר דל"ט דר"י עצה טובה קמ"ל וצע"ג (*קושית תוס' על רב ענן בשבועות הסוגיא. וכוונתם דבוודאי הדין דמחאה אינו לחיות שלא בפניו הוא מחמת דסבר ברבנן אבל לר"י אינו מוכרח

עי' תוס' דל"ט ד"ה ליתיב דהקשו ליסייעי' מדרבנן וד"ל): ג [אות כב] הרע"ב ד"ה אין צריך. ומיהו ראיה בעי כו'. והיכא שיש להורש מנו דמינך זבנתי ואכלתי שני חזקה נאמן לומר שאביו דר בה חד יומא. וטענינן שלקוחה היה ביד אביו. זהו דעת תוס' ד' ל' ע"א (דהא היורש אינו אומר דזבנא מינך יעו"ש). אבל הרמב"ן כתב דלא טענינן ליה אנן אא"כ שיש עדים דאביו דר ביה חד יומא שרגלים לדבר שלקחה ביון דדר בה. אבל אם הידיעה דדר בה הוא ע"י המנו לא טענינן ליה אנן. ובזה מרווח לי סוגיא דמ"א ע"ב החיא גברא דדר בקשתא בעלייתא וכו' וחזיתא לדעתיה אי א"ל קמי דידי זבנת מינך מהימן במגו דאי בעי אמר אנא זבינא ממך. ולכאורה מחוסר ביאור דאיך תלו זה במה דאמר מעיקרא ואמרי לי' וכו' אין אדם עשוי ליקח ולמכור בלילה. והנלע"ד דהנה בתוס' לעיל הנ"ל כתבו דהא דמהני במגו קמי דידי זבנא ממך. היינו דוקא במגו בן חיד דלאח"ב א"ג דהוי מגו למפרע. ועי' בש"ר סי' קס"ו ס"ק

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

וכתב עוד הרמב"ם בפירושו וכל מה שאמרנו בזה נאמן. ר"ל אחר שישבע בנקיטת חפץ לפי שאנו משביעין אותו על עיקר מנו בתקנת חכמים עם שבועת הסכיר שהוא נשבע ונוטל האומן. ע"כ. וזה תימה לומר כן כשטוען לקוח הוא בידו שאין זה נשבע ונוטל כלל. הלא נשבע להחזיק במה שבידו. אבל בטוען כך וכך פסקת לי בהא שייך למימר דנשבע ונוטל. לפי שבעיקר החפץ מודה שהוא בעה"ב ורוצה ליטול שכרו ממנו. וכן נמצא לו בחבורו כמו שכתבתי שהרי בפ"ט מה' טוען לענין טענת לקוח כתב האומן נשבע היסת ונפטר ולענין טענת כך פסקת כתב ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדרך כל הנשבעין ונוטלין. ע"כ. וכ"כ הטור סימן פ"ו וע"ש ובב"י בשם הר"ן: והשותפים והאריסין והאפוטרופין. כשידוע בעדים שהוא שותפו או אריסו או אפוטרופסו. אבל אם אין ידוע זה בעדים אלא שהודה מעצמו ואמר הן. הוא שותפו ומכר לי. נאמן במנו שהיה יכול לומר לא היה שותפו משולם. הרמב"ם פי"ג מה' טוען [וש"ם הלכה ג' בלח"מ מ"ש מסוגית הגמרא. תו"ח]: והשותפים. פירש הר"ב שלקחו קרקע בשותפות וכו'. ואחל אחד מהן שלם שיש כל הפירות אינה חזקה. שכן דרך השותפין לאכול זה פירות ג' שנים או ארבע שנים. ואח"כ יאכל זה כמו כן. רשב"ם. ומ"ש הר"ב שאם יש בקרקע דין חלוקה. ואכלה אחד מהן וכו' ומשמע שאכלה כולה ולא חלה. ורוצה להחזיק באותה החלי שנפלה לחלקו ונפקא מינה כשהחלי ההיא טובה מהחלי השניה. וכן היא מסקנת הפוסקים. ומ"ש הטור ריש סימן קמ"ו בשם רבינו חננאל שאף בחלה נמי יש לו חזקה. ראיתי בל"י שכתב בשמו דשבירא ליה נמי דדוקא דנחית לכולה. [פירש שאוכל כל הפירות. תו"ח] עמ"ש במשנה ה' - גם עי' מדין חזקת שותפים לענין מעלטלין בסוף משנה ז' דפ"ק: והאריסין. כתב הר"ב ודוקא באריסי בתי לבות שרגילין לשמור שדות של משפחות זו מעולם. הן ואבותיהן באריסות ולא היו יכולים להחליף באריסים אחרים. כך כתב הרשב"ם. והרמב"ם פי"ג מה' שכיר כתב כגון שהיה אריס לאביו של בעל השדה. או לאנשי משפחתו: והאפוטרופין. שהרי הכל בידם ויוכלו לאכול כרצונם. כ"י: אין לאיש חזקה בנכסי אשתו. אבל בנכסי נאן ברזל כבר הן כתובים עליו. הרמב"ם. ומ"ש הר"ב ואפילו כתב לה בעודה אחרוסה וכו' כדתנן בריש פ"ט דכתובות. ומ"ש הר"ב והאשה שתנה או שמכרה לבעלה וכו' דוקא וכו'. או בקרקע שייחד לה בעלה. עיין מה שכתבתי בזה במשנה ו' פ"ה דגיטין: ולא לאב בנכסי הבן וכו'. כל היכא שלא חלקו ולא נתפרדו זה מזה אינן מקפידין זה על זה במה שמחזיקין זה מזה כדמסיק בגמרא [דף נ"ב]: במה דברים אמורים. לשון הר"ב דחיינה חזקה. ומסיים הרשב"ם וגם יש מהן דהוויין חזקה ולריך ג' שנים: אבל בנותן מתנה. לשון הר"ב בפירוש וכו' לאו דוקא. וכן מסיים הרשב"ם ומודה לו ורלה לומר לו שמודה לו: בנותן מתנה. והוא הדין למוכר דקנה לוקח בחזקה. כדתנן במשנה ה' פ"ק דקדושין נכסים שיש להם

לאחריות

יכין תפארת ישראל יכין

ג' שנים: לב) בקרקע שאין בה דין חלוקה (כלעיל פ"א מ"ז), והחזיק בכולה, או שיש בה דין חלוקה ואכל חלק ג' שנים: לג) שהיה כבר אריס בשדה זו לאבותיו של בעל השדה, ליתן לבעלים מחלה, שלש, או רביע, והשאר לאריס, והתנו שאין יכול לסלקו לאריס: לד) בין שמנהו ב"ד או אבי היתומים, על נכסי יתומים, או שמנהו אדם על נכסיו, בין שהוא אפטרופס על שדה שהחזיק, או שהוא אפטרופס על נכסים אחרים של אותו שהחזיק, או שהוא אפטרופס על השדה עלמה, לא מהני חזקתו [קמ"ע כ"ט]: לה) וה"ה במעלטלין, שדינן שאפילו יש לו עדים שהן שלו, אפילו אם אחר מוחזק בהן והן דברים שאינן עשויין להשאיל או להשכיר, נאמן לומר ממך קניתים, עכ"פ בלומן לו החפץ לתקן, אינו נאמן לומר שקנה חפץ זה וכ"כ שותף אינו נאמן לומר שקנה דבר של שותפות, וכ"כ אפטרופס [קע"ע], אבל כולן כשיש להן מנו דהחזיקו, או לא נתן לי מעולם, או לא הייתי שותף ואפטרופס שלך מעולם, אז נאמנים לומר לקוח הוא בידי: לו) באכל פירות נכסי מלוג שלה, דהיינו מה שירשה מאביה, ואפילו כתב לה בעודה אחרוסה, דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן, אפ"ה אין דרך האשה לדקדק עמו כשאנפ"כ יאכלו, ולפיכך אין אכילתו חזקה. מיהו בעשה מעשה בגוף הקרקע יש לו חזקה. ובנכסי נאן ברזל שלה, לא שייך כלל חזקה דבל"ז כתובים עליו [עי' כתובות פ"ו]: לז) ואפילו ייחד לה קרקע אחרת למזונותיה, אפ"ה אין דרכו להקפיד כשתאכל גם עתה: לח) כשמוכין על שולחן א', וה"ה אב ובנו או שאר קרובים כשמוכין על שולחן א', אין מקפידין זה על זה [שם]: לט) דבאחר לריך חזקה ג' שנים, ובאומן והבריו הכ"ל לא מהני חזקה: מ) שהבירו מערער עליו וטוען שמחזיק שלא כדין: מא) שמודה שנתנה לו וא"ל

והשותפים לב) והאריסין לג) והאפוטרופין לד) אין להם חזקה לה). אין לאיש חזקה בנכסי אשתו לו). ולא לאשה חזקה בנכסי בעלה לז). ולא לאב בנכסי הבן. ולא לבן בנכסי האב לח). במה דברים אמורים לט) במחזיק מ). אבל בנותן מתנה מא). והאריסין. שירדים לקרקע למחלה. לשלש. ולרביע. ואכל כל הפירות שלש שנים אינה חזקה. ודוקא באריסי בתי אבות שהוא כמו אפוטרופוס על הבן אבל האריס שהורידו בעל הקרקע עצמו. ואכל כל הפירות שלש שנים יש לו חזקה: ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו. ואפילו כתב לה בעודה אחרוסה דין ודברים אין לי בנכסיך ולא בפירותיהן. דהשתא אינו אוכל פירות מן הדין. ואח"כ הבינא דאיה באכל פירות שלש שנים. לא הוא חזקה. דאורחא דאתתא להניח לבעלה שיאכל פירות נכסיה בין כדין בין שלא כדין: ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה. ואפילו ייחד לה קרקע למזונותיה ואכלה פירות מקרקע אחר של בעלה שלש שנים. אפילו הכי לא הוא חזקה. שדרך האדם להניח לאשתו שתאכל בנכסיו אפילו בדבר שאין לה בו זכות: ולא לאב בנכסי הבן [ולא לבן וכו']. לפי שאם כאפוטרופסים זה על זה: במה דברים אמורים. דאינה חזקה: במחזיק. בחזקה שיש עליה מרעור שתבירו טוען גזולה היא בידך: אבל הנותן מתנה. בפירוש ואמר למקבל שמתנה לך חזק וקנה. כל הך דאמרי' נעיל במאני' דאין לאם חזקה מהחזיקו כשאר מקבלי מתנה קנו. ואין הנותן יכול לחזור בו. והאשה שנתנה או שמכרה לבעלה נכסי מלוג שלה. משהחזיק בהן הבעל קנה. ואינה יכולה לומר נתת רוח עשיתי לבעלי. דדוקא בנכסי נאן ברזל. או בקרקע שייחד לה בעלה בכתובה אמרי' שאין מכירה מכר. ואין מתנתה מתנה. מפני שיכולה לומר נתת רוח עשיתי לבעלי.

מפני

ר"ע מברטנורה

ר"ל אחה מכרת לי נאמן האומן בשבועה במגו. דאי בעי אמר: לא היה דבריס מעולם או החזרתי לך. וכן טען האומן כך פסקת לי בשכר תקונו. והלה אומר לא פסקתי אלא פחות. אם הכלי מלוי בפניו ביד האומן בעל הכלי נאמן. ואם אין הכלי מלוי בפניו ביד האומן הרי האומן נאמן בשבועה ואפילו מסר לו בעדים. במנו דאי בעי אמר החזרתיו לך: והשותפים. שיש להן קרקע בשותפות ואכל אחד מהן שלש שנים כל הפירות אינה חזקה. והא"מ דאין דין חלוקה. אבל אם יש בקרקע דין חלוקה ואכלה אחד מהן שלש שנים הוי חזקה: והאריסים. שירדים לקרקע למחלה. לשלש. ולרביע. ואכל כל הפירות שלש שנים אינה חזקה. ודוקא באריסי בתי אבות שהוא כמו אפוטרופוס על הבן אבל האריס שהורידו בעל הקרקע עצמו. ואכל כל הפירות שלש שנים יש לו חזקה: ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו. ואפילו כתב לה בעודה אחרוסה דין ודברים אין לי בנכסיך ולא בפירותיהן. דהשתא אינו אוכל פירות מן הדין. ואח"כ הבינא דאיה באכל פירות שלש שנים. לא הוא חזקה. דאורחא דאתתא להניח לבעלה שיאכל פירות נכסיה בין כדין בין שלא כדין: ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה. ואפילו ייחד לה קרקע למזונותיה ואכלה פירות מקרקע אחר של בעלה שלש שנים. אפילו הכי לא הוא חזקה. שדרך האדם להניח לאשתו שתאכל בנכסיו אפילו בדבר שאין לה בו זכות: ולא לאב בנכסי הבן [ולא לבן וכו']. לפי שאם כאפוטרופסים זה על זה: במה דברים אמורים. דאינה חזקה: במחזיק. בחזקה שיש עליה מרעור שתבירו טוען גזולה היא בידך: אבל הנותן מתנה. בפירוש ואמר למקבל שמתנה לך חזק וקנה. כל הך דאמרי' נעיל במאני' דאין לאם חזקה מהחזיקו כשאר מקבלי מתנה קנו. ואין הנותן יכול לחזור בו. והאשה שנתנה או שמכרה לבעלה נכסי מלוג שלה. משהחזיק בהן הבעל קנה. ואינה יכולה לומר נתת רוח עשיתי לבעלי. דדוקא בנכסי נאן ברזל. או בקרקע שייחד לה בעלה בכתובה אמרי' שאין מכירה מכר. ואין מתנתה מתנה. מפני שיכולה לומר נתת רוח עשיתי לבעלי.

שנויי נוסחאות

אין לאיש חזקה. במשנ"ע לא לאיש..; כ"י ה"ה האיש אין לו חזקה. ולא לאשה (חזקה). כ"י ק וכ"מ וכ"ה וכ"י ס וכ"י א וכמכ"ר ליתא. ולא לאב. בד"ג וכ"י ק לא.. במה ד"א. כ"י ק בפי ד"א. אבל בנותן מתנה. כ"י ק.. מתנה נותן את כולם ונעשת היא מסוף מ"ע דפ"ד לקמן; כ"י אבל לא הנותן.

תוספות רע"ק

מ"ו) דס"ל בדעת הרא"ש דנאמן משום דלא מקרי מנו לפטרע בין דאומר דמה דאמר תחלה דובנא מינך היה כוונתו דבפני זבנא מינך עיי"ש. אך חוס' לשטתייהו מוברחי' לומר כן מרצריך ראיה דדר ביה חד יומא הא אית ליה עתה בשאומר דדר בה חד יומא מנו לומר דקמי דידי זבנא מינך. והרא"ש כ"כ לפי גרסתו בסוגיא א"ל מפלוני זבינא דאמר לי דזבנא מינך א"כ א"י לומר עתה קמי דידי מש"ה צריך שהרי דדר ביה חד יומא. ואם אמר סתם מפלוני זבינתא דזבנא מינך י"ל באמת דאם אמר אח"כ דדר ביה חד יומא נאמן במנו דיבול לומר עתה קמי דידי זבנא מינך. אבל לגירסת חוס' מפלוני זבינתא דזבנא מסך מוכח דא"נ לומר אח"כ קמי דידי מדאיצטרכת' ליה סהדי דדר ביה חד יומא ולא מהימן בכך במנו דקמי דידי זבנא מסך. אבל להרמב"ן הנ"ל ליכא הוכחה דהא אף היכא דנאמן דדר ביה חד יומא במנו מ"מ לא מענינן עכורו כיון דלא אתחזק כפנינו דדר בית חד יומא. והנה י"ל דוראי לפום מה דהקשה רב ובי אין אדם עשוי לשכור בלילה נראה דהיה ס"ל דמסמא דבעי חד יומא משום דאין עשוי למכור בלילה והוי כמו ריעותא דינכר שאינו שלו בזה בוודאי היה הדין בשיטת התוס' דהיבי

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מפני שיש לבעלה שייכות בהן. אבל בנכסי מלוג שאין לבעלה בעיקרן שום שייכות אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. וכן האיש שמכר לאשתו מנכסיו אם המעות שקנתה בהן האשה אותן נכסים. לא היו שמוטים אצלה. המכר קיים. ויהיו אותן הנכסים לאשה והבעל אוכל פירות. ואם היו אותן מעות שמוטים אצלה. המכר בטל דאמר לגלוי זוז שהיו שמוטים אצלה. אמרתי שאני מוכר לה: והאחין שחלקו. והמחזיק כל אחד מהן בחלקו אין יכולים לחזור: והמחזיק בנכסי הגר. שמת ואין לו יורשים. וכל הקודם. להחזיק בנכסיו זכה: נעל. שעשה לגת: וגדר. [או] שעשה חומה: ופרץ. או שפרץ בה פרצה: ד משלשין ביניהם. כל כח יתן השלש שהרי הן שלשה כחות

והאחין שחלקו מב). והמחזיק בנכסי הגר מג). נעל מד) וגדר מה). ופרץ מו). כל שהוא מז). הרי זו חזקה מח): ד היו שנים מעידין אותו שאבלה שלש שנים. ונמצאו זוממים. משלמין לו את הכל מט). שנים בראשונה ושנים בשניה. ושנים בשלישית נ) משלשין ביניהם נא).

ואם לאחר גמר דין כיון דקא מחזיק בגוה זכה בה מיד. וסוה"ל כאשר עשה [כדתנן שם במשנה ט' דלא מחייבי אלא כאשר עשה זמם ולא כאשר עשה כיון שאפשר בחזרה. והריטב"א ז"ל תירץ דאיירי שהמחזיק הוא חוץ לקרקע כשדן עליו ואחר שנגמר הדין הוזמו עדיו קודם שהחזירוהו שם. והשתא הוא כאשר זמם. כ"י. ותירוץ הראשון נכתב ג"כ בתוספות בפ"ק דב"ק סוף דף ד'. ותרלו עוד לגבי ממון עושין מן הדין כלומר בק"ו דאם כאשר זמם עושין. כ"ש אם עשה. אבל לענין נפשות אין עושין מן הדין. ע"כ. וזה ע"פ סברתם כמ"ש בשמם בריש ב"ק בדבור לא הרי וכו'. דגמרא דידן ס"ל דעושין [ממון] מן הדין. ומ"ש עוד בפ"ק דמכות משנה ט': משלמין את הכל. כפי דמי הקרקע שהיו רוצים להפסידו יגבה מהן. לבד קרקע שלו שיטול מן המחזיק. רש"ש. אבל פירות ליכא לחיובינהו. שהרי אין כאן עדות אם אכל. או כמה אכל. שעדות שלהם הוזם ונתבטל. וזה לשון הרא"ש כלומר דמי הקרקע שרצו להפסידו. וגם דמי הפירות של שתי השניים. אם יש למערער עדות כמה פירות אכל. ע"כ. וכזה מתיישב ליבנה דאת הכל. כלומר כל מה שיוכל להתברר שרצו להפסידו. וכ"י כתב דמשום דבעי למתני בסיפא משלשין ביניהן תנא הכא משלמין את הכל: שנים בראשונה כו'. אע"פ שאין עדותם מועיל לענין חזקה מ"מ נפקא מיניה בעדותן לשלומי פירי ודבר שלם הוא לומר ולא הוי בכלל

הא

יבין תפארת ישראל בועז

לך חזק וקני, וכ"ש במכר, רק שרוצה לחזור בו: מב) והמחזיק אחד מהאחין בשלו, נקנה לחבירו חליפו [ר"ג ס"י]: מג) שמת הגר בלי יורשים, שכל נכסיו הפקר: מד) שהעמיד לגת לו עשה מנעל, או שהיה הפתח פתוח וגעלו וחזר ופתחו, וי"א שלריך לנעול במפתח [קל"ב]: מה) אפילו היה כבר גדר והשלימו הוא לגובה י' וי"א דאפילו לפחות מי' [שם]: מו) ואפילו היה שם פרלה שאפשר לכנס בה בדוחק, והרחיבה קלת שיכנסו בה ברווח [שם]: מז) כל שהועיל קלת במה שעשה: מח) דכל אלו הג' בכלל חזקה הן שקרקע נקנה בה, וכ"ש בכסף ושטר. מיהו אים שמכר לאשתו בעד מעות שאינן ידועין לו, לא מהני חזקתה, דמלי למימר, לגלויי אם ים לך מעות מכרתי לך [אה"ע פ"ה ט']. ואים שקנה מאשתו נכסי לאן ברזל, או שדה שכתב לה אפותיקי על ק' וו' שלה, או שקנה ממנה שדה שמיוחד לה בכתובתה תחת גדוניא שהכניסה, לא מהני חזקתו, דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי [ח"מ קנ"א]: מט) דמי הקרקע שרצו להפסידו, מלבד הקרקע עצמו שיטול מהמחזיק (א): נ) שהיה על כל שנה כח אחרת, ואפ"ה לא הוה אלי דבר, מדרשו כל מה שיכולין לרחות באותה שעה, ואח"כ הוזמו: נא) ישלמו כל כח שלים דמי הקרקע

אפ"ה כיון דעיקר העדות לאו הפסדת ממון הוא רק על ידי נגעול, נהכי פטורים מממון וחייבין מלקות [לרמב"ם שם פ"ב ה"מ], אמנם מה שתירץ רמב"ם שם על זה דגם שחרור אינו רק להתירו בת ישראל, אחמ"כ אינו מדוייק ממ"ש הרמב"ם [פ"ד מחובל ה"א], שגם אינו מועיל מאחרים דמי הכלתו קודם שיקבל הגם שחרור מרבו. ומשם ג"כ מוכח להדיא כדברינו הנ"ל שקודם שקבל גם שחרור עדיין לא קנה נפשו:

אור גדול

פרק ג ד במשנה משלמין לו את הכל. עיין בתוי"ט. ובירושלמי כאן איתא אמר לו מה אהה עושה בתוך שלי שיש לי בה שני חזקה והלך והביא עדים שיש לו בה שני חזקה והלך זה והוזמו עדיו הרי זה נותן לו השדה ואוכל פירות של ג' שנים א"ר זירא הדא אמרה עד זומם אין נפסל בב"ד. ע"כ. ויעויין בפ"ם דדבריו דחוקים מאוד.

ובנא ע"ב דלא מהני בירור דדר ביה ח"י ע"י מנו אלא דוקא בעדים. ומוכח דהמעם דלתחזק בפנינו. ולא משום ריעותא ונסתלק הקושיא ובי אין ד [אות כג] במשנה משלשין ביניהם. ל"ש למפרך דלימא קמאי אנן מנא ידעי' דכל דקאי בבי דינא לאסהודי אתי אהאי ארעא ואנן לחייב מחזיק בב"ק דכ"ד גבי שור ולימא כו'. דכיון דמחזיק סביאן לב"ד ובודאי למובתו באו כדי להחזיקו בקרקע ולא כדי לחייבו בפירות. תוס':

[סדר נזיקין ח"א] יט

פ"ג (א) ואילה"ק ממ"ע, אם לא נגמר הדין עדיין, אין דין הזמה עדיין [כמכות פ"ה מ"ו], ואם כבר נגמר הדין, הרי מלמחזיק בקרקע, נימא כאשר זמם ולא כאשר עשה [כס"ם מ"ע]. י"ל בממון עושין מן הדין [וכ"כ תוס' ב"ק ד"ב מ' ד"ה ולא זה], והרי לרמב"ם [פ"כ מעדות ה"כ], אפילו במלקות עושין מן הדין ואפילו למכילתא שביאתו תוס' [כ"ק הנ"ג], דס"ל דגם בממון אין עושין מה"ד, י"ל דבממון דאפשר בחזרה, לא שייך בו כאשר עשה [תוס' ב"ק ד"ד ד' ד"ה ועדיים]. ועונ"ל מדקיי"ל קרקע בחזקת בעליה עומדת [כב"ק קי"ו ב'], מ"כ אין כאן כאשר עשה. אמנם הריטב"א חי' דמיירי שכשנגמר הדין היה חוץ מהקרקע. והקשה עליו רמב"ן [פכ"א מעדות ה"ד] ממ"ש הרמב"ם שם בהעידו שספיל מן עבדו ואח"כ סימא עינו, והחמי, משלמין להאדון דמי עבד ודמי עינו, וק' ואמאי הרי אתם העבד ודאי תפוס בעצמו, וסו"ל כאשר עשה ולא כאשר זמם. והמיה בנ"ע. ולפע"ד מדלריך גם שחרור אע"ג שיצא בגון ועין [כרמב"ם פ"ה מעבדים ה"ד]. מ"כ עדיין אינו מוחזק בעצמו עד שיקבל הגם שחרור [ועי' תוס' כתובות מ"ב מ' ודו"ק]. ומ"ש רמב"ן שם עוד אמאי כ' הרמב"ם שמשלמין לאדון דמי עבד, והרי לריך גם שחרור, ונתקשו בהבנת דבריו. ולפע"ד נ"ל דר"ל הרי מלו עדים למימר לא רלינו רק לחייבו שיתן לעבדו גם שחרור, כדאמרי' בסנהדרין [דמ"ח מ'] דמלו אמרי לאסרם על בעלה באנו, והכי נמי העדתן בעצמו אינו הפסד, רק מביאו ע"י נגנול להפסד, ואם כן נהוי כמעידין בו שהוא חלל שודאי מפסידין אותו מתרומה, ומתקשו בהבנת דבריו. ולפע"ד נ"ל דר"ל הרי מלו עדים למימר לא רלינו רק לחייבו לגרום לעבדו גם שחרור, כדאמרי' בסנהדרין [דמ"ח מ'] דמלו אמרי לאסרם על בעלה באנו, והכי נמי העדתן בעצמו אינו הפסד, רק מביאו ע"י נגנול להפסד, ואם כן נהוי כמעידין בו שהוא חלל שודאי מפסידין אותו מתרומה, אמנם מה שתירץ רמב"ן שם עוד אמאי כ' הרמב"ם שם פ"כ ה"מ], שגם אינו מועיל מאחרים דמי הכלתו קודם שיקבל הגם שחרור מרבו. ומשם ג"כ מוכח להדיא כדברינו הנ"ל שקודם שקבל גם שחרור עדיין לא קנה נפשו:

שנויי גרהאות

והאהין. בכי"ר האחין. נעל ופרץ. בכי"ק ובמסני"ל.. גדר..; בד"ע ובגל..; בכי"מ.. ופרץ בפנינו ויו"ל בהוס' כ"ג ע"ח ד"ה שנעל. ד (היו) שנים. בד"ע ובכי"ק ובכי"מ ובכי"ח ובמסני"ל ליתא. מעידין (אותו). בכי"ח ליתא. שלש שנים. בכי"ל שני חזקה. ונמצאו. בכי"ק נמצאו. משלמין (לו). בכי"ח הרי אלו משלמין וליתא וכן ליתא גם בכי"ה. שנים בראשונה ושנים בשניה. בד"ע היו שנים..; בכי"ה שנים אומרים בראשונה ושנים אומרים.. משלשין ביניהם. בכי"ח הרי אלו משלמין ביניהן וכ"ה משלמין גם בכי"ס ובכרא"ס.

תוספות רע"ק

דהיבי דשיבן דדר חד יומא ויש לו מנו דנאמן בכך לסלק הריעותא ומהימנינן ליה דבאמת דר ליבא ריעותא. ודברי הרמב"ן הנ"ל רק למסקנא דמעמא דר"ח באמת דבעינן דר ביה חד יומא כי היכי דלתחזק בפנינו ויהיה רגליים לדבר שקנאה בזה בעינן דוקא אתחזק בפנינו בעדים אבל לא ע"י מנו וא"כ י"ל שיש חיוב דבר דמתחלה ס' דטעמא דר"ח דצריך להיות שיהיה דר ח' משום ריעותא והא דא"ל אית לך סהדי היינו דאין לו מנו דא"נ לומר עתה קמי דידי זבנא. מש"ה הקשה לו ובי אין אדם עשוי כו' ואמר וחזית' לדעתיה דאי אמר קמי דידי זבין היינו דאי אמר עתה קמי דידי נאמן דלא הוי מנו למפרע (בסברת הרא"ש הנ"ל) וא"כ מדאצטריך ר"ח למיתי סהדי על דדר ביה ח"י ולא היימנו' במנו דמעון קמי דידי

והאהין שחלקו. פיי' פ"ג מס' שכיעות הנ' י"ל ועי' בהגהות ומ"מ ומעוה ח"מ ח"ל קנ"ג בשם תשובת הגה"ם ופ"ל מה' מכירה סמ"ג. עיין פ"ג מוס"ע ח"מ מ' קנ"ב מ"ל ומ' קנ"ל ס"ב: והמחזיק בנכסי הגר. מיי' פ"ב מה' מכירה הלכה ח' ג' ד' ופ"ל מה' מכירה סמ"ג עיין פ"ג מוס"ע שם כו' קנ"ב וכי' עכ"ה פנ' ר"ב: נעל וגדר ופרץ בי"ש. גימון ס"ז פ"ב וכי' הוס' נקמן נ"ב פ"ב ד"ה נעל: ד היו שנים מעידין אותו. נ"ו ע"ל מיי' פכ"ל מה' עדות כ"ז טור ח"מ סימן נ"ח:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

הא דאמרינן דבר ולא חלי דבר. כ"כ התוספות בשם הרשב"א [ד"ה מלמן]. וכ"כ הרי"ף אבל בפ"ז דב"ק דף ע' הביאו דברי הרי"ף ודחאום ופירשו דכיון שהעידו כל מה שיכלו לראות באותה שנה הוה עדות שלם והכריחו לפירושם מהא דמתניתין ב' פ"ו דגטין כמ"ש שם בס"ד. ובספר מלחמות ה' להרמב"ן בפרק מרובה פירוש שלישי ואין להאריך: והן עדות אחת להזמה. לשון הר"ב שאם הוזמו משלשין ביניהן ואין נעשין זוממין עד שיוזמו כולן. וכן לשון הרשב"ם. וז"ל הרמב"ם פרק כ"א מהלכות עדות שאם הוזמו כולן הרי שלש האחרון משלמין חלי דמי הנדה. וזה שנתערף עם כל א' מהן משלם חלי דמיה. וכ"כ הטור סוף סימן קמ"ה. וכתב כ"י ולא על פי דכשהוזמו נמצא זה משלם בעדות אחרי. הא אמרינן התם דהזמה מלתא אחריתי היא ומעלמא אתי להו. שכן ראובן העיד על אשה אחת שהיא אשת איש ואחר כך בא עליה הוא לו אחיו. הרי זה נהרג עמה ונמצא זה מת בעדות עצמו. וטעמא דחיובא דהשתא מלתא אחריתא היא. ע"כ: ה שיש להן חזקה. ויכול לטעון אתה נתת לי לתשמישים זה במתנה. או מכרת לי. רשב"ם: תנור וכירים. מטלטלין הן. וכן רחים בדתיא דידה. רשב"ם: אינה חזקה. פירש הר"ב בחלר השותפין מיירי דלא קפדי אהדדי. ועמ"ש בזה בשם הר"ן בדף"ה דברים בדבור ושייהם וכו' והקשו התוספות דמשמע דוקא משום דלא קפדי אבל אי קפדי הוי חזקה. והתנן במ"ג דהשותפין אין להם חזקה זה על זה ותירלו דהכא בגחית לגולה כמ"ש הר"ב לעיל. ועמ"ש שם. ועוד נראה דיש לחלק בין שדה לחלר. דהכא מיירי שבתים אלו פתוחים לחלר זה דכיון שהוא יולא ונכנס דרך חלר זה היכא דקפדי אין מניח לו לעשות אי לאו דזכנה מיניה. ע"כ: אבל עשה מחילה וכו'. כתב הר"ב שהרמב"ם סובר דבאינם דעלמא אע"פ שעשה מחילה ולא מיחה לא הוי חזקה כדמסיים בה בפרק ה' מהלכות שכנים שאם תאמר החזיק אין לך אדם שמבחיל מקום לחבירו. ע"כ. ומ"ש הר"ב עד לאחר ג' שנים. כ"כ בפירושו. וכתב המגיד בשם אבן מגאש ובבא בתרא: מחיצה כו' הרי זו חזקה. לכל מקום חוץ המחיצות. רשב"ם: הבנים תרנגולים לתוך הבית. אע"ג דלא עביד מעשה מקפיד אדם בהם משום דמטעפי כל מה שבבית. ע"י: עמוק שלשה. כדי שלא יתפזר. רשב"ם: ן המזחילה יש לה חזקה. ותימה היאך יש לה חזקה. והלא כשמיית המרזב לרשות ר' שלו יתפזר. ולהגמיך לרשות הא' שבתוך שם המרזב. והיכי קאמר דמרזב אין לו חזקה. המזחילה יש לה חזקה. ויזיז גם המזחילה. ויש לומר דמכל מקום יש לה חזקה לענין שאין צריך לטוקרה לגמרי ממקומה כמו שצריך לעקור המרזב. אי

יכין תפארת ישראל יכין

הקרקע. ונ"ל דמיירי בבאו כל הכתות בבת אחת דאל"כ מלו ב' כתות הראשונים לומר, לחייבו תשלומי פירות שאכל בחלו, ועי' דוגמת זה [ב"ק דף כ"א]: נב) לכל שנה היה לא אחד מעיד, ואי' נכרי מצטרף להעיד עם טוען: נג) דמאי דאסתיד האי לא אסתיד האי, ולכן עדותן כשירה: נד) דבהוזמו משלשין ביניהן דהג' אחין משלמין החלי והאחד משלם החלי, גם אינן זוממין עד שיוזמו כולן: נה) המתמלטלין: נו) רחיים דיד: נז) בחלר של שני שותפין מיירי, דלא קפדי אהדדי, אבל בקפדי, אף דבנוף הקרקע לא מהני חזקתו כלעיל סימן ל"ב. אפ"ה בתשמיש כי האי מחזיק, [ולהרמב"ם בשותף מקצת מהג' שנים דמני בהבי לסתור החזקה. אפ"ה איננו משלם פירות כלל אף ממה דלא איתזמו. וא"פ שפיר אמר ר"ז דמוכח מהבא דאינו נפסל בב"ד דהיינו מכאן ולהבא רק מעצמו הוא נפסל למפרע. דאי אמרינן מבאן ולהבא. א"כ למאי דאיתזמו איתזמו למאי דלא איתזמו לא איתזמו ועדותן קיימת כדאיתא בב"ק (דף ע"ג) לענין עדות נגיבה ומביחה. וא"כ על מה דלא איתזמו איכא עדות

כתות לשלשה בנים: שלשה אחים. לכל שנה אח אחד. ואחר עם האחת. שאותו אחר מעיד עם כולן. הרי כאן שלשה עדיות. דמאי דמסתיד האי. לא מסתיד האי. ולכך עדותן כשרה: והן עדות אחת. לענין שאם הוזמו משלשין ביניהן. ואין נעשים זוממין עד שיוזמו כולן: ה שיש להם חזקה. אם החזיק בקרקע חבירו לענין זה שלשה בנים הוא חזקה: היה מעמיד בהמתו בחצר. האי הנא בחלר השותפים קא מיירי דלא קפדי אהדדי להעמדת בהמה וכיולא בה. ומשום הכי לא הוי חזקה אפי' כי החזיק להאי מלתא ג' שנים: אבל אם עשה מחיצה וכו'. דבכי האי גוונא ודאי קפדי. אי שתיק לה ג' שנים ולא מיחה. ודאי הוי חזקה. ורבינו משה בר מיימוני פירש. דבשותף דקפיד לעשיית מחילה. אם עשה שותפו מחילה ולא מיחה לאחר הוי חזקה. אבל אינם דעלמא אע"פ שעשה מחילה ולא מיחה לא הוי חזקה עד לאחר שלש שנים: ן המרזב. צינור קטן. שנותנים אותו בסוף צינור הגדול ההולך על פני כל הגג: אין לו חזקה ויש למקומו חזקה. אם היה שם מרזב ובא בעל האחר לעקרו לגמרי. שלא יפסקו מי הגג לתוך חצרו אינו יכול. שכבר יש לו חזקה לזה שיהיו מימי גגו שופכים דרך אותו מרזב. אבל אם בא להפסיק. שהיה מונח גרוף דרומי. ובא לתת אותו לרוח לפומי אין בעל המרזב יכול לעכב עליו. דלאו מידי אפסדיה. ואין לו חזקה. שיהיה תמיד עומד ברוח זו: מרזב. מקום שהטפה של גשמים זבה ממנו. מר. טפה. כמו הן גויים כמר מדלי (ישעיה מ): מזחילה. לגור

שלשה אחים ואחד מצטרף כו' סנהדרין כ"ח ע"א מ"ה שם בוד שם ועי' ביהושלמי. קוטה פ"ה ה"ה סנהדרין פ"ב ה"ב. שבועות פ"ד ה"ה: ה אלו דברים שיש להם חזקה. נ"ז ע"א ירושלמי נדרים פ"ה ה"ה: היה מעמיד בהמה. פיי' פ"ב מה' שכנים ובאמת הי"ד ופ"ה מה' שכנים כ"ה כמ"ב עמין ל"ה ופי' ע"ב פוס"ב ה"מ מ"ה קמ"ה מפ"ה ומי' מפ"ה ה"ב ועי' בנ"י: ן המרזב אין לו חזקה. כ"ה פ"ב מיי' פ"ח מה' שכנים. כ"ה מ"ב עמין ע"ב מהו"ש הש"ס מימן קנ"ב ס"ו:

שנויי נוסחאות

הרי אלו. בד"ל הרי כאן. (להזמה). וכ"ה בד"ל; בכי"ק וכי"מ וה' ופ' וכ' ובמסכי"ל וכרי"ף ליתא, וכן ליתא בשב"ב דפו"י והוסיפו המהרש"ל. ה אלו דברים שיש כו' ואלו (דברים) שאין. בכי"ק וכי"ם ובמסכי"ל ליתא וכן ליתא בד"ל (ובס הסדר אלו דברים שאין.. ואלו שיש וכ"ה הסדר בכי"ל וכרי"ף ועי' רשב"ם בשם ר"ת); בכי"מ ליתא (ואלו דברים שאין להם חזקה) וכן ליתא בכי"ל לר ליתא שם בגליון. בהמה בחצר תנור. בכי"ק. מעמיד תנור; בכי"ם ובמסכי"ל.. ומעמיד תנור וכ"ה בכי"ם (ובס בהמתי) וכ"ה בכי"ל; בכי"מ.. וכן תנור; בכי"ל בהמתו. ונתן תנור; בד"ל בהמתו בחצר או מעמיד תנור. וכירים (ורחים). במסכ"ב ורחים וכירים; בכי"ל ליתא. ו(מגדל) תרנגולין. בכי"ק ובמסכי"ל.. תרנגולין וכן בסמוך; בכי"ם ובכי"ל ליתי. זבלו. בכי"ם זבלין וכן בסמוך לזבלין. אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוה. בד"ל אבל אם עשה.. וכ"ה ברע"ב; ב.י"ק אבל עשוה.. גבוה; בכי"מ ובכי"ה.. עושה..; במסכי"ל עשה לבהמתו מחיצה גבוהה. וכן לתנור וכן לכירים וכן לרחים. בכי"ל ובכי"מ.. וכירים ורחים; בכי"ל וכן תנור ורחים וכירים. לתוך הבית. בכי"ל בתוך..; בכי"ם לבית. ועשה מקום. בד"ל ובכי"ק ובמסכי"ל עשה..; בכי"ל ובכי"מ ועושה.. עמוק שלשה. בכי"ק.. עשרה(?); בכי"מ ובכי"ה ובכי"ל.. שלשה טפחים. או גבוה ג'. בכי"מ ובכי"ם וגבוה..; בכי"ה או גבוה ג' טפחים. ן המזחילה יש לה. בכי"ל ובכי"ם.. יש לו.

תוספות חדשים

ה במשנה ועשה מקום לגנו. פי' לו עשה מקום וכו'. (הרשב"ם):

מ"ל ג' שנים], וכ"כ אחר שהחזיק בתשמיש זה בחלר חבירו ג"ש, מהני חזקתו אם טוען שמכרה לו נתנה לו [ק"מ ע"ו]: נח) שלא יתפזר: נט) דבכל הני אפילו שותף קפיד [שם]: ס) [ריטב"א] קטנה, נוטריקון מר זב, מר ר"ל טפה, כמו שכתוב מר מדלי, ור"ל טפות נשמים שזב על ידו שם מהגג, שתולין לותה פעמים בקלה זה ופעמים בקלה האחר של הגטר הגדול ההולך ע"פ כל שפת הגג: סא) שאם בעל האחר שבמים זוחלין לתוכו רולה לעוקרו לגמרי אחר שהחזיק זה בה, אינו יכול [וי"ל דלריך עכ"פ חזקה ג' שנים וטענה], אבל יוכל להלותו לגד אחר חוץ חלירו כשילקה להשתמש במקומו שבתחלה[ק"ג]: סב) הוא הלינוי

אור גדול

על אכילת הפירות והוי כמו דאיכא עדות שאכל פירות אחות מנ' שנים דצריך לשלם הפירות ואפאי אוכל פירות של ג' שנים דפטורי לגמרי וע"כ דלמפרע הוא נפסל ובטל לגמרי עדותן אף למאי דלא איתזמו. וליכא עדים על הפירות ואיהו אמר דאכל ג' שנים ונם בדיר' הוא. ושפיר פטור. ואשה"ט עכ"ר בני הנ"ל והדברים פשוטים ונכונים יאמיתים בעזהי"ת.

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לטר גדול המחזיק כל אורך הגג. והוי מלתא דקביעותא לכך יש לו חזקה: סולם [המצרי]. קטן ואינו קבוע. ולא קפיד עליה אם נתן אותו לתוך חצר חבירו כדי לעלות בו לגגו ולשובבו לכך אין לו חזקה: חלון המצרית. חלון קטן שאין ראשו של אדם נכנס בו אין לו חזקה. ואי בעי בעל החצר לבטל כנגד החלון ולסתמו לא מצי בעל החלון לומר כבר החזקתי בו ואינך יכול לסתום. דאמר ליה היינך. לא נתפייסתי אלא לפי שלא היה לי בו היזק. ואפי' הכי לא הוה בעי מעיקרא כשפתחו הוי מצי מעכב עליה שלא יפתחנו. ואפי' היה גבוה יותר מד' אמות. דמצי אמר ליה שמא תביט ספסל סמוך לחלון ותביט בי. ואחר שהניחו [נמי] ופתח אין לו חזקה: ולצורית יש לו חזקה. חלון שראשו של אדם נכנס בו ואפילו הוא למעלה מארבע אמות או חלון הצוי לאורה ואפילו הוא קטן מאד. או חלון שהוא למטה מד' אמות. כל אחד משלשה חלונות הללו אם הניחו ופתח. יש לו חזקה. ושוב אין יכול לבטל כנגדו ולסתמו. דיש חזקה לנזקין. חזק מעשן. ואבק ובית הכסא. כלומר ריח רע. שאלו השלשה אין להם חזקה. אפילו החזיק בהם כמה שנים. אבל היזק ראיה יש לה חזקה. ולא בעי חזקה לנזקין ג' שנים אלא מכי קאי נזקא כדי שיוכל לומר לגיזק כבר ידעת בנזק ולא מחית. הויא חזקה: מלבן. בגין מבחוץ כעין מבקוף מלמעלה ואסקופה מלמטה: זיז. עץ או אבן היוצא מכותלו לאויר חצר חבירו. אם יש בו טפח או יותר יש לו חזקה ואין יכול בעל החצר לבטל כנגדו לסתום הזיז מאחר שהחזיק בו: ויבול למחות בו. כשבא בעל הכותל להוציא הזיז שיש בו טפח או יותר. יכול בעל החצר למחות בו שלא יוציאנו: פחות מטפח. לא הוי מידי דקביעותא. לכך לא הוי חזקה. ויכול לבטל כנגדו ולסתמו וכשבא בעל הכותל להוציאו לחצר חבירו ואסור להשתכל בו. אבל חצר משתמש בכשיסה ויציאה ואי אפשר שלא יסתכל בתשמישם חבירו דמי לעשן ובית הכסא וכו'. וכתב עוד טעם אחר. ע"ש: הזיז. לשון הר"ב עץ או אבן היוצא מכותלו לאויר חצר חבירו כלומר שבולט מתקרת הגג וכיוצא בזה שיכול לעמוד על הגג ולהשתמש בזיז. וכן מוכח מלשון הרשב"ם דאינו לפני החלון הא בלאו הכי רואהו מהחלון כמו שכתוב בעור סימן קל"ג. ופירשו התוספות דהזיז הוא בקרן זוית במקום שא"ל למעקה גבוה ד' אמות שלא יראה בחצר: עד טפח יש לו חזקה. פירש הר"ב ואין יכול בעל החצר לבטל כנגדו לסתום הזיז. כך פירש הרמב"ם וז"ל שלא יסיר אותו ויכנסהו בבנין. ויבול למחות בו. פירש הר"ב בעל החצר יכול למחות שלא יוציאנו שהרי מזיקו בראיה בעת שתולה ומשתמש בו. הרמב"ם ריש פ"ח מהלכות שכנים: ואין יכול למחות. פירש הר"ב אין בעל החצר יכול לעכב עליו כדברי יהודה דבגמרא וטעמא דאמר ליה בעל הגג לשום תשמיש לא חזי לי שאלך ואעמוד עליו ואראה בחצרך בעלילה זו אלא למתלי ביה חפצי וכשאראה לתלות מסדרא אפאי ואושיבו זרועי ואתלה. דכיון דיכולני לתלות בהחזרת פניה אם אסתכל בחצרך אהא נתפס כגנב. והלכך ליכא היזק ראיה. וכתבו התוספות אע"ג דגבי זיז שלפני חלון דיוצא לרה"ר לא שריגן במסכת עירובין [פרק בתרא משנה ד'] להניח עליו אלא כלים המשבריים משום דחייסינן דלמא נפיל ואתי לאתויי [כמ"ש שם הר"ב] והכא לא חייסינן שמא יפול על ראשו של בעל החצר. שאינו עומד כל שעה תחת הזיז. א"כ האיש לא אסר אלא להניח עליו. אבל הכא אינו מתלי ביה. דבדבר התלוי לא חייסינן

לעפילה

יבין תפארת ישראל יבין

הגיטור הגדול הנ"ל: סג) במקומה, מדקבוע הוא: סד) שאין לו ד' שליבות, ואינו קבוע, להכי אינו מקפיד עליו. מיהו בקבעו במסמר, יש בו חזקה [שם]: סה) שיש לו ד' שליבות אם יותר: סו) קטן שאין ראשו אדם נכנס לתוכו: סז) ויכול בעל החצר לבטל כנגדו ולסתמו: סח) שהוא גדול: סט) ודוקא בעשוי לאויר, אבל בעשוי לאורה, אפילו קטן מאד יש לו חזקה, והלוי בדעת הדיין אם עשוי לזה או לזה. וי"א דצריך שמי מלבן סביב, דאלי"ב לא אשוב חלון [קנ"ד י"א]: ע) להכי שאל רק בחלון איזהו וכו', משום דרא בו פליג ר"י: עא) והוא ג"כ תוך הבית למעלה מד' אמות, אבל בחדא לעיבותא יש לו חזקה [שם]: עב) [איינפאסטונג וגעזימס] כעין מסגרת סביב להחלון: עג) כעין לוח או אבן היוצא מכותל לאויר חצר חבירו, ועשוי לתשמיש לבני עליי' להניח או לתלות בו שום דבר: עד) ה"ה יותר: עה) כשילה בעל העליה להוציאו, יכול בעל החצר למחות בו: עו) כשאין מזיק לו השתא, משום דהיזק ראייה ליכא, מדאינו ראוי לעמוד עליו וראיה, רק לתלות או להניח שם דבר, ובאותו רגע יוכל בעל החצר לראות שלא יצין לחצירו,

ולפיכך

סולם המצרי אין לו הזקה. מיי' שם ה"ל עמ"ש שם ס"ב: חלון המצרית אי"ל חזקה כו' כל שאין ראשו של כו' מיי' שם פ"ז ה"ז ספ"ב שם פמ"ב ת"מ מי' קנ"ד פ"ה הזיז עד טפח יל"ל חזקה. נ"ע ע"ל מי' שם פ"ח ה"ב סמ"ב פמ"ב פמ"ג פ"ב פמ"ד מ"מ פימן קנ"ב ס"ב: ן לא יפתח אדם חלונותיו להצר השותפין. נ"ם פ"ב מי' פ"ם מה' שכנים ה"ו סמ"ב פמ"ג פ"ב פמ"ב פמ"ד מ"ם מי' קנ"ד ס"ב:

שנויי נוסחאות

המצרי. בכי"ק מצרי. המצרית אין לה. בד"ג ובכי"ק.. מצרית.. וכן בסמוך; בכי"פ.. אין לו וכן בסמוך. ולצורית יש לה חזקה איזו היא. בכי"ק בטעות ולצור..; בכי"ר אם עשאן להאיר יש לו חזקה ונמתק הוצה חלון צורות יש כו'. ועי' בכסב"ם ובד"ם. ליבנם לתוכה. בד"ג.. בתוכה וכן בסמוך וכ"ם כלון בכי"ק ובכי"פ ובמסני"ר וכ"ם בסמוך בכי"ר. לה מלבן. בכי"פ ..מלבן לתוכה. הזיז עד טפח. בד"ג ובכי"ק ובמסני"ר זיז.. ויבול למחות. בכי"פ ובמסב"ם ד' פיהו ווייצא ונאסיל (ס"ע) ויוצא ומטוהה. למחות בידו והמהרש"ל מתקה בגמ' ועי' רע"ב. ואין יבול. בד"ג ובכי"ק ובכי"ם וז' ובמסני"ר ואינו יבול.

תוספות חדשים

ו בתוי"ם ד"ה ולצורית כו' סמגיד פ"ב מה"ם. זכו דעת הרמב"ם פ' י"ח הלכה ד' אבל הראב"ד תמה ע"ז הלא אם מוציא לו לצורות אומר לו לך יגע ותסוה כדאיתא בירושלמי:

לקח בית פ' בנה עליה כו'. מי"י עם ה"מ פ"ג עם ס"ה: לא יפתח כו' פתח כנגד פתח. כו' פ' פ"ג מי"י עם ס"ו פ"ג ע"ב עם פע"ג: היה קטן לא יעשנו גדול. מי"י עם ס"ו פ"ג עם פ"ל: אבל פותח היא כו'. מי"י עם ס"ו פ"ג עם פ"ג: היה קטן עושה אותו גדול כו'. מי"י עם פ"ו פ"ג עם פ"ל:

שנויי נוסחאות

ז חלונותיו. בכ"פ חלונות. לחצר השותפין בנה. במשב"ל בחצר.. בונה (את) החדר. בד"ל ובכ"ק ובכ"מ ובמשב"ל ליתא. וחלון. במשב"ל חלון. היה קטן לא. בכ"פ וכ' אם היה.. וכן בסמוך ואם היה..; במשב"ל.. קטן.. וכן בסמוך. פתח (כנגד פתח). במש' ד' ריווח ליתא.

לקוטים

ז תוי"ט ד"ה לקח וכו' והא דמסיים וכו' כתב הכ"ר במ"ע אני אומר דהרבינו אתרי ריבוי דעל תחלת דברינו מפ' כפי' הרוס' ועל סופם כפי' הכי ולא דלאי זה ברלאי זה דלהתו' פי' דולא יפתחנה וכו' הייט אפי' לביתו ולהכי פירש ולא יפתחנה הייט בתוהו אלא מפרש דתתא לאמוטינן דאע"ג דסותם הפתח וכולי דליכא למיתם לקפנדריא אסור ועוד דפירוש זה של הכי' אינו ממוור דאתחי מלי קמ"ל פסיטי הא שקיל ד"ה בחצר וכו' ומ"ב העיקר והאי הוא כפירוש הרו' ע"כ ובן קדם אומר אני שאלמלא דאמיטיתיה להב"ד דפי' זה שהוא ייתם להכי' שהאיסור דוקא לחלר ולא לבית לאו דיחידאה הוא אלא הוא ג"כ פי' הרי"ף והרמב"ם פרק ד' מהל' אוני לא היה נבחל ברוחו לומר שאינו מתוור ע"ם מ"ם הה"מ ומרן הכ"מ לישב הסוגיא אליביהו וכן בב"י סי' קי"ד ומ"מ מה שהביא הכא התי"ע ז"ל מדברי הכי לא נגע ולא פגע במחלוקת זה דבבר הוא ז"ל פי' תחלה דברי הר"ב בסיעת התוס' והרא"ם דאפילו לבית אסור אלא דהכא דייק מהא דקאמר הר"ב שמרבה עליהם דריסה מדיורי אותו בית ולא קאמר מדיורי אותו חלר דהא אפילו אפיר שבני אותם חלר שבאחר בתים כשיהיה הפתח פתוח יעבו מפש קפנדריא ליכנס לחלר

* ה) עי' ח"מ סימן קי"ד ס"ה בהג"ה וכבר הקנו הש"ך והט"ז שם שאין זה בגמ' עי' בגמרא דף ס' ע"ב. (הסכת מיון).

לגפילה. ע"כ: ז לקח בית וכו'. לא יפתחנו לחלר השותפין. פירש הר"ב שמרבה עליהם דריסת הרגל. ופירש לא יפתחנה לחלר ה"ק לא יפתחנה שיוכל לבוא לחלר השותפות ואפילו כשיפתח לביתו אסור. לפי שיבוא ממנה לחלר השותפים. הוספות. והא דמסיים הר"ב מדיורי אותו בית. לומר דאע"ג שסותם הפתח האחר שהיה לבית זה ואינו עושה קפנדריא מחלר השותפים. אפ"ה לא יפתח כמ"ש בג"י: בנה עלייה וכו' לא יפתחנה וכו'. מהאי טעמא גופה שמרבה דיורין. ל"י: ובונה עלייה על גבי ביתו. שבונה מעזיבה באמצעות גובהו של חדר ונמצאת עלייה בטיה מאליה. הרשב"ם: לא יפתח אדם לחלר השותפין. אפי' היכא דיש חזקה. רשב"ם: פתח כנגד פתח. כתב הר"ב דאמר קרא ויצא בלעם וגומר ראה שלא היו פתחיהם מכוונים זה כנגד זה. גמרא. ופי' רשב"ם ומחנה ישראל בחלר השותפים זמי דלא היה רשות הרבים אלא במחנה לויה כדאמרי' במסכת שבת. [דף לו ע"ב]. ע"כ. ועיין לקמן. ובשיעור ההרחקה כתב הרשב"ם בחלון כנגד חלון אלא ממהו ירחיק זה שלא כנגד זה. וטעם משום לטיעות. ע"כ. וה"ה בפתח נגד פתח וכמבואר במגיד וטור. וכ"ו כתב כן בפתח כנגד פתח. ומכיון דכיון שלא ירחו ממש להדיא סגי. ולא חיישינן שילין. שאם ירצה גם מן החלר יכול להלין. ומיהו כשמרחיק [הפתח] מכנגד חלר חבירו וכן מחלון כנגד חלון חייב להרחיק לגמרי. ואע"ג דבשני גגין בשני לדי רש"ר די במעדיף. ופירש רש"י ז"ל [דף ו' ע"ב] כדי שלא ירגלו להדיא. גגין שאני. דלא קביעי תשמישיהו. ע"כ. ואין נראה בעיני שזה שכתב וכן חלון כנגד חלון חייב להרחיק לגמרי. שר"ל בכל חלון כנגד חלון. ובא לחלוק על הרשב"ם. אלא כ"ל דעתו כשהוא גבוה יותר מד' אמות מקרקעית החלר. דהשתא טעמא בעל החלון שיוכל להלין מהחלר אינה טעמה. דלמעלה מד' אמות אין יכול להלין. מדיהבינן ביעור כותל המפרדת חלר השותפין. בגובה ד' אמות כדפירש הר"ב ברים פ"ק [ד"ה הכל כמנהג המדינה]. ובזה נראה לי שמודה בו הרשב"ם וכל דעמיה. אע"פ שאין דעתו כן ברשות הרבים דלקמן. הטא טעמא דרוכבי סוסים וגמלים לא שייך בחלר וכ"ש להחולקים עליו גם שם. זה כ"ל להלכה. אבל למעשה. פוק חזי מאי עמא דבר. וסמכי בזה ובכיולא בזה על דברי הרשב"א שכתב ב"י ח"מ בסימן תי"ז לענין הלל בתחת רשות הרבים דמתני' דלקמן שכל שהורגלו הכל בכך ואין נמנעים. והכל לריכים לכך כלילו הכל מוחלין בכך ורוצים בכך. ועושים בזה את שאינו זוכה לזוכה ואת שאינו רשאי (לזוכה) [ל"ל כרשאי] והביא ראיות ומייתיו מתניתין ז' פ"ג דגיטין: היה קטן לא יעשנו גדול. כתב הר"ב דאמר ליה בפתחא זוטא וכו'. וכגון שהיו ליה שני פתחים של ב' ב' ורוצה לעשות אחד של ד' ד' א) [מסקנא דגמרא]: אחד לא יעשנו שנים. כתב הר"ב דאמר ליה בחד פתחא וכו' כשהיה ליה פתח בר ח' אמות לא יעשנו בני ד' ד' אמות. פירשב"ם דא"ל בחד פתח מצינא לאלטוטי כשהוא גטול יכולני להשתמש בחלר אי נמי להשתמש שלא כנגדו. אבל בב' פתחים לא מצינא לאלטוטי כל כך דאפילו אם האחד גטול יהיה השני פתוח. ע"כ. שכן דרך מי שיש לו שני פתחים קטנים להניח האחד פתוח. כ"כ מהר"ר ו א ל ק כ"ן: אבל פותח הא לרשות הרבים. לכאורה נראה מדברי הרשב"ם דלעיל דכתב דבמחנה ישראל לא היה רשות הרבים דמתני' דוקא כאותה של לוים. דהייטו רחב ט"ז אמה. וכל שאין רחב ט"ז אמות בכלל חלר השותפים מקרי ואפילו הוא מבוי. ולא קשיין דיוקי דמתני' אהדדי. דבריהא נקט חלר. משמע אבל לא מבוי. ודיוקא דסיפא דרשות הרבים משמע איפכא. אלא דל"י העלה בהפך. וכ"כ הטור סי' קכ"ד בשם הרא"ש דלא בעינן רשות הרבים רחב ט"ז אמה אלא כיון שיש לכל אדם רשות ליכך שם. אין אדם רגיל לעשות תשמיש גטוע פן ירגלהו שוברי דרכים. לפיכך מותר לפתוח פתח כנגד פתח. וכתב עוד בשם הר"י ברגלוני דמבוי מפולש דינו כרשות הרבים. ושאין מפולש דינו כחלר. ע"כ. והשתא נמי לא קשיא דיוקי אהדדי. דבריהא דנקט חלר. דייקינן הא מבוי מפולש לא. ומסיפא דנקט רשות הרבים. דייקינן הא מבוי שאינו מפולש לא. וכ"ל דהכוא דרשא דוקא שבחלר שוכן לשבויו אינה אלא למדרש דפתחיהן לא היו מכוונים אבל ביד חכמים לפרש באיזה פתחים נאמרו הדברים: וחלון כנגד חלון. לשון הכ"י הכא מיירי בחלון נמוך בעין פתח דאפשר דחזו ליה בני רשות הרבים להדיא. אע"פ שלא פירש כן הרשב"ם ז"ל

לכתחלה אין בעל החלר יכול לעכב עליו: ז להצר השותפים. לחלר שיש לו שותפות בה וכ"ש לחלר חבירו משום היזק ראיה: לקח בית בחצר אחרת. הסמוכה לחלר זו שיש לו בה שותפות לא יפתח לו פתח לחלר זו. שמרבה עליהם דריסת הרגל מדיורי אותו בית: בונה חדר לפנים מביתו. שאינו מוסיף כלום. אלא חולק ביתו לשנים. דבלאו הכי יכול למלאות ביתו דיורין אם ירצה: פתח כנגד פתח. דאמר קרא (במדבר כ"ד) ויצא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו. מה ראה. ראה שלא היו פתחיהן מכוונים זה כנגד זה: קטן לא יעשנו גדול. דאמר ליה בפתחא זוטא מצינא לאלטוטי מיך. בפתחא רבא לא מצינא לאלטוטי מיך: אחד לא יעשנו שנים. דאמר ליה בחד פתחא מצינא לאלטוטי. בתרי פתחי לא מצינא לאלטוטי: אבל פותח הוא לרשות הרבים. דאמר ליה כוף כוף קא בעית לאלטוטי

חלונותיו לחצר השותפין עז). לקח בית בחצר אחרת עח). לא יפתחנה לחצר השותפין עט). בנה עלייה על גבי ביתו. לא יפתחנה לחצר השותפין. אלא אם רצה בונה את החדר לפנים מביתו פ). ובונה עלייה על גבי ביתו. ופותחה לתוך ביתו פא). לא יפתח אדם לחצר השותפין. פתח כנגד פתח. וחלון כנגד חלון פב). היה קטן. לא יעשנו גדול פג). אחד לא יעשנו שנים פד). אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח כנגד פתח. וחלון כנגד חלון. היה

[דף לו ע"ב]. ע"כ. ועיין לקמן. ובשיעור ההרחקה כתב הרשב"ם בחלון כנגד חלון אלא ממהו ירחיק זה שלא כנגד זה. וטעם משום לטיעות. ע"כ. וה"ה בפתח נגד פתח וכמבואר במגיד וטור. וכ"ו כתב כן בפתח כנגד פתח. ומכיון דכיון שלא ירחו ממש להדיא סגי. ולא חיישינן שילין. שאם ירצה גם מן החלר יכול להלין. ומיהו כשמרחיק [הפתח] מכנגד חלר חבירו וכן מחלון כנגד חלון חייב להרחיק לגמרי. ואע"ג דבשני גגין בשני לדי רש"ר די במעדיף. ופירש רש"י ז"ל [דף ו' ע"ב] כדי שלא ירגלו להדיא. גגין שאני. דלא קביעי תשמישיהו. ע"כ. ואין נראה בעיני שזה שכתב וכן חלון כנגד חלון חייב להרחיק לגמרי. שר"ל בכל חלון כנגד חלון. ובא לחלוק על הרשב"ם. אלא כ"ל דעתו כשהוא גבוה יותר מד' אמות מקרקעית החלר. דהשתא טעמא בעל החלון שיוכל להלין מהחלר אינה טעמה. דלמעלה מד' אמות אין יכול להלין. מדיהבינן ביעור כותל המפרדת חלר השותפין. בגובה ד' אמות כדפירש הר"ב ברים פ"ק [ד"ה הכל כמנהג המדינה]. ובזה נראה לי שמודה בו הרשב"ם וכל דעמיה. אע"פ שאין דעתו כן ברשות הרבים דלקמן. הטא טעמא דרוכבי סוסים וגמלים לא שייך בחלר וכ"ש להחולקים עליו גם שם. זה כ"ל להלכה. אבל למעשה. פוק חזי מאי עמא דבר. וסמכי בזה ובכיולא בזה על דברי הרשב"א שכתב ב"י ח"מ בסימן תי"ז לענין הלל בתחת רשות הרבים דמתני' דלקמן שכל שהורגלו הכל בכך ואין נמנעים. והכל לריכים לכך כלילו הכל מוחלין בכך ורוצים בכך. ועושים בזה את שאינו זוכה לזוכה ואת שאינו רשאי (לזוכה) [ל"ל כרשאי] והביא ראיות ומייתיו מתניתין ז' פ"ג דגיטין: היה קטן לא יעשנו גדול. כתב הר"ב דאמר ליה בפתחא זוטא וכו'. וכגון שהיו ליה שני פתחים של ב' ב' ורוצה לעשות אחד של ד' ד' א) [מסקנא דגמרא]: אחד לא יעשנו שנים. כתב הר"ב דאמר ליה בחד פתחא וכו' כשהיה ליה פתח בר ח' אמות לא יעשנו בני ד' ד' אמות. פירשב"ם דא"ל בחד פתח מצינא לאלטוטי כשהוא גטול יכולני להשתמש בחלר אי נמי להשתמש שלא כנגדו. אבל בב' פתחים לא מצינא לאלטוטי כל כך דאפילו אם האחד גטול יהיה השני פתוח. ע"כ. שכן דרך מי שיש לו שני פתחים קטנים להניח האחד פתוח. כ"כ מהר"ר ו א ל ק כ"ן: אבל פותח הא לרשות הרבים. לכאורה נראה מדברי הרשב"ם דלעיל דכתב דבמחנה ישראל לא היה רשות הרבים דמתני' דוקא כאותה של לוים. דהייטו רחב ט"ז אמה. וכל שאין רחב ט"ז אמות בכלל חלר השותפים מקרי ואפילו הוא מבוי. ולא קשיין דיוקי דמתני' אהדדי. דבריהא נקט חלר. משמע אבל לא מבוי. ודיוקא דסיפא דרשות הרבים משמע איפכא. אלא דל"י העלה בהפך. וכ"כ הטור סי' קכ"ד בשם הרא"ש דלא בעינן רשות הרבים רחב ט"ז אמה אלא כיון שיש לכל אדם רשות ליכך שם. אין אדם רגיל לעשות תשמיש גטוע פן ירגלהו שוברי דרכים. לפיכך מותר לפתוח פתח כנגד פתח. וכתב עוד בשם הר"י ברגלוני דמבוי מפולש דינו כרשות הרבים. ושאין מפולש דינו כחלר. ע"כ. והשתא נמי לא קשיא דיוקי אהדדי. דבריהא דנקט חלר. דייקינן הא מבוי מפולש לא. ומסיפא דנקט רשות הרבים. דייקינן הא מבוי שאינו מפולש לא. וכ"ל דהכוא דרשא דוקא שבחלר שוכן לשבויו אינה אלא למדרש דפתחיהן לא היו מכוונים אבל ביד חכמים לפרש באיזה פתחים נאמרו הדברים: וחלון כנגד חלון. לשון הכ"י הכא מיירי בחלון נמוך בעין פתח דאפשר דחזו ליה בני רשות הרבים להדיא. אע"פ שלא פירש כן הרשב"ם ז"ל

יכין תפארת ישראל יכין

ולפיכך מצי בעל הזיז לומר לבעל החלר כשתטרך למקומו הקולא, דהרי אין בו חזקה, א"כ אין אתה מפסיד כלום בהולאתו, אבל אחר מילי אע"ג שאין לו חזקה יכול למחות כשמזיק לו השתא. וקיי"ל דבכל גוונא יוכל בעל החלר לעכב על בעל הזיז, ויש לו חזקה, וי"א דקיי"ל דבזיז פחות מטפח אין בו חזקה [קכ"ג ס']: עז) ר"ל אפילו לחלר שמשותף בה, דחיישינן לשיזק ראייה באופן שאין חבירו מהר ממנו [קי"ד ג']: עח) וכתבו שמוך לחלר שמבותה בה: עט) מדמרבה עליהן דריסת רגל מדיורי אותו בית: פ) אפילו בביין חדש בונה בחלקו שבחלר, ואפילו בית שיש לו בחלר אחרת [וי"ה], ופותחו לתוך ביתו שפתוח לחלר זה, או בונה עליי' וכו': פא) דהחלר משועבד לחדרים המאורסים לבית זה שעמד בו כבר, רק שלא יפתח החדרים החדשים לחלר להדיא [שם ס'] : פב) משום לטיעות, שלא ירחיק מעט למן הלד, ולא חיישי' שילין [שם]: פג) דבגדול אינו יכול להשתמר מרגליותו כבקטן: פד) ואפילו מדקן שיש כמו האחד, דבשיש

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לאלטטוטי מבני רבות הרבים: ח אין עושין חלל תחת רשות הרבים. אפילו קבול עליה כל הזיקא דאתי מחמתיה שאין בני אדם רוצים [ליזק ולירד לדין] לדון על עסק ממונם: רבי אליעזר מתיר. ובלבד שיכסנו במחזק כדי שתהא עגלה מהלכת עליו טעונה אבנים. ולא מיישין שמא לימים יתקלקל הכסוי. ואין הלכה כרבי אליעזר: זיזין. רהיטים קטנים: גזוזטראות. קורות גדולות. שמא יכשלו בהן בני רשות הרבים: כונס לתוך שלו. שמכנים בקרקע שלו כשיעור הולאת הזיזין. ומוליא: הרי זו בחזקתה. דטוענין לזוקא ואמרינן שמא זה שמכרה לו כנס בתוך שלו:

קטן. עושה אותו גדול. אחד. עושה אותו שנים סח): ח אין עושין חלל תחת רשות הרבים. בורות. שיחין. ומערות. רבי אליעזר מתיר. כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים סו). אין מוציאין זיזין סז) וגזוזטראות סח) לרשות הרבים סט). אלא אם רצה כונס תוך שלו ע) ומוציא. לקח חצר. ובה זיזין וגזוזטראות. הרי זו בחזקתה עא):

תחת רשות הרבים דהייט וקירוי על גביהם. והרמב"ם פרק י"ג מהלכות נזקי ממון. וטור סימן תי"ז שעתיקו ולא בורות. וגרסה לי דלדידהו החלל הייטו כמו מגורות לאוצר בהן התבואה כמנהג במקלת ארצות אלו והוזכרו בתשובות הרשב"א שהביא ב"י סימן תי"ז: בורות שיחין ומערות. עיין מ"ש בשם התוספות ברפ"ב: ר"א מתיר וכו'. עיין מ"ש בזה בדרים מסכת בכורים: כדי שתהא עגלה מהלכת וכו'. כתב הר"ב ולא חיישינן שמא לימים יתקלקל וכו' ורבנן אמרי דמפחת שיחלש מתוכו. ולאו אדעתיה דעובר ברשות הרבים. ויעבור ויפול. גמרא: אין מוציאין זיזין וכו'. כתב הר"ב שמא יכשלו בהן בני רשות הרבים. וכן פירש הרשב"ם ולפיכך למעלה מגמל ורוכבו שרי. רי"ף [עיין סוף פרק דלעיל] ומסיים הרמב"ם בפרק י"ג מהלכות נזקי ממון והוא שלא יאפיל הדרך על בני רשות הרבים: זיזין וגזוזטראות. לענין כונס לתוך שלו הוה לא אף זו אף זו: אלא אם רצה כונס לתוך שלו ומוליא. ולא תימא שלא יהא רשאי לעשות כן. לפי דדחקי רבים. ואזלי להתם ויוזקו. קמשמע לן דכיון דבשלו הוא עושה כן. על הרבים להרחיק עצמן. או לעשות גדר להפסיק שלא יוזקו. כך כ"ל: הרי זו בחזקתה. כתב הר"ב דטוענין לזוקא ואמרינן שמא זה שמכרה לו כנס בתוך שלו. וכן פירש הרשב"ם וכ"י. גם הרמב"ם פירש כן. ומשמע דאילו לטעון שמא רבים מחלו לו כדתנינן במשנה ה' פרק ב' גבי ואם לקחו [אפילו] בית רובע וכו'. לא טענינן. דמאן מחיל. וכן יורה לשון הרשב"ם בריש אין מוליאין וכו' שכתב דהא כל בני רשות הרבים ליתנהו גביה דלמחלו. ע"כ. ובגמרא פרק ב' דף כ"ג אמתניתין שכתבתי עכיד לריכותא למתניתין דהכא וקאמר דאי אשמועינן דבית רובע דיחיד הוא. כלומר בעלי בתים שסביבו ביחידאי גינהו. אימא פיוסי פיוסיה פירוש במעות לי ממי אחולי אחיל גביה. אבל רבים מאן פיים ומאן שביק. אימא לא. לריכא. משמע דלריכא לאשמועינן דאפילו רבים נמי אימא דמחלי וכמ"ש שם בתוספות לעיל מהך. ופירוש שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר בשרשות בידם כדתנן במסכת מגילה פ' בני העיר [דף כ"ו]. ע"כ. אבל ראיתי בתשובת הרשב"א שהביא ב"י סימן תי"ז שכתב דפשטא הכי משמע אלא שאפשר לפרש אבל רבים כיון דאי אפשר לומר דפיים אפייסו ליה דבני רשות הרבים לי אפשר להתפיים ולמחול שהדרך מכור שא לכל העולם. אימא דכי לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות לא תהא בחזקתה. קמ"ל דאפילו הכי אני אומר [הרי זו בחזקתה] ולהקל עליו דכונס לתוך שלו הוא. ע"כ:

יבין — תפארת ישראל — יבין

לריך להשתמר טפי מרלייתו מבאחד: פה) דהרי בל"ז לריך לאלטטוטי מבני ר"ה, ודוקא בהוא תוך נובה ד' אמות מר"ה [שם]: פו) וחכמים חושבין שמא יתקלקל: פז) עי' לעיל סי' ע"ב: פח) [גאלערייא]: פט) למעה מגובה גמל ורוכבו. מיהו אין מוהגין להקל בכל זה, מדמחלו ז"ל בני ר"ה [תי"ז]: צ) כשיעור הולאת הזיזין: צא) דטענינן לזוקא שהמוכר לו, כונס לתוך שלו. ולא דמי לדלעיל פ"ב מ"ז דאמרינן דבספק כך וכך קולן ואינו נותן דמים, דהכא מחולאי עיר קדמה והניחו לו להוליאו ש"מ דכונס, משא"כ התם הרי אפילו קדם האילן לריך לקצו, להכי כשקולן ה"ל אח"כ המע"ה:

הא ליכא. מכיכא לגוד סתי"ע מפי' הר"ב דס"ל כפי' התו' פרי בהדיא קאמר לא יפתח לו פתח לאחר זו וכו' משמע דס"ל כהרמב"ם ז"ל ודעימיה ולא"ע. (ש"ל): ד"ה ובונה וכו' רבינו שתם הדברים באלו הוא דבר מוסכם והרי לדעת הרי"ף הרמב"ן והרשב"א יכול לבנות עליה ממש ע"ג הכתלים והטעם כמ"ש המגיד שם דכל שהיא פתוחה בתוך ביתו אינו עשוי להכנס שם דיורין וסיים שם שלא כדברי קצת המפי' שמוכרים שאינו יכול לבנות עליה ע"ג הכתלים כלל ע"ש וכב"י סי' הנו' (שם): ד"ה לא וכו' אפילו וכו' אם אינה פתוחה וכו' הא בל"ז נמי אסי' לא יהיה כנגד פתח לו יפתח אדם הנו לא יפתח אדם הלוותיו לאחר שטופין בכל גוזקא ומתרן דבריהם אם התיק בה ג' בנים מבני ותו לא מלי למהוה עליו כמ"ש לשכ"ם נופיס בגמרי גבי הוהא שבא לפני ר' מאיר ור"ל יעבע ושתחת יגע וסתום דלא הויא חזקה עד ג' שנים ש"מ הא שלש שנים מיהא הויא חזקה והכא קמ"ל בסיפא דאפילו אחיק מ"מ פתח נגד פתח ואלון נגד אלון לא ולא מכני בשא לאחוה, והכיר לא הבין כן דבריו ז"ל ולכך כ' תומה דהא לעולם יש לו חזקה לפותח באחר שטופין ע"כ וכבר ביאלנו כוונת רשב"ם וכך הבין בדבריו מרן ז"ל בסי' קי"ד שהביא שם מתלוקת הפוסי' אם יש חזקה בהיזק ראיה וז"ל שם מדברי רשב"ם ז"ל דחזקה לא מהניא בין בפתח בין בחלון שבתב לא יפתח לאחר שטופין אפילו הוכא דיש לו חזקה ע"כ ונעמא דאע"פ שהחזיק יכול לאחות אחר לו חזקה עכ"ל ומיהו מה שהגה מרן ז"ל לבוכים מדבריו דס"ל דאין חזקה בהיזק ראיה אהני בסיקה עפר כפות רגליו בקדושין איסבא נמי איכא לאוכוחי מלשונו דלעיל. גבי מעשה דר"ה וכדאתמרן ולפעד"ן דאפ"נ דרשב"ם נמי ס"ל דיש חזקה להיזק ראיה כדלעיל ובכא אלאי דבינן שהוא מכוון כנגד חלון שבביתו איכא איסורא משום צניעותא ולי"ד להיזק ראיה דריש אלא משום עין הרע ותדע דבריש פירש לא יפתח וכו' משום היזק ראיה ובכא בסיפא פירש חלון כנגד חלון וכו' ונעמא משום צניעות ומש"ה בכא לא מהניא חזקה לפי שהוא מלתא דאיסורא ולאו משום היזק ראיה והשתא א"ש הא דמייתי עלה בגמי מקרא דוישא בלעם וכו' אמר ראיינו הללו שתשיב שביבה עליהם ואי לאו עצמא אלא משום היזק ראיה לחוד מאי רבותא כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין כל אחד כדי שבביבו לא יזיקנו בהיזק ראיה א"ן כדאמרן דהוי משום צניעותא ולאו משום היזק ראיה. (שם): ח במשנה אם רצה ה"ג ז"ל כדלעיל אע"ג דלית ליה הגאה אדרבא כונס לתוך שלו ולא עוד אלא דהו לא מלי להתיר הכותל למקומו הראשון אם לא להסיר ויש כי' יוחנן בש"ם דבותיה ק"ל אפ"ה אם רצו וכו'. (שם):

ח אין עושין חלל כו'. פי' ע"ת כ"ז ע"ב ומשלמי נטורים פ"ת ס"ל מיי' פ"ב בה' נזקי ממון הכ"ב בפ"ב מעין פ"ב סוס"ע ח"מ סימן מ"ו פ"ה: כדי שתהא עגלה מהלכת כו'. ריטבלמי ב"ק פ"ה כ"פ: אין מוציאין זיזין כו'. מיי' שם הל' כ"ל מש"ע שם כ"ב: לקח חצר כו'. כ"ב ע"ל מיי' שם הכ"ה שע"ע שם פ"ג.

שנויי נוסחאות

עושה אותו גדול אחד עושה אותו שנים. בשב"ב. ואחד..; בכי"ל ול'יעשנו גדול אח' יעשנו שנים ונוסחתנו נוחה יותר. ח בורות. בכי"ל ולא בורות ומי' תו"ע אבל לעיל כ"ז ע"ב ליתא גם בכ"י זה (ד"ס). עגלה מהלכת וטעונה. בד"ל מעגלה..טעונה וכ"ס טעונה גם בכי"ק. וגזוזטראות. בכי"ק ובצוצריות טעונה (?) וכ"ס בסמוך וכ"ס בכי"ף ד' קושטא וכן בסמוך והלי טעונה היא ע"ס. בשבכי"ר ובצוצטראות וכן בסמוך. אלא אם רצה. בכי"ר.. אם כן. לתוך שלו. בד"ל ובכי"ק בתוך. הרי זו. בד"ל הרי זה ואינו נכון.

תוספות חדשים

ז בחוי"ט ד"ה וחלון כו' וכן הסכימו כו' וזה לשון הרא"ש אבל בעליות לא הו בני ר"ה ואסור לפרות חלון כנגד חלון ע"כ וע"ש בא"מ הלכה ו':

לקוטים

לאחר השותפין שהדר בלאחו בית לא יקפיד עליהם (ומשמע זו תמלאה בכ"מ פ' המוכר) ומדלא קאמר הר"ב הכי אלא מדיורי אחרו בית ש"מ דס"ל בהא כמ"ש הכ"י דאפילו סתם הפתח האחר שאין כאן עוד חשש קפנדריא מבני הגר האמרת לפ"ה אסור משום שתוכה עליהם דכיסה מדיורי אחרו בית שהוא שכנים לאחרים וזה שעוד מיהו לי איכא למידק

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org